

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**«Ο ρόλος και η συνδρομή των οπτικοακουστικών
μέσων στην διαδικασία της εκπαίδευσης.**

**Έρευνα α) σε 5 σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης,
Μαθητές – Καθηγητές β) σε μία σχολή Τ.Ε.Ι.
αντίστοιχα.»**

Πτυχιακή Εργασία των

Γεωργία Αγγελή

Φανή Βασιλοπούλου

Θεώνη Κωστοπούλου

Επιβλέπων καθηγητής :Ευάγγελος Πολυδωρόπουλος

ΠΑΤΡΑ, 5/2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή – Περίληψη	5
1.1. Περίληψη	5
1.2. Πρόλογος.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Εκπαίδευση	7
2.1. Τι είναι	7
2.2. Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα	9
2.3. Διδασκαλία	12
2.3.1. Παραδοσιακή μάθηση	13
2.3.2. Σύγχρονη μάθηση	13
2.3.3. Μορφές νοημοσύνης	14
2.4. Είδη – μέθοδοι εκπαίδευσης – Μορφές & μέθοδοι διδασκαλίας.....	15
2.4.1. Μονολογική μορφή	17
2.4.2. Διαλογική μορφή.....	18
2.4.3. Παιγνιώδης μορφή διδασκαλίας	19
2.4.4. Δεικτική & υποδειγματική μορφή διδασκαλίας	19
2.4.5. Ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας	20
2.4.6. Διερευνητική μέθοδος διδασκαλίας	21
2.4.7. Μαιευτική μέθοδος διδασκαλίας.....	21
2.4.8. Εξατομικευμένη διδασκαλία	22
2.4.9. Άμεση διδασκαλία	22
2.4.10 Έμμεση διδασκαλία	23
2.5 Ο ρόλος του Εκπαιδευτικού	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Τα Οπτικοακουστικά Μέσα διδασκαλίας	36
3.1. Τι είναι	36
3.2. Πλεονεκτήματα – Μειονεκτήματα των Οπτικοακουστικών Μέσων.....	38
3.2.1. Πλεονεκτήματα των Οπτικοακουστικών Μέσων	38
3.2.2. Μειονεκτήματα των Οπτικοακουστικών Μέσων	39
3.3. Τα σημαντικότερα Οπτικοακουστικά Μέσα	39
3.3.1. Μαυροπίνακας	40
3.3.2. Εικόνες / Φωτογραφίες	40
3.3.3. Χάρτες	41
3.3.4. Σχεδιαγράμματα / Ιχνογραφήματα	42
3.3.5. Διασκόπια	42

3.3.6. Αναπλαστικός προβολέας (overhead projector)	43
3.3.7. Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές (H/Y)	43
3.3.8. Σχολικό εγχειρίδιο	46
3.3.9. Ραδιόφωνο	47
3.3.10. Μαγνητόφωνο	47
3.3.11. Τηλεόραση	48
3.3.12. Μαγνητοσκόπιο (Video)	49
3.4 Ο ρόλος των Οπτικοακουστικών Μέσων στην διδασκαλία και την μάθηση ...	50
3.4.1. Προκαλούν το ενδιαφέρον και την προσοχή των μαθητών	50
3.4.2. Συμβάλλουν σημαντικά στην μάθηση	50
3.4.3. Βοηθούν στην συλλογή και στην συγκράτηση πληροφοριών στην βραχυπρόθεσμη μνήμη	51
3.4.4. Παρέχουν Πληροφορίες και όχι Γνώσεις ώστε να αναπτύσσεται η κριτική σκέψη των μαθητών και να συμμετέχουν ενεργά για την απόκτησή της.....	51
3.4.5. Ενώνουν το σχολείο με τη ζωή	52
3.4.6. Μπορούν να δημιουργήσουν μία διαφορετική ατμόσφαιρα στην σχολική αίθουσα	52
3.4.7. Αλλάζουν την σχέση μαθητή/σπουδαστή – εκπαιδευτικού αλλά και την σχέση μαθητή με την γνώση	53
3.4.8. Τα Οπτικοακουστικά Μέσα βοηθούν στην ανάπτυξη εργασίας με ομάδες μέσα στην τάξη	53
3.5. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών σε σχέση με τα Οπτικοακουστικά Μέσα	54
3.6. Στάσεις – Απόψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στα Οπτικοακουστικά Μέσα	59
3.7. Τα Οπτικοακουστικά Μέσα χωρίς την παρέμβαση του ανθρώπινου παράγοντα.	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Διεξαγωγή έρευνας στην γενική δευτεροβάθμια & τριτοβάθμια εκπαίδευση	64
4.1. Στόχος της έρευνας	64
4.2. Η μεθοδολογία της έρευνας	65
4.2.1. Διαδικασία συλλογής δεδομένων	66
4.2.2. Στατιστική επεξεργασία	66
4.3. Ανάλυση επεξεργασία δεδομένων – Διαπιστώσεις έρευνας	67
4.3.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων – Εκπαιδευτικοί	67

4.3.2. Παρουσίαση αποτελεσμάτων – Εκπαιδευόμενοι	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συμπεράσματα – Προτάσεις	80
Βιβλιογραφία	83
Πηγές από το Διαδίκτυο	84
Παράρτημα	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή – Περίληψη

1.1. Περίληψη

Η εργασία αυτή, η οποία έγινε στα πλαίσια εκπόνησης πτυχιακής εργασίας, επιχειρεί κατ'αρχήν να προσδιορίσει ποία είναι τα οπτικοακουστικά μέσα και να ερμηνεύσει την σημασία της χρήσης αυτών στην διδακτική πράξη. Δεύτερον να καταγράψει τις διαδικασίες ενσωμάτωσης αυτών στην Γενική Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, τα προβλήματα και τις επιπτώσεις που προκύπτουν σε διδάσκοντες και διδασκόμενους από αυτά και τέλος τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προκαλέσει η ορθή ή μη χρησιμοποίησή τους.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την Άνοιξη του Σχολικού Έτους 2008-2009 κατά τους μήνες Μάρτιο-Απρίλιο σε 3 Γυμνάσια (5ο Γυμνάσιο Αιγάλεω-9ο Γυμνάσιο Αιγάλεω – 4^ο Γυμνάσιο Αιγάλεω) σε 2 Λύκεια (4^ο Ενιαίο Λύκειο Περιστερίου – 6^ο Περιστερίου) και στο Α.Τ.Ε.Ι. Αθήνας.

Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών και εκπαιδευτικών επιδεικνύουν θετική στάση απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα. Η πλειοψηφία των καθηγητών υποστηρίζει ότι μέσω της χρήσης αυτών η επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους γίνεται καλύτερη, παρ' όλα αυτά όμως, θεωρούν ότι μόνο σε συνδυασμό με τον προφορικό λόγο μπορούν να επιτύχουν τον σκοπό τους και να μεταδώσουν επιτυχώς τα μηνύματά τους. Οι μαθητές από την μεριά τους παρατηρούν πως μέσω της χρήσης των οπτικοακουστικών μέσων η αφομοίωση των γνώσεων γίνεται ευκολότερη και η προσοχή και το ενδιαφέρον τους εξάπτεται περισσότερο.

Ωστόσο προβλήματα όπως η έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών όπως η ανασφάλεια τους και ο φόβος τους ως προς το ενδεχόμενο αντικατάστασης τους από αυτά και τέλος η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής εμποδίζουν ακόμα την επιτυχή ενσωμάτωση των οπτικοακουστικών αυτών μέσων στα πλαίσια της εκπαίδευσης.

1.2. Πρόλογος

Αν κοιτάξουμε πίσω στην ιστορία, θα δούμε ότι καμία εποχή δεν στερούνταν τεχνολογικών επιτευγμάτων. Αυτό σημαίνει ότι η τεχνολογία δεν είναι κάτι που πρωτοεμφανίζεται στην εποχή μας. Η εξέλιξη της, οδήγησε σε εκτεταμένη χρήση Νέων Τεχνολογιών σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι και η εκπαίδευση η οποία είναι αλληλένδετη με τις κοινωνικές μεταβολές δεν μπορεί να αγνοήσει, ούτε να μείνει ανεπηρέαστη από όλες αυτές τις τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις, γιατί κινδυνεύει να αποκοπεί από την κοινωνία.

Ο εκσυγχρονισμός λοιπόν της εκπαίδευσης έχει αναδειχθεί σε επείγον ζήτημα εκπαιδευτικής πολιτικής.

Η χρήση των υπολογιστών και άλλων σύγχρονων οπτικοακουστικών μέσων βοηθά ώστε να γίνει η διδασκαλία επίκαιρη και να εξοικειωθεί με τις απαιτήσεις των νέων κοινωνικών και τεχνολογικών εξελίξεων. Η εκπαιδευτική αυτή τεχνολογία ανατρέπει τις παραδοσιακές δομές διδασκαλίας και δημιουργεί σύγχρονες συνθήκες σύμφωνες με τα νέα κοινωνικά δεδομένα.

Τα ζητήματα που μας απασχόλησαν και αποτέλεσαν το κύριο ερευνητικό ενδιαφέρον της παρούσας πτυχιακής μας εργασίας είναι τα εξής: η συμβολή και ο ρόλος των οπτικοακουστικών μέσων κατά την διαδικασία της εκπαίδευσης, ο τρόπος με τον οποίο ενσωματώνονται τα μέσα αυτά στην εκπαίδευση και φυσικά οι στάσεις τα προβλήματα και οι επιπτώσεις σε διδάσκοντες και διδασκόμενους μέσω των οπτικοακουστικών μέσων.

Στο Κεφάλαιο 2 της πτυχιακής μας εργασίας γίνεται αποσαφήνιση του όρου «Εκπαίδευση» και στην συνέχεια αναλύεται το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα καθώς και οι σημαντικότερες μέθοδοι διδασκαλίας.

Στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζονται τα σημαντικότερα Οπτικοακουστικά Μέσα διδασκαλίας, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που προκύπτουν από την χρήση τους, καθώς και ο ρόλος τους στην διαδικασία της εκπαίδευσης.

Στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν καθώς και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων των δεδομένων.

Τέλος, στο Παράρτημα παρουσιάζονται τα ερωτηματολόγια με την μορφή που διανεμήθηκαν σε εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτικούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Εκπαίδευση

2.1 Τι είναι?

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ είναι το σύστημα, δηλαδή οι σκοποί, τα μέσα, η μέθοδος, τα προγράμματα και οι εκπαιδευτικοί. Είναι το μέσο, ο δρόμος που οδηγεί στην παιδεία. Σύμφωνα με το Σύνταγμα αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει ως σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλαση αυτών ως ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών.

Η εκπαιδευτική διαδικασία επιδιώκει την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητευομένου και την επιτυχή κοινωνική ένταξή του, μέσα από την ανάπτυξη νοητικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων.

Ως κύριους άξονες της προσπάθειας αυτής σημειώνουμε τα ακόλουθα:

- Παροχή γενικής παιδείας
- Καλλιέργεια δεξιοτήτων και ανάδειξη των ενδιαφερόντων του
- Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους
- Ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολιτισμικής κοινωνίας
- Ευαισθητοποίηση για την αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και υιοθέτηση ανάλογων προτύπων συμπεριφοράς
- Προετοιμασία για την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας
- Ευαισθητοποίηση σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί και ειπωθεί από πολλούς σημαντικούς ανθρώπους ορισμοί, στόχοι και σκοποί της εκπαίδευσης. Ακολουθούν κάποια ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιων διατυπώσεων, για να γίνει κατανοητό ακριβώς το παραπάνω.

- Σύμφωνα με τον **Durkheim**, η εκπαίδευση ορίζεται ως η δράση που κατευθύνεται από τις γενιές των ενηλίκων στις γενιές εκείνες που δεν είναι ακόμα αρκετά ώριμες για την κοινωνική ζωή.
- Σύμφωνα με τον **Piaget**, «Η εκπαίδευση συνίσταται στη διαμόρφωση δημιουργών, ακόμη κι αν δεν υπάρξουν πολλοί, ακόμη κι αν οι δημιουργίες του ενός είναι μικρότερες του άλλου. Χρειάζεται η διαμόρφωση εφευρετών, ανακαινιστών, όχι κομφορμιστών».
- Στο βιβλίο του **Τσαούση** «Λεξικό της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης» συναντάμε τον παρακάτω ορισμό: «Εκπαίδευση είναι μορφή εξειδικευμένης κοινωνικοποίησης που ασκείται κατά κανόνα από φορείς που βρίσκονται έξω από την οικογένεια και έχει ως περιεχόμενό της την μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και μορφών ενέργειας ή συμπεριφορών (εντός ειδικών ιδρυμάτων).

Η εκπαίδευση, με τη στενή της σημασία και όπως αυτή χρησιμοποιείται σήμερα στην επιστήμη της παιδαγωγικής, σημαίνει τη συστηματική και την οργανωμένη διαδικασία της αγωγής και της μάθησης, που αφενός προγραμματίζεται από την πολιτεία ή από οποιονδήποτε άλλο φορέα, δημόσιο ή ιδιωτικό (Π. **Ξωχέλλης**, 1986, 1997), και αφετέρου υλοποιείται από τους φορείς αυτούς. Επειδή όμως η εκπαίδευση είναι ένα δημόσιο αγαθό, γι' αυτό την εποπτεία και την ευθύνη για την υλοποίησή της την έχει, και οφείλει να την έχει, εξολοκλήρου η Πολιτεία.

Επιπλέον, ο *D.J.O'connor* λέει ότι οι σκοποί της εκπαίδευσης πρέπει να είναι:

1. Να εφοδιάσει τους ανθρώπους με τις βασικές δεξιότητες (π.χ. ανάγνωση, γραφή, αριθμητική) που τους χρειάζονται: α) για να πάρουν τη θέση τους στην κοινωνία και β) να αναζητήσουν περισσότερη γνώση.
2. Να τους εφοδιάζει με επαγγελματική κατάρτιση που θα τους βοηθήσει να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα της ζωής.
3. Να τους ξυπνήσει το ενδιαφέρον και την αγάπη για γνώσεις.
4. Να τους κάνει να αποκτήσουν κριτική σκέψη.

5. Να τους φέρει σε επαφή με την κουλτούρα και τα επιτεύγματα του ανθρώπου και να τους εξασκήσει, ώστε να τα εκτιμούν.

6. Η ηθική εξύψωση του ατόμου, η ανάπτυξη ηθικής συνείδησης και ήθους.

Ο φιλόσοφος John Dewey πίστευε ότι: «Ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι να κατακτήσει ικανά τα άτομα να συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους».

Τέλος, πρέπει να επισημάνουμε ότι η παιδεία και η εκπαίδευση δεν είναι ταυτόσημοι όροι. Η εκπαίδευση είναι θεσμός της πολιτείας με συγκεκριμένους στόχους και περιεχόμενο και έχει καθορισμένη χρονική διάρκεια. Αντίθετα η παιδεία δεν περιορίζεται σε κάποια συγκεκριμένη ηλικία. Επεκτείνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, αφού ποτέ δε σταματά να δέχεται επιδράσεις, ερεθίσματα από το περιβάλλον στο οποίο ζει. Η έννοια «παιδεία» είναι πλατύτερη από την έννοια «εκπαίδευση».

2.2 Το Εκπαιδευτικό Σύστημα στην Ελλάδα

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται σε τρεις (3) επάλληλες βαθμίδες:

- Στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει το Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο
- Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει το Γυμνάσιο και το Λύκειο
- Στην Ανώτατη εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια και τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Υποχρεωτική στην Ελλάδα πάντα είναι η εκπαίδευση μεταξύ των ηλικιών 6-15, δηλαδή περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια και την κατώτερη Δευτεροβάθμια.

Το εκπαιδευτικό σύστημα δεν καλείται μόνο να αναμεταδώσει γνώσεις αλλά και να πλάσει – μέχρι το σημείο που είναι δυνατόν – ένα νέο χαρακτήρα των ατόμων που θα μπορούν να διεκδικούν το μέλλον τους σύμφωνα με τα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα.

Η σχολική ζωή, όμως, των μαθητών μπορεί να ξεκινά από την ηλικία των 2,5 ετών (προσχολική εκπαίδευση) σε ιδρύματα (ιδιωτικά και δημόσια) που ονομάζονται Βρεφονηπιακοί Παιδικοί Σταθμοί. Ορισμένοι Βρεφονηπιακοί Παιδικοί σταθμοί διαθέτουν και Νηπιακά Τμήματα που λειτουργούν παράλληλα προς τα Νηπιαγωγεία.

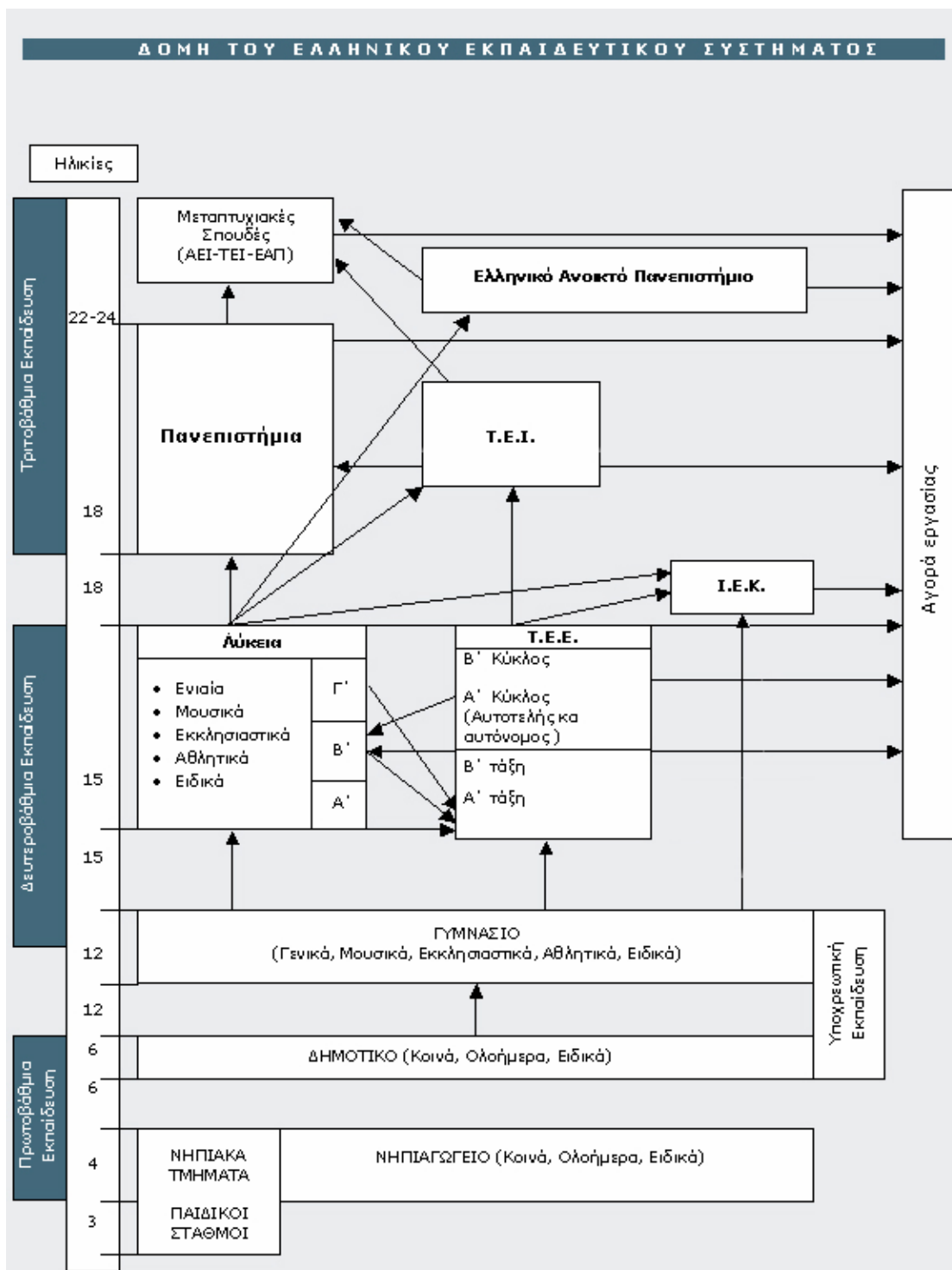
Η διάρκεια φοίτησης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Δημοτικό) είναι εξαετής, με ηλικία εισόδου το 6ο έτος. Παράλληλα προς τα κοινά Νηπιαγωγεία και Δημοτικά λειτουργούν και Ολοήμερα σχολεία, τα οποία έχουν διευρυμένο ωράριο λειτουργίας και εμπλουτισμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Η μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση του 1997, περιλαμβάνει δύο τύπους σχολείων: τα Ενιαία Λύκεια και τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (ΤΕΕ). Η διάρκεια φοίτησης είναι τριετής στα Ενιαία Λύκεια και διετής (α΄ κύκλος σπουδών) ή τριετής (β΄ κύκλος σπουδών) στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια, ενώ δεν αποκλείονται αμοιβαίες μετακινήσεις από τον ένα τύπο σχολείου στον άλλο.

Παράλληλα με τα κοινά σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν και Ειδικά Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια και λυκειακές τάξεις, που απευθύνονται σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επίσης λειτουργούν και Μουσικά, Εκκλησιαστικά και Αθλητικά Γυμνάσια και Λύκεια.

Στη μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση εντάσσονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), τα οποία προσφέρουν επίσημη αλλά αδιαβάθμιτη εκπαίδευση. Τα Ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζονται αδιαβάθμιτα, γιατί δέχονται τόσο αποφοίτους Γυμνασίου όσο και αποφοίτους Λυκείου, ανάλογα με τις επιμέρους ειδικότητες που προσφέρουν. Η δημόσια πανεπιστημιακή εκπαίδευση χωρίζεται σε ΑΕΙ και ΑΤΕΙ. Η εισαγωγή των φοιτητών σε αυτά τα ιδρύματα εξαρτάται από την επίδοσή τους σε εξετάσεις εθνικού επιπέδου που λαμβάνουν χώρα στη Β΄ και Γ΄ τάξη του Λυκείου. Επιπρόσθετα, στο ΕΑΠ οι φοιτητές γίνονται αποδεκτοί από την ηλικία των 22 ετών μετά από κλήρωση.

Το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει συνοπτικά τη δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως αυτό συγκροτείται από ιδρύματα της επίσημης τυπικής, διαβαθμισμένης ή αδιαβάθμιστης εκπαίδευσης.

Η επίσημη τυπική εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από καθορισμένη διάρκεια

σπουδών, επαναληψιμότητα, και απονομή επίσημου τίτλου σπουδών στο τέλος τους, ο οποίος αποτελεί και την κρατική νομιμοποίησή της.

Η διαβάθμιση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων συνεπάγεται την υποχρέωση κατοχής του αποδεικτικού τίτλου (απολυτηρίου, πτυχίου κλπ.) του προηγούμενου επιπέδου σπουδών για τη συνέχιση στο επόμενο.

Επισημαίνεται ότι το διάγραμμα δίνει τη γενική εικόνα του εκπαιδευτικού συστήματος σε όσες εκφάνσεις του εποπτεύονται κυρίως από το ΥΠΕΠΘ, που είναι και οι μεγαλύτερες σε έκταση. Όμως, μια ευρύτερη ανάλυση δείχνει ότι το σύνολο των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που προσφέρονται στην Ελλάδα αποτελεί ένα πλέγμα πολύ πιο πολύπλοκο, πολυεπίπεδο και διαφοροποιημένο. Πολλές άλλες εκπαιδευτικές υπηρεσίες, διαβαθμισμένες ή αδιαβάθμιστες, προσφέρονται μέσα στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα και σε συνεργασία με αυτό ή και εντελώς ανεξάρτητες από όσες εντάσσονται στον βασικό πυρήνα του.

2.3 Διδασκαλία

Υπό τη στενή γλωσσική έννοια η «διδασκαλία» είναι κυρίως η μετάδοση γνώσεων από δάσκαλο σε μαθητή.

Αποτελεί δηλαδή και από παιδαγωγική άποψη θα λέγαμε, ένα σύνολο από προγραμματισμένες και μεθοδευμένες ενέργειες και δραστηριότητες από την πλευρά του εκπαιδευτικού που έχουν στόχο τους να προκαλέσουν και να προωθήσουν τη μάθηση ως απόκτηση γνώσεων και εκμάθηση δεξιοτήτων από την πλευρά του μαθητή.

Διδασκαλία και μάθηση συγκροτούν τα δύο σκέλη της αμφίδρομης διδακτικής διαδικασίας, η οποία έχει τις προϋποθέσεις της τόσο στον εκπαιδευτικό και το μαθητή όσο και στο κοινωνικοπολιτιστικό πλαίσιο που περιβάλλει το σχολείο.

Η διδασκαλία πρέπει να διακρίνεται για:

- τη δημιουργία πνεύματος φιλομάθειας
- την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διδακτική διδασκαλία

- το συμβουλευτικό και καθοδηγητικό ρόλο του εκπαιδευτικού
- τον μαθητοκεντρικό του χαρακτήρα
- την ερευνητική διάθεση του μαθητή
- την υποβοήθηση της ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας του μαθητή.

Το περιεχόμενο της διδακτικής διδασκαλίας προσδιορίζεται από το **πρόγραμμα διδασκαλίας**, το οποίο καταρτίζεται από την πολιτεία, με μικρή ή και ανύπαρκτη συμμετοχή άλλων φορέων (επιστημόνων, εκπαιδευτικών και άλλων εκπροσώπων διαφόρων άλλων ομάδων αναφοράς).

Ας δούμε επίσης ποια είναι τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής μάθησης και ποια της σύγχρονης, ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα γιατί η διδασκαλία έχει αποκτήσει πολύπλευρο νόημα και ουσία. Πολύ απλά για να δούμε την αλλαγή που έχει συντελεστεί και που βαδίζουμε.

2.3.1 Παραδοσιακή μάθηση:

- η γνώση προκύπτει από την παθητική αποδοχή
- η μάθηση είναι μια μοναχική πορεία
- η μάθηση είναι μονοδιάστατη και ακολουθεί ένα μόνο δρόμο
- η μάθηση εστιάζεται στις γνωστικές ανεπάρκειες των μαθητών
- πηγή πληροφόρησης είναι μόνο ο δάσκαλος και το βιβλίο
- η γνώση αναπαράγεται
- ο δάσκαλος μεταφέρει γνώση

2.3.2 Σύγχρονη μάθηση:

- η γνώση ανακαλύπτεται και κατακτάται από το μαθητή
- η μάθηση είναι κοινωνική διαδικασία
- η μάθηση είναι σφαιρική (ολιστική) και οδηγούμαστε σε αυτήν από διάφορα μονοπάτια
- η μάθηση εστιάζεται στα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των μαθητών
- η πληροφόρηση προέρχεται από ποικίλες διαφορετικές πηγές
- η γνώση παράγεται από τους μαθητές
- ο δάσκαλος διευκολύνει τη σύνδεση της γνώσης με την πραγματικότητα

Και αφού είδαμε και μιλήσαμε για εκπαίδευση, παιδεία, μάθηση, διδασκαλία (βασικοί όροι), μορφές νοημοσύνης και κατανοήσαμε τον ρόλο τους, ας περάσουμε στους τρόπους που γίνεται ή θα πρέπει να γίνεται η διδασκαλία βάσει κάποιων απόψεων και θεωριών.

2.3.3. Μορφές Νοημοσύνης

Κάτι που έχει πραγματικά πολύ ενδιαφέρον είναι απόψεις για τις πολλαπλές μορφές Νοημοσύνης. Θα δούμε λοιπόν, πως η εκπαίδευση συνδέεται με τις μορφές αυτές της νοημοσύνης. Ο Howard Gardner, στο βιβλίο του *Intelligence Reframed: Multiple intelligences for the 21st Century*. New York: Basic, 2000 υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη ευφυΐα δεν έχει μία και μοναδική μορφή ενώ αναγνωρίζει εννέα μορφές ανθρώπινης ευφυΐας.

1. γλωσσολογική

Ικανότητα αποτελεσματικής χρήσης των λέξεων και καλού χειρισμού της γλώσσας για την έκφραση συναισθημάτων και την επικοινωνία.

2. λογική – μαθητική

Ικανότητα χρήσης αριθμών και αποτελεσματικής ανάλυσης της επιστημονικής σκέψης, παραγωγικός και επαγωγικός συλλογισμός

3. χωροταξική

Ικανότητα οπτικής αντίληψης του χώρου με ακρίβεια και ικανότητα σχηματισμού νοητικών εικόνων (το άτομο δημιουργεί νοητικές εικόνες και μαθαίνει μέσω εικόνων, χαρτών ή βίντεο)

4. σωματική- αισθησιοκινητική

Ικανότητα χρήσης του σώματος για να εκφράσουμε αισθήματα και ιδέες (το άτομο μαθαίνει πράττοντας, μέσα από δραστηριότητες που χρησιμοποιούν το σώμα και τις αισθήσεις: χορός, γλώσσα του σώματος και αθλητισμός)

5. μουσική – ρυθμική

Ικανότητα αναγνώρισης, παραγωγής και μετατροπής μουσικών μορφών (το άτομο σκέφτεται με μουσικούς όρους)

6. διαπροσωπική

Ικανότητα αντίληψης των διαθέσεων, αισθημάτων και κινήτρων άλλων ατόμων, συνεργασίας σε ομάδα και επικοινωνίας με τους άλλους (το άτομο κατανοεί σχετίζεται και σενεργάζεται καλά με τους άλλους)

7. ενδοπροσωπική

Ικανότητα αυτογνωσίας, αντίληψης των διαθέσεων, των αισθημάτων και των κινήτρων μας και ικανότητα δράσης βάσει αυτής της γνώσης (το άτομο αναγνωρίζει τις ικανότητές του αλλά και τα όριά του, λειτουργεί με στόχους και διατηρεί τον έλεγχο των συναισθημάτων του)

8. νατουραλιστική

Ικανότητα διάκρισης μεταξύ των φαινομένων του φυσικού κόσμου και αξιολόγησης τους (το άτομο αντλεί ευχαρίστηση από την επαφή με τη φύση και διαθέτει ικανότητα ταξινόμησης)

9. υπαρξιακή

Το άτομο θέτει ερωτήματα για το νόημα της ζωής, το θάνατο.

Τα περισσότερα λοιπόν εκαπιδευτικά συστήματα, επιδιώκουν να αναπτύξουν τα δύο είδη νοημοσύνης (γλωσσολογική και λογική- μαθηματική). Η εκπαίδευση θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να εξερευνούν κάθε περιοχή της νοημοσύνης.

Αυτό αποτελεί μία πολύ ενδιαφέρουσα οπτική, που αποδευκνύει όπως θα δούμε και παρακάτω την απαραίτητη ύπαρξη της πολυμορφίας στις μεθόδους διδασκαλίας.

2.4 Είδη – Μέθοδοι Εκπαίδευσης - Μορφές και μέθοδοι διδασκαλίας

«If a child is not learning th way you are teaching, then you must teach in the way the child learns».

Στις πολύ παλιές εποχές η γνώση μεταδίδονταν προφορικά και θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εκπαίδευση ήταν απλά η μαθητεία ενός ατόμου που λάμβανε από ένα άλλο έμπειρο άτομο. Η μέχρι πριν λίγα χρόνια εποχή, χαρακτήριζε την εκπαίδευση σαν προφορική κατά το πλείστον μετάδοση του δασκάλου προς τον μαθητή. Ο ρόλος του δασκάλου με την από έδρας διδασκαλία (βομβαρδισμός γνώσης) και τις

διαλέξεις σε αίθουσες, χαρακτήρισαν την γραμμική διδασκαλία, η οποία άρχισε να αμφισβητείται σαν σύστημα και έπρεπε α συνδυαστεί με άλλα μέσα.

Υπάρχουν αρκετά παιδαγωγικά μοντέλα-θεωρίες διδασκαλίας και μάθησης. Οι διάφορες πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές που συντελέστηκαν και συνεχίζουν να συντελούνται σε παγκόσμιο επίπεδο, οδήγησαν σε καινούριες τάσεις και προκλήσεις στο χώρο της παιδείας. Θα πρέπει, επίσης, να τονίσουμε, εδώ, πως τα εκπαιδευτικά συστήματα και οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις διαφοροποιούνται ανάλογα με την φιλοσοφία και τους διαθέσιμους πόρους της πολιτείας που τα δημιουργεί. Είναι σημαντικό τα εκπαιδευτικά συστήματα να είναι ανοικτά, ευέλικτα και να διέπονται από μια μαθητοκεντρική φιλοσοφία

Με μία πρώτη σκέψη, θα λέγαμε ότι οι μορφές διδασκαλίας διαχωρίζονται στον προφορικό και στο γραπτό λόγο. Υπάρχουν όμως πράγματα πολύ πιο πάνω από αυτό και πολύ πιο ουσιαστικά που εμπλέκονται. Τα πράγματα όμως είναι πολύ πιο σύνθετα. Το σίγουρο είναι ότι οι μέθοδοι διδασκαλίας δεν είναι 2 ή 3. Μπορεί ο διαχωρισμός να διαφέρει από άποψη σε άποψη, από βιβλίο σε βιβλίο. Η ουσία όμως και το περιεχόμενο είναι το ίδιο. Τα κυρίως διαφοροποιά στοιχεία ανάμεσα στις διάφορες μορφές διδασκαλίας είναι:

- ο πρωταγωνιστής (είναι ο μαθητής ή ο διδάσκων)
- ο αριθμός των συμμετεχόντων (ομαδική ή ατομική)
- μέσα που χρησιμοποιούνται
- το είδος του μαθήματος που διδάσκεται
- τους στόχους που τίθενται
- το ίδιο τον χώρο / αίθουσα διδασκαλίας

Θα δούμε κάποιους διαχωρισμούς, όπως έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς. Δεν υπάρχει μια κοινή παραδοχή ότι ο διαχωρισμός πρέπει να είναι ούτε ότι είναι ένας. Όλες οι απόψεις έχουν μία αλήθεια. Όλες έχουν κάτι να πουν. Θα δούμε αναλυτικά κάποιες, για να πάρουμε μία εικόνα, όχι μόνο για την ύπαρξη αυτών αλλά και τον σημαντικό ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν.

2.4.1 Μονολογική μορφή

- a. Ουσιαστικά αναφερόμαστε στο μονόλογο
- b. Κατείχε την πιο σημαίνουσα θέση στο παραδοσιακό σχολείο
- c. Επιδρά και στο συναίσθημα, βούληση και ικανοποιεί τις αισθητικές και ρητορικές ανάγκες των μαθητών
- d. Η αξία της αμφισβητείται από τη σύγχρονη διδακτική
- e. Συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες της παιδικής ηλικίας (παρακολούθηση πριν πάνε τα παιδιά στο σχολείο – διηγήσεις, παραμύθια κλπ)
- f. Είναι χρήσιμη και απαραίτητη, διότι στην καθημερινή ζωή τους οι μαθητές θα τύχει να παρευρεθούν σε μία ομιλία, διάλεξη, ραδιοφωνική εκπομπή κλπ
- g. Η εξάσκηση του μαθητή στη μονολογική μορφή αναπτύσσει την ικανότητα να μεταδίδει σε άλλους με σαφήνεια και πληρότητα τις δικές του απόψεις – σκέψεις
- h. Πρωταγωνιστής είναι ο εκπαιδευτικός
- i. Ο μαθητής είναι παθητικός δέκτης
- j. Πρέπει να εξασφαλίζεται η ενεργή συμμετοχή των μαθητών, ώστε να μην έρχεται κούραση και κόπωση
- k. Θα πρέπει η συγκεκριμένη μορφή διδασκαλίας να συνεχίζεται με άλλες μεθόδους – μορφές
- l. Παρουσιάζονται πολλές πληροφορίες σε σύντομο χρονικό διάστημα
- m. Η μόνη αίσθηση του μαθητή που ενεργοποιείται είναι η ακοή
- n. Δεν είναι δυνατόν να διδαχτούν δεξιότητες

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Χρησιμοποιείται σε πολλές περιπτώσεις όταν δεν υπάρχει άλλος τρόπος οι μαθητές να κατακτήσουν τη διδακτέα ύλη
- Διεγείρει στους μαθητές ισχυρά συναισθήματα
- Πρωταγωνιστεί ο εκπαιδευτικός, μένει παθητικός ο μαθητής
- Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να βρει τρόπο να εξασφαλίσει την προσοχή του μαθητή
- Ο μονόλογος καλό είναι να μην ξεπερνά τα 15' της διδακτικής ώρας

- Ο μονόλογος πρέπει να συνδυάζεται με άλλες μορφές ή μεθόδους διδασκαλίας

2.4.2 Διαλογική μορφή

- Προάγει δημοκρατικό τρόπο ζωής
- Ουσιαστικά είναι ο διάλογος
- Καταργείται η αυθεντία του δασκάλου
- Ενεργή συμμετοχή μαθητή

A) εξελικτικός-μαιευτικός διάλογος

B) ελεύθερος διάλογος

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Καταργεί τη υπηρεσιακή αυθεντία των διδασκόντων και βοηθά τον εκπαιδευόμενο να συμμετέχει ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία, καλλιεργώντας τις γλωσσικές του δεξιότητες

Εξελικτικό- μαιευτικός διάλογος:

- Επιδιώκει μέσω ερωτήσεων αν αποσπάσει τις κερτημένες και αποθηκευμένες στην περιοχή της συνείδησης γνώσεις του (εκμείωση του ορθού), να βοηθήσει να ανευρεθεί η γνώση
- Οι εσφαλμένες απαντήσεις του μαθητευομένου στις ερωτήσεις δεν απορρίπτονται αλλά χρησιμοποιούνται ως μέσο στην πορεία ανακάλυψης της αλήθειας
- Ρόλος εκπαιδευτικού είναι κυρίαρχος, ωστόσο προκαλείται σε μεγάλο βαθμό η αυτενέργεια του εκπαιδευόμενου
- Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλα τα στάδια της διδασκαλίας και για όλα τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος

Ελεύθερος διάλογος:

- Βασίζεται στην ελευθερία σκέψης και λόγου
- Τα δύο μέρη που μετέχουν στο διάλογο είναι ισότιμα
- Ο ελεύθερος διάλογος μπορεί να ενσωματώσει τον εξελικτικό-μαιευτικό διάλογο

- Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας και για όλα τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος
- Ο ελεύθερος διάλογος απαιτεί μαθητές με υψηλό πνευματικό επίπεδο

2.4.3 Παιγνιώδης μορφή διδασκαλίας

- Παιχνίδι το βασικό στοιχείο, η διδασκαλία παίρνει την όψη παιχνιδιού
- Παιχνίδι είναι από τη φύση του μια ενέργεια συνειδητή, αυθόρμητη, ευχάριστη, άσκοπη και ανιδιοτελής
- Τραγούδι, λύση γρίφων, εργασία με μηχανική παιχνίδια, λεκτικές ασκήσεις
- Η στάση του μαθητή είναι ευνοϊκή απέναντι στην παιγνιώδη μορφή για ότι ικανοποιεί τις ανάγκες του

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Η διδασκαλία ομοιάζει με παιχνίδι (χωρίς να είναι παιχνίδι)
- Για την εφαρμογή της απαιτείται φιλελεύθερο σχολικό περιβάλλον
- Η αίθουσα διδασκαλίας πρέπει να είναι αναλόγως και καταλλήλως διαρρυθμισμένη για να δεχτεί τις ενέργειες ανάπτυξης της παιγνιώδους μορφής διδασκαλίας

2.4.4 Δεικτική & Υποδειγματική μορφή διδασκαλίας

- Χρησιμοποιείται είτε ο μονόλογος είτε ο διάλογος
- Ρόλος εκπαιδευτικού κυρίαρχος μόνο στην αρχή. Ο ρόλος του μεταφέρεται προοδευτικά στο μαθητή
- Χρησιμοποιείται για δεξιότητες που οι μαθητές δεν κατέχουν

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι κυρίαρχος, ειδικά κατά τα πρώτα στάδια-βήματα της μεθόδου, ενώ η αυτενέργεια του εκπαιδευόμενου κρίνεται κατευθυνόμενη

- Τηρείται η αρχή της εποπτικής διδασκαλίας – ο εκπαιδευόμενος σχηματίζει ζωνχές παραστάσεις
- Η θεωρία και η πράξη συνταιριάζονται ιδανικά
- Η επιτυχής παρουσίαση- επίδειξη ενός θέματος ή αντικειμένου προϋποθέτει την ύπαρξη των κατάλληλων μέσων και οργάνων
- Κατά της παρουσίασης ο διδάσκων προχωρεί από το όλον στα μέρη του παρουσιαζόμενου αντικειμένου
- Μετά την παρουσίαση οι διδασκόμενοι, πρέπει να προβλέπεται ότι θα εξασκούνται για την ουσιαστική αφομοίωση όλων εκείνων που προηγουμένως παρατήρησαν

2.4.5 Ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας

- Προάγεται η κοινωνικοποίηση & προσαρμογή μαθητών στις διαπροσωπικές σχέσεις
- Πνεύμα συνεργασίας, συναδέλφωσης
- Καλλιέργεια κοινωνικών αρετών (ευγένεια, δικαιοσύνης, αλληλοσεβασμός κ.ά.)

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Απαιτείται ο χωρισμός σε ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει την εκπόνηση μιας διαφορετικής εργασίας, την οποία καλείται να παρουσιάσει ενώπιον όλων
- Ομαδικός τρόπος εργασίας
- Καλλιεργείται σε μεγάλο βαθμό η αυτενέργεια. Το αντικείμενο προσεγγίζεται χωρίς τη μεσολάβηση του διδάσκων
- Ο διαχωρισμός σε ομάδες καλό είναι να πραγματοποιείται από τους εκπαιδευόμενους ή σε συνεργασία των τελευταίων με τους διδάσκοντες
- Δυνατότητα ένταξης αλλά και αποχώρησης από μια ομάδα
- Το έργο της ομάδας συντονίζεται από τον αρχηγό της
- Δεν εφαρμόζεται σε μαθήματα καλλιτεχνικής φύσης και δημιουργίας

2.4.6 Διερευνητική μέθοδος διδασκαλίας

- Ο μαθητής ανακαλύπτει γνώσεις

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Ο διδάσκων θέτει ένα πρόβλημα, το οποίο καλούνται να λύσουν οι μαθητές-φοιτητές- ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι απαιτητικός κατά την εφαρμογή αυτής της μεθόδου (απαιτείται ευρεία μόρφωση και κατάρτιση παιδαγωγική και ψυχολογική)
- Η προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος από τους εκπαιδευόμενους θυμίζει επιστημονικό έργο ερευνητή
- Βασικές αρχές μεθόδου είναι:
 - η δομή των γνώσεων, η γνώση διαρθρώνεται σε αρχές
 - η ετοιμότητα για μάθηση: κάθε γνώση μπορεί να διδαχθεί σε οποιονδήποτε, αρκεί να μεταδοθεί με τον κατάλληλο για την ηλικία του και τις πνευματικές του δυνατότητες τρόπο – γλώσσα
 - η χρήση της διαισθητικής και της αναλυτικής σκέψης
 - η ύπαρξη εσωτερικών κινήτρων μάθησης
 - η αρχή της ανακάλυψης της γνώσης
 - η μέθοδος αυτή καθιστά το ρόλο του μαθητή αληθινό ερευνητή της γνώσης, με ενεργητικό ρόλο, οξυμμένο κριτικό πνεύμα και υψηλό επίπεδο παρώθησης και ενδιαφέροντος
 - για να επιτελέσει σωστά το ρόλο του ο μαθητής κατά την εφαρμογή της μεθόδου, χρειάζεται προηγουμένως να έχει εξασκηθεί αρκετά
 - η διδασκαλία με την ερευνητική μέθοδο αποτελεί μια χρονοβόρα διαδικασία
 - με τη μέθοδο αυτή μαθαίνει ο μαθητής πώς να μαθαίνει

2.4.7 Μαιευτική μέθοδος διδασκαλίας

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Ευρετής ήταν ο Σωκράτης, που ξεκινούσε πάντα από θέση προσποιητήε άγνοιας και στη συνέχεια μέσω κατάλληλων

ερωτήσεων κλώνιζε τη γνωστική βεβαιότητα του συνομιλητή του (απορρηματική κατάσταση)

- Βασίζεται στο λεγόμενο «μαιευτικό διάλογο» δια του οποίου ο διδάσκων επιχειρεί να εκμαιεύσει από το συνομιλητή του την ήδη κεκτημένη γνώση, που δεν έχει την επίγνωση κατοχής της

2.4.8 Εξατομικευμένη διδασκαλία

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Λαμβάνει υπόψη της τις κάθε είδους ιδιαιτερότητες του μαθητή
- Δεν πρέπει να συγχέεται με την ατομική διδασκαλία
- Επιτρέπει σε κάθε μαθητή ή ομάδα ομοιογενών μαθητών να κινείται με το δικό της ρυθμό στη διαδικασία της μάθησης (οργάνωση ιδιαίτερου τρόπου μάθησης για κάθε μαθητή ή ομάδα ομοιογενών μαθητών)
- Της καταλογίζεται μονομέρεια και τάση προαγωγής του εγωκεντρικού πνεύματος)
- Στηρίζεται στην Ψυχολογία των ατομικών διαφορών
- Πρέπει κατά την εφαρμογή της ο διδάσκων να φροντίζει ο μαθητής να μην απομονώνεται, να μην αποκόπτεται ολοκληρωτικά από τα υπόλοιπα μέλη της τάξης του, προκειμένου να μην απολεσθεί ο κοινωνικός χαρακτήρας της αγωγής
- Ο ρόλος του δασκάλου είναι απαιτητικός: χρειάζεται πολύωρη προετοιμασία, διότι το μαθητικό κοινό δεν είναι πλέον μια «αδιαφοροποίητη μάζα»
- Ο δάσκαλος καθοδηγεί τους μαθητές του στον ιδιαίτερο τρόπο εργασίας τους, γίνεται επίσης παροχέας βοηθειών, συστάσεων, οδηγιών
- Για την επιτυχία που προσδοκάται από την εφαρμογή της μεθόδου μερίδιο συμβολής δικαιούται και η συνεργασία δασκάλου – γονέων των μαθητών

2.4.9 Άμεση διδασκαλία

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Κεντρικό πρόσωπο της διδακτικής πράξης είναι ο εκπαιδευτικός

- Γίνεται χρήση του μονολόγου από το δάσκαλο, αλλά και των ερωταποκρίσεων
- Ο δάσκαλος αναλαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή κατά τη διεξαγωγή των ατομικών εργασιών των μαθητών
- Η ενθάρρυνση είναι το βασικό μέσο ανατροφοδότησης
- Δεν δίνεται χώρος για ευρεία μαθητική δράση

2.4.10 Έμμεση διδασκαλία

Συνοψίζοντας τα κύρια- βασικά σημεία της μορφή αυτής:

- Κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας είναι ο μαθητής
- Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη της μαθητικής αυτενέργειας
- Στόχος της διδασκαλίας είναι η καλλιέργεια ανώτερων νοητικών ικανοτήτων, η ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης και του κριτικού πνεύματος των μαθητών
- Σημαντικό στοιχείο είναι η ύπαρξη καλών διαπροσωπικών σχέσεων εκπαιδευτικού – μαθητών, που επιτυγχάνεται με την αμοιβαία κατανόηση και την ενίσχυση των τελευταίων
- Η γνώση προσεγγίζεται μέσα από μια διαλογική διαδικασία, όπου ενθαρρύνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών από τους μαθητές

Στο ίδιο ύφος ακολουθούν:

- **Παρουσίαση του μαθήματος από τον εκπαιδευτικό - Περιγραφή και εξήγηση - Χρήση ερωτήσεων και συζήτησης ώστε να διευκολυνθεί η μάθηση των μαθητών**

Ο εκπαιδευτικός ξεκαθαρίζει τη δομή και τους στόχους του μαθήματος, εξηγεί τα βασικά σημεία του μαθήματος, χρησιμοποιεί ερωτήσεις και προκαλεί διάλογο.

Οι ερωτήσεις συμβάλλουν στα παρακάτω:

- τροφοδοτούν τη σκέψη των μαθητών

- ελέγχουν το βαθμό κατανόησης του μαθήματος
- κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών
- συνδέουν το μάθημα με προηγούμενη γνώση
- ελέγχουν αν οι μαθητές παρακολοθούν το μάθημα
- αξιολογούνται οι μαθητές
- δίνεται ευκαιρία συμμετοχής στο μάθημα
- έκφραση εντυπώσεων

➤ **Δραστηριότητες που διευκολύνουν τη μάθηση των μαθητών**

- **Εργασίες γραφής και μελέτης**

Πραγματοποιούνται είτε στη τάξη είτε στο σπίτι και είναι ατομικές ή ομαδικές.

- **Project**

Η διάρκεια εντός Project μπορεί να διαρκέσει από μία διδακτική ώρα έως και ένα ολόκληρο σχολικό έτος. Οι μαθητές μαζί με τον εκπαιδευτικό επιλέγουν ένα θέμα, το οποίο και ερευνούν. Συλλέγουν υλικό (κείμενα, φωτογραφίες, πίνακες, χάρτες κλπ) και στο τέλος το παρουσιάζουν σε ένα ενιαίο σώμα. Το θέμα – έχει ιδιαίτερη σημασία αυτό- έχει επιλεγεί και από το μαθητή. Αφορά κάτι που ενδεχομένως να τον απασχολεί. Με την ολοκλήρωση ενός project, οι μαθητές εξοικονώνονται με τη μέθοδο και εργάζονται σαν αυτόνομοι ερευνητές.

➤ **Διαθεματική διδασκαλία**

Συνδρομή εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων.

➤ **Πείραμα**

Η θεωρία γίνεται πράξη.

➤ **Δραματοποίηση – παίξιμο ρόλων – θεατρική παράσταση**

Μετατροπή λογοτεχνικού κειμένου σε θεατρικό ρόλο – παράσταση ή αναπαράσταση ενός ιστορικού γεγονότος, γράψιμο σεναρίου, διασκευή κάποιου ρόλου. Ανάπτυξη φαντασίας.

Δημιουργία διαφορετικής ατμοσφαιρας στο σχολείο.

➤ **Παρακολούθηση φιλμ – επισκέπτες στο σχολείο**

Παρακολούθηση μίας ταινίας ή ντοκιμαντερ και συζήτηση κρίση πάνω σε ένα θέμα που πραγματεύεται η ταινία. Ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Πάντα βέβαια με συσχέτιση των όσων διδάσκονται οι μαθητές.

➤ **Επισκέψεις**

Η επίσκεψη σε μουσεία, πινακοθήκες, αρχαιολογικούς χώρους μπορεί να ανοίξει μορφωτικούς ορίζοντες.

➤ **Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία**

Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες, όπου ερευνάται ένα θέμα ή μέρος ενός θέματος είτε αναζητώνται και συγκροτούνται επιχειρήματα για να στηριχθεί μία άποψη σε αντιπαράθεση με την άποψη της άλλης ομάδας.

Ο παραπάνω διαχωρισμός δεν αποτελεί και τον κανόνα. Υπάρχουν πολλοί διαχωρισμοί, με την ίδια ουσία. Ας δούμε και κάποιους επιπλέον διαχωρισμούς, οι οποίοι μπορεί να έχουν και κοινά στοιχεία με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω

1) Μέθοδος «project»

Ως μέθοδο project μπορούμε να θεωρήσουμε τον τρόπο της ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχουν αποφασιστικά όλοι, και η ίδια η διδασκαλία διαμορφώνεται και διεξάγεται από όλους όσους συμμετέχουν (Frey 1988, σελ. 9)

2) Επίλυση προβλήματος (problem solving)

Συνδυάζεται με τη μέθοδο project

3) Πειραματισμός (Experimentation)

Ουσιαστικά προσεγγίζετε μία έννοια ποιοτικά, ποσοτικά και πειραματικά, το οποίο επιτρέπει στον διδασκόμενο να κατανοήσει πώς λειτουργούν

κάποια πράγματα στη φύση ενδεχομένως . Επιτυγχάνεται επίσης η παρατήρηση, περιγραφή, ερμηνεία και πρόβλεψη διάφορων φαινομένων. Ο πειραματισμός έχει απόλυτη εφαρμογή σε φυσικές επιστήμες (φυσική, χημεία κλπ)

4) Μελέτη περίπτωσης (case study)

Αποτελεί έναν από τους πολλούς τρόπους έρευνας (ένας άλλος όπως είδαμε είναι το πείραμα, έρευνα,). Είναι εντατική έρευνα μίας ομάδας, μίας κοινότητας ή ενός συμβάντος. Αναφερόμαστε σε μία εις βάθος έρευνα. Ένα case study προσφέρει έναν συστηματικό τρόπο παρακολούθησης ενός γεγονότος, συλλέγοντας δεδομένα, αναλύοντας πληροφορίες και κάνοντας report για τα αποτελέσματα. Ο ερευνητής αποκτά βαθιά γνώση, κατανοώντας την αιτία του φαινομένου – γεγονότος και τι μπορεί να βγάλει για το μέλλον.

5) Προσομοίωσης (simulation)

Προσομοίωση (*simulation*) είναι η αναπαράσταση μιας διεργασίας με τη βοήθεια ενός μοντέλου (όχι πρωτότυπο) ή αλλιώς τεχνική μίμησης ενός πραγματικού συστήματος όπως αυτό εξελίσσεται στο χρόνο

6) Καταιγισμός ιδεών (brainstorming)

Πρόκειται για μια συμμετοχική διαδικασία κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές ανακαλούν συνειρμικά προϋπαρχουσες αντιλήψεις και προβαίνουν σε ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση ιδεών για ένα θέμα. Εφαρμόζεται συνήθως στο πλαίσιο της ομάδας μίας τάξης, στην αρχή της προσέγγισης ενός γνωστικού αντικειμένου, με στόχο τη διερεύνηση των ποικίλων διαστάσεων ενός θέματος, τη διασαφήνιση μιας ή περισσοτέρων εννοιών ή ενός ορισμού.

7) Διάλεξη (lecture)

Μέθοδος άμεσης διδασκαλίας. πρόκειται για μια δασκαλοκεντρική μέθοδο. Ο ομιλητής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις αντοχές παρακολούθησης των μαθητών του, καθώς και την μαθησιακή τους ετοιμότητα. Μακρόσυρτοι μονόλογοι επιτείνουν τον παθητικό ρόλο των μαθητών, που αναζητούν διεξόδους σε άλλες δραστηριότητες που αποδιοργανώνουν τη διδασκαλία. Δυστυχώς το περιεχόμενο της διάλεξης είναι πολύ εύκολο να λησμονηθεί, επειδή το ποσοστό συμμετοχής των μαθητών είναι ελάχιστο.

Όπως επίσης και:

1) Διάλεξη (την είδαμε και παρπάνω)

Προτείνεται χρήση σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους

2) Επίδειξη

Αποτελεσματική και αυτή όταν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους

3) Προγραμματισμένη διδασκαλία

Γίνεται με τη βοήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών ή άλλων εγχειριδίων

4) Συζήτηση

Εύκολα μπορεί κανείς να ξεφύγει από το θέμα

5) Ιδεοθύελλα (brainstorming)

6) Μελέτες – projects

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζουν οι διαχωρισμοί ανάλογα με το κέντρο και τον άξονα αυτών. Για παράδειγμα έχουμε:

- **τις δασκαλοκεντρικές μεθόδους**

κεντρικός άξονας ο «δάσκαλος»

θεμελιώδης αρχή: προσαρμογή μαθητών στο ρυθμό και στο τρόπο σκέψης που έχει προκαθορίσει ο «δάσκαλος»

- **μαθητοκεντρικές μεθόδους**

(κεντρικός άξονας ο μαθητής). Απόλυτη και συνειδητή συμμετοχή μαθητή.

- **εβερτιανή μέθοδος (J.F Herbart)**

(προετοιμασία με ανάκληση ήδη υπαρχοντων γνώσεων

- **τριμερής διδασκαλία**

συμμετέχει και ο μαθητής, αλλά κατευθυνόμενος από το δάσκαλο. 3 στάδια μαθήματος: παρουσίαση, επεξεργασία, έκφραση

- **μέθοδος dewy (learning by doing)**

Ενεγή συμμετοχή μαθητή σε πρώτο πλάνο (θεωρείται εισηγητής βιωματικής μεθόδου)

- **το μοντέλο gagne**

θεωρεί ότι η διδασκαλία είναι μια διαδικασία, που καθοδηγείται μεθοδικά αλλά διακριτικά και βασίζεται σε μία ιεραρχημένη ανάλυση του τελικού στόχου σε

απλούστερους. Ο σχεδιασμός του μαθήματος είναι ενδεικτικός και όχι υποχρεωτικός

- **συμμετοχικές μεθόδους**

ο κύριος άξονας αυτών είναι η συνεργασία των μαθητών με το δάσκαλο και των μαθητών μεταξύ τους

Άλλοι πάλι πιστεύουν, ότι οι θεωρίες του κονστρουκτιβισμού (constructivism) και της εγκατεστημένης μάθησης (situated learning) και των κοινοτήτων μάθησης (learning communities) εμπερικλείουν στην ολότητά τους, όσο αυτό είναι δυνατό, τόσο τα βασικά χαρακτηριστικά των υπόλοιπων μοντέλων όσο και τη δυνατότητα της εφαρμογής της εκπαιδευτικής τεχνολογίας.

Παράλληλα με τις διάφορες μορφές διδασκαλίας, υπάρχουν και τα μοντέλα διδασκαλίας.

Μοντέλος διδασκαλίας:

Σχηματοποιημένη απόδοση διδακτικής διαδικασίας. Κατατάσσονται σε 4 κατηγορίες

1) Μοντέλα επεξεργασίας πληροφοριών

- ανάλογα με τον κύριο παράγοντα της διδακτικής διαδικασίας σε:

Δασκαλοκεντρικά μοντέλα

Μαθητοκεντρικά μοντέλα

Αλληλεπίδρασης δασκάλου – μαθητών

- σχετικά με τη σταθερότητα των όρων του μοντέλου

σταθερά (η πορεία διδασκαλίας έχει σχεδιαστεί και οι πιθανές παρεκκλίσεις έχουν προβλεφθεί από τους σχεδιαστές

&

Ασταθή (στα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη οι απρόβλεπτοι όροι της διδασκαλίας)

2) μοντέλα ανάπτυξης προσωπικών χαρακτηριστικών

3) μοντέλα ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων

4) μοντέλα ανάπτυξης αγωγής συμπεριφοράς

Τα τελευταία χρόνια, κυριαρχεί η άποψη ότι οι δραστηριότητες της διδασκαλίας πρέπει να εμπλέκουν ενεργά τους μαθητές στην εμπειρία της μάθησης. Είναι

ξεκάθαρο, ότι η μέθοδος διδασκαλίας εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό και από το αποτέλεσμα που θέλει να επιτύχει, παράλληλα από το «κοινό» του αλλά και αυτό που φυσικά διδάσκει.

Σύμφωνα με τις παραδοσιακές μεθόδους ο μαθητής είναι παθητικός δέκτης πληροφοριών ενώ με τις σύγχρονες μεθόδους, ο μαθητής αποτελεί το κέντρο της εκπαιδευτικής δραστηριότητας και λειτουργεί όπως θα λειτουργούσε και στην κοινωνία εκτός σχολείου. Έτσι, στο σύγχρονο μοντέλο ο μαθητής είναι το κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενώ ο δάσκαλος είναι επίκουρος (tutor). Ο δάσκαλος δεν πρέπει σε καμμία περίπτωση να αποτελεί γνωστικό μοντέλο προς μίμηση. Έχουμε περάσει από το γνωσικεντρικό σύστημα στο μαθητοκεντρικό σύστημα. Λαμβάνουμε υπόψη μας τι θέλει να μάθει ο μαθητής ακόμη και στο χώρο που ζει (π.χ. στην επαρχία).

Μπορεί να είδαμε παραπάνω πολλές μορφές διδασκαλίας, όλες όπως είναι απαραίτητες να εφαρμόζονται συνδυαστικά ανάλογα με την περίπτωση. Κι αυτό το είδαμε αναλυτικά αναφέροντας και αναλύοντας τα συν και τα μείον της καθεμίας. Η σύγχρονη πραγματικότητα και οι σύγχρονες απαιτήσεις ζωής κάνουν όσο ποτέ άλλοτε την ανάγκη για σωστή χρήση μεθόδων διδασκαλίας σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική βαθμίδα. Και η σωστή χρήση δεν γίνεται από κανέναν άλλον παρά τον ίδιο τον εκπαιδευτικό.

2.5 Ο Ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολυδιάστατος και πολυσήμαντος. Πολλοί έχουν μιλήσει και γράψει για το ρόλο του. Τα επίθετα που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά καιρού είναι: βοηθητικός, καθοδηγητικός, συνεργατικός, αντιαυταρχικός, δημιουργικός, πολιτικός, κοινωνικός. Επίσης χαρακτηρισμοί όπως «σιωπηλός και αξιόπρεπος τελετάρχης αλληλοδακτικής», «απόστολος θυσίας και αυταπάρνησης», «δημιουργεί ανθρώπους και τους υψώνει στην οδοντολογική μοναδικότητα του νοήμονος πλάσματος». Από όλα τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό και αδιαπραγμάτευτο, ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι τεράστιος.

Ο τρόπος διδασκαλίας χρειάζεται να είναι περισσότερος ενεργητικός, ζωντανός και συγκεκριμένος.

Για να μπορέσει να εκπληρώσει τη σπουδαία του αποστολή του διδάσκων θα πρέπει να είναι προικισμένος με ορισμένα παιδαγωγικά χαρίσματα και αρετές:

- Αγάπη προς μαθητές
- Κατοχή γνώσεων
- Να κοσμείται με ευλάβεια, σεμνότητα & σωφροσύνη
- Να συμπεριφέρεται με παρρησία και ελευθερία
- Να μην τον διακρίνει σκληρότητα και θρασύτητα
- Να διδάσκει με το παράδειγμα

Για κάποιους άλλους σε τέσσερις (4) συνοψίζονται οι αρετές που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον εκπαιδευτικό:

- 1) αυθεντία
- 2) παιδαγωγικός έρωτας
- 3) παιδαγωγικό τακτ
- 4) παιδαγωγικό χιούμορ

Είναι σίγουρο ότι τα επόμενα χρόνια θα κυριαρχήσουν στην ζωή μας οι Νέες τεχνολογίες και τα Νέα Υλικά. Τα προβλήματα που θα προκύψουν από τη μετάβαση της εκπαίδευσης από τη μια κατάσταση στην άλλη είναι πολλά και περίπλοκα. Διδακτικές πρακτικές και μέθοδοι που μελετήθηκαν και κυριάρχησαν τα προηγούμενα χρόνια, φαίνεται να δίνουν τη θέση τους σε νέα δεδομένα που πολύ λίγο έχουν μελετηθεί και που ακόμη δεν έχουμε κατανοήσει πλήρως. Εκπαιδευτικοί με πολύχρονη εμπειρία βρίσκονται μπροστά σε μαθητές που αντιμετωπίζουν τα νέα δεδομένα με πολύ μεγάλη άνεση. Οι νέες τεχνολογίες φαίνεται να μην ξαφνιάζουν καθόλου τους νέους, ενώ τρομάζουν σχεδόν όλους τους παλαιότερους. Μερικοί οχυρώνονται πίσω από τη σκέψη ότι όλα αυτά είναι μια «παγκόσμια τρέλα» που σιγά- σιγά θα υποχωρήσει. Η μετάβαση αυτή, όμως, μεταλλάσσει το ρόλο του σχολείου και δημιουργεί νέα δεδομένα και αυξημένες ευθύνες που προϋποθέτουν ριζικές αναμορφώσεις στη δομή του υφιστάμενου εκπαιδευτικού συστήματος. Μέσα σε αυτό το διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον καλείται ο δάσκαλος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του νέου ρόλου του που επιβάλλεται να είναι προσαρμοσμένος στα νέα δεδομένα που πλέον καθορίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο. Κι ενώ είναι παγκόσμια παραδεκτό πως η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος άλλαξαν ριζικά μεγάλους κλάδους της επιστήμης και όχι μόνο, ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά μαθαίνουν έχει παραμείνει βασικά ο ίδιος,

βασιζόμενος σε ιδέες που κληρονομήσαμε εδώ και αιώνες. Κι εδώ ανακύπτει το βασικό και καίριο ερώτημα. Ποιος θα είναι ο ρόλος του δάσκαλου σε αυτό το νέο περιβάλλον ενώ είναι ευρύτερα γνωστό πως δύσκολα αλλάζουν διαμορφωμένες επαγγελματικές συνήθειες και νοοτροπίες; Ποιος είναι σήμερα ο ιδανικός δάσκαλος στην εποχή της παγκοσμιοποίησης της γνώσης και της κοινωνίας της πληροφορίας; Ιδανικός δάσκαλος, υποστηρίζει ο *Νίκος Καζαντζάκης*, «είναι εκείνος που γίνεται γέφυρα για να περάσει αντίπερα ο μαθητής του. Κι όταν πια του διευκολύνει το πέρασμα, αφήνεται χαρούμενα να γκρεμιστεί, ενθαρρύνοντας το μαθητή του να φτιάξει δικές του γέφυρες». Όμως πως θα γίνει γέφυρα ,για να παραφράσουμε τον *Νίκο Καζαντζάκη*, ο σημερινός δάσκαλος για να επικοινωνήσουν οι μαθητές κι ο ίδιος σε ένα διαφοροποιημένο σχολικό περιβάλλον, σε μια εντελώς μεταλλαγμένη μορφή εκπαιδευτικής διαδικασίας;

Στο καινούριας αντίληψης σχολείο, πανεπιστήμιο το εξοπλισμένο με διάφορα ηλεκτρονικά μέσα, πέρα από τα συμβατικά χάρτινα βιβλία και τους χάρτες που μένουν βουβοί, παθητικά κρεμασμένοι στον τοίχο, οι μαθητές αποκτούν πρόσβαση σε δεδομένα πέρα από τον έλεγχο του δασκάλου τους. Η καθοδήγηση του δασκάλου περιλαμβάνει μια εκλαϊκευση της μεθόδου του μαθητή, δηλαδή τις διαδικασίες, που οδηγούν το μαθητή να μαθαίνει πώς να μαθαίνει.

Η μάθηση μέσα από τις παραδόσεις μόνον, η πάντα ελεγχόμενη από τη μεριά αυτού που διδάσκει, περιορίζεται. Το κέντρο μετατίθεται από τον δάσκαλο στον μαθητή ενώ ο συνεργατικός ρόλος του εκπαιδευτικού αποκαθιστά τη λειτουργικότητα στη μαθησιακή διαδικασία γιατί έχει συμμετοχικές δομές, συνεργευνητικότητα και συλλογική προσπάθεια στην αντιμετώπιση γνωστικών και άλλων παιδαγωγικών προβλημάτων.

Την ίδια στιγμή στη μεταλλαγμένη αυτή διαδικασία της μάθησης οι δάσκαλοι παίρνουν γνώση μερικές φορές και από τους μαθητές τους κι αυτοί από άλλους μαθητές. Έτσι δάσκαλοι και μαθητές εναλλάσσονται στο ρόλο πομπός-δέκτης και μέσα από αυτή την αμφίδρομη επικοινωνία επωφελούνται πολλαπλάσια.

Έτσι ο δάσκαλος εκτός από οδηγός, συνεργάτης, μέσο για επίδειξη κάποιων γνώσεων, τώρα γίνεται και κάποια στιγμή μαθητής.

Ο εκπαιδευτικός έχει καινούρια καθήκοντα που μερικοί θα θεωρήσουν δυσβάστακτα και άλλοι συναρπαστικά. Πέφτοντας οι τοίχοι της τάξης, άλλους θα τους αφήσουν εκτεθειμένους και άλλοι θα βρουν τη χαμένη τους αξιοπρέπεια

Οι δάσκαλοι, έχοντας εξωθηθεί σε διαφορετικές συμπεριφορές από την εισβολή των νέων τεχνολογιών αλλά και τις αυξανόμενες γνώσεις των μαθητών τους, θα επωμισθούν καινούριους ρόλους εγκαταλείποντας ίσως και ολοκληρωτικά τα όσα έκαναν στην τάξη ως τώρα.

Στο νέο τοπίο της δια βίου εκπαίδευσης, το διαδίκτυο θα αποτελεί τον αναγκαίο σύμμαχο και το χρήσιμο συμπλήρωμα του εμπνευσμένου δασκάλου, αλλά δεν θα του στερήσει ποτέ το ρόλο του βασικού στυλοβάτη της εκπαιδευτικής προσπάθειας. Οι όποιες επιφυλάξεις δεν δικαιολογούν μια στείρα άρνηση των ασύλληπτων, για τις προηγούμενες γενιές, δυνατοτήτων που προσφέρουν οι «λεοφωρειόδρομοι της πληροφορικής» στο εκπαιδευτικό έργο και όχι μόνο.

Αποτελεί κοινή παραδοχή πια πως διαμορφώνονται νέα δεδομένα και εγείρονται πλέον νέα κοινωνικά αιτήματα, που αναιρούν τον παραδοσιακό χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος και επιβάλλουν άμεσες και ριζικές αλλαγές στη δομή και στα περιεχόμενα της εκπαίδευσης και κυρίως στο ρόλο του σχολείου και του δασκάλου.

Σε μια εποχή που ο ανθρώπινος παράγοντας έχει καθοριστική σημασία για την ανάπτυξη και την αντιμετώπιση του διεθνούς ανταγωνισμού και σε μια κοινωνία που την προσδιορίζει πια καθοριστικά η γνώση, το γνωστικό κεφάλαιο των εκπαιδευτικών πρέπει διαρκώς να ανανεώνεται.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού δεν είναι για να διδάσκει μόνο και να διαπιστώνει ποιος έμαθε και ποιος όχι, αλλά έχει την ευθύνη της αποτυχίας ή της επιτυχίας, όπως συμβαίνει με τον προπονητή μιας αθλητικής ομάδας. Επιβάλλεται να έχει παιδαγωγικό ενδιαφέρον και διαρκή εγρήγορση για τη μαθησιακή πορεία του μαθητή. Η μάθηση δεν κατακτάται με διαταγές, προϋποθέτει μόχθο, προσπάθεια.

Ο ρόλος του είναι να βοηθάει τα παιδιά να κάνουν την πληροφορία πράξη, δημιουργία. Ο καλός δάσκαλος δεν λειτουργεί καν ως δάσκαλος αλλά ως ένας άνθρωπος ο οποίος εξακολουθεί να μαθαίνει μαζί με τους μαθητές του. Αν μεγάλοι

και μικροί , δάσκαλοι και παιδιά, μάθαιναν ο ένας από τον άλλον, η κατάσταση στα σχολεία θα ήταν ιδανική. Καλός μαθητής είναι αυτός που είναι καλός στο να μαθαίνει. Αν λοιπόν βάλεις ένα παιδί κοντά σε έναν άνθρωπο ο οποίος ξέρει να μαθαίνει, θα μάθει και το παιδί να μαθαίνει.

Σύγχρονος δάσκαλος είναι εκείνος που έχει εμβαθύνει στη σκέψη του και έχει εμπεδώσει τη σημασία των λόγων του μεγάλου μας παιδαγωγού *Μίλτον Κουντουρά* ότι «Μαθητής μου εμένα δεν είναι εκείνος που αγαπά την ήρεμη και ακίνδυνη ζωή, τη στρωμένη με λουλούδια, αλλά εκείνος που μέσα του έχει ξυπνήσει η ανησυχία. Μαθητής μου δεν είναι εκείνος που θα μ' αγαπήσει με μια μαλακή και θηλυκιά αγάπη, αλλά εκείνος που ακολουθώντας τις αρχές της επικίνδυνης πάλης θα με φτάσει και θα με ξεπεράσει αρνούμενος ίσως στο τέλος εμένα...».

Ιδανικός δάσκαλος, σύμφωνα με το *Δημήτρη Τσάτσο*, είναι αυτός που αντέχει, αλλά και καλλιεργεί τη γνωστική αυτονομία του μαθητή, τη σταδιακή μείωση του ρόλου του και τελικά την αυτοκατάργησή του, την ώρα που ο μαθητής «έμαθε να μαθαίνει». Αυτή η μετάβαση του νέου από τη στηριγμένη στον Δάσκαλο, δηλαδή ετεροκαθοριζόμενη αντίληψη του κόσμου, σε μια όλο και περισσότερο δική του αντίληψη και αξιολόγηση, είναι μια δύσκολη, επώδυνη, αλλά υπέροχη υπόθεση. Δάσκαλος είναι αυτός που δεν παρασύρεται από τον ναρκισσισμό που προκαλεί η γνωστική υπεροχή του έναντι των διδασκομένων, αυτός δηλαδή που έχει επίγνωση των δημοκρατικών ορίων της υπεροχής του.

Είναι εκείνος που αποδυναμώνει τον εξουσιαστικό χαρακτήρα της διδακτικής σχέσης και τον καθιστά επικοινωνιακό.

Που αντέχει την αμφισβήτηση από τον μαθητή, την επιθετικότητα του, ακόμη τη γεύση της αγνωμοσύνης, με όριο βέβαια τη βία και τη χυδαιότητα.

Αυτός που ζει μέσα και όχι πάνω από την κοινωνία, που είναι τμήμα της κοινωνικής σύγκρουσης. Παίκτης είναι και ο δάσκαλος, δεν είναι διαιτητής. Γι αυτό δεν πρέπει να προσποιείται τον διαιτητή. Η προσπάθεια για ποιοτική προαγωγή της κοινωνίας προϋποθέτει ιδεατά πρότυπα. Τα οράματα - αυτό ισχύει και για το όραμα «Δάσκαλος»- όσο και αν είναι άφταστα ή, μάλλον, διότι είναι άφταστα, είναι και αέναα δημιουργικά».

Ο σημερινός δάσκαλος καλείται, επομένως, να αντεπεξέλθει στο νέο ρόλο του, εφοδιασμένος με νέες γνώσεις, επιμορφωμένος και καταρτισμένος πάνω στις καινούριες ιδέες και προτάσεις στο χώρο της παιδαγωγικής, της διδακτικής και της ψυχολογίας αλλά και σε ένα σχολείο που είναι ένας χώρος ευχάριστος, ασφαλής και λειτουργικός, εγκαταστημένος σε καθαρή και κατάλληλη περιοχή, μακριά από βιομηχανίες και επικίνδυνες δραστηριότητες.

Ένας χώρος κατασκευασμένος με καλαισθησία, ώστε να δημιουργεί φιλική και ευχάριστη διάθεση στα παιδιά .

Που διαθέτει καλοσχεδιασμένους, καθαρούς, υγιεινούς χώρους άθλησης και παιχνιδιού και όχι αυλές κλουβιά χωρίς ίχνος πράσινου. Ένα σχολείο που είναι εφοδιασμένο με εργαστήρια, βιβλιοθήκες και ειδικές αίθουσες για κάθε θεματική ενότητα, αίθουσες ιστορίας, γεωγραφίας , μαθηματικών, Η/Υ κλπ πλαισιωμένες με την κατάλληλη τεχνολογική υποδομή (τηλεόραση, βίντεο, περισκοπικούς προβολείς για σλάιτς, κομπιούτερ, εξειδικευμένα όργανα, συλλογές προπλασμάτων και αυθεντικών δειγμάτων).

Μέσα σε αυτό το ιδανικό περιβάλλον ο δάσκαλος χρησιμοποιεί μεθόδους τέτοιες ώστε να ανακαλύπτει και να καλλιεργεί την ιδιαίτερη έφεση και τις δεξιότητες κάθε μαθητή.

Ιδανικό σχολείο, θα λέγαμε, είναι εκείνο που αναπτύσσονται πολλές διαφορετικές δραστηριότητες πέρα από τις βασικές, δραστηριότητες θεατρικές, λογοτεχνικές, εικαστικές, μουσικές, αθλητικές, με άλλα λόγια το σχολείο που προσφέρει στους μαθητές μια ευρύτερη καλλιέργεια.

Στο σημερινό παγκόσμιο χωριό, όπου η σύγχρονη ζωή χαρακτηρίζεται από την ταχύτατη ανάπτυξη της πληροφορίας, πρέπει οι εκπαιδευτικοί να κατανοούν βασικά επιστημονικά θέματα, να έχουν πρόσβαση σε μεγάλη ποικιλία δεδομένων, να είναι ικανοί να ξεχωρίζουν και να συγκρίνουν τις τεράστιες ποσότητες πληροφοριών που θα έχουν στη διάθεση τους, να είναι καταρτισμένοι ώστε να μπορούν να πετύχουν μια νέα πολυπολιτισμική, πολύγλωσση και με πολλούς τρόπους προσέγγιση στη μάθηση.

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε πως ενώ στόχος του παραδοσιακού σχολείου ήταν να εφαρμόζει την ταϊστική μέθοδο διδασκαλία και τα παιδιά «να απορροφούν» ιδέες από τους ενήλικους και όχι να εκφράζουν τις δικές τους, στο μέλλον τα παιδιά δεν θα σταματούν μόνο στα λεγόμενα των γονιών τους για τον «μακριά από δω κόσμο». Αντί αυτού θα έχουν απ' ευθείας δικές τους επαφές με άλλους ανά τον κόσμο. Χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά μάτια και αυτιά θα πειραματίζονται και θα είναι ικανά να δουν πως είναι και τι λέει «η άλλη πλευρά του κόσμου».

Μέσα σε αυτό λοιπόν το εντελώς διαφορετικό παγκόσμιο περιβάλλον, στην εποχή της πληροφορικής επανάστασης, στην εποχή του μηδενισμού των αποστάσεων, στην κοινωνία των διαδικτυωμένων πολιτών και των απαιτητικών μαθητών, καλείται ο σύγχρονος δάσκαλος να «παίξει» το νέο ρόλο του, να γίνει «*teacher globatus*» χωρίς φυσικά να χάσει την αγάπη και την ευαισθησία του για το παιδί και το σχολείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Τα οπτικοακουστικά μέσα διδασκαλίας

3.1 Τι είναι:

Γενική παραδοχή αποτελεί ότι η εκπαίδευση είναι ‘καταδικασμένη’ να συνεργαστεί και να δεχθεί τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας. Η τελευταία έχει ανατρέψει τις παραδοσιακές δομές και συνθήκες της εργασίας δημιουργώντας ταυτόχρονα ένα νέο τύπο εργαζόμενου ανθρώπου με υψηλά προσόντα. Γι’ αυτόν τον λόγο λοιπόν και η κοινωνική ευθύνη του εκπαιδευτικού συστήματος ως μέσου εξασφάλισης των εφοδίων σ’ όλα τα άτομα για το σύγχρονο τρόπο ζωής, αποκτά μεγαλύτερη σημασία. Το εκπαιδευτικό σύστημα τώρα πια δεν καλείται απλώς να αναμεταδώσει κάποιες γνώσεις αλλά και να πλάσει –μέχρι το σημείο που είναι δυνατόν – ένα νέο χαρακτήρα των ατόμων που θα μπορούν να διεκδικούν το μέλλον τους σύμφωνα με τα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα.

Ο τρόπος λοιπόν διδασκαλίας χρειάζεται να είναι περισσότερο ενεργητικός, ζωντανός και συγκεκριμένος. Έτσι τα τελευταία χρόνια το σχολείο προσανατολίζεται προς την χρήση σύγχρονων διδακτικών μέσων, **των οπτικοακουστικών μέσων διδασκαλίας**. Η αποκαλούμενη και εκπαιδευτική τεχνολογία όπως για παράδειγμα ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και διάφορες άλλες οπτικοακουστικές συσκευές, θεωρείται ότι είναι ο απαραίτητος πλέον βοηθός διδασκόντων και ότι συμβάλει στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης. Τα οπτικοακουστικά, είναι μέσα που περιλαμβάνουν τεχνικές ηχογράφησης, αποθήκευσης και εκπομπής εικόνων και ήχων. Μέσω αυτών, οι μαθητές, κατά την διάρκεια της διδασκαλίας, μπορούν να βλέπουν να ακούν και να κατανοούν καλύτερα και αυτό γιατί με τα συγκεκριμένα μέσα ενεργοποιούνται όλα τα αισθητήρια όργανα του μαθητή κάτι που οδηγεί στην προαγωγή της μάθησης και στην γρήγορη μετάδοση των γνώσεων.

Βεβαίως, τα οπτικοακουστικά μέσα δεν αποτελούν ένα νέο διδακτικό βοήθημα. Ήδη σε πολλές Χώρες έχουν χρησιμοποιηθεί σ’ όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης εδώ και πολλά χρόνια με μεγάλη επιτυχία. Η ανταπόκριση τους στους μαθητές ήταν αξιόλογη όπως και στους εκπαιδευτικούς. Πολλοί εκπαιδευτικοί τα χρησιμοποιούσαν συνειδητοποιώντας ότι δεν υποκαθιστούν το έργο τους αλλά αντίθετα τους βοηθούν ν’ ασκήσουν καλύτερα τη διδασκαλία τους. Άλλωστε κανένα τεχνολογικό μέσο δεν έχει

αποτελεσματικότητα αν ο ίδιος ο άνθρωπος δεν ενεργοποιηθεί και αφομοιώσει οτιδήποτε καινούργιο εμφανίζεται στην ζωή του.

Πάντως η εμπειρία του παρελθόντος δείχνει ότι τα οπτικοακουστικά μέσα διδασκαλίας προκαλούν το έντονο ενδιαφέρον των μαθητών και ενισχύουν την έφεση για μάθηση. Το σπουδαιότερο δε είναι ότι εξασφαλίζεται η διάρκεια αυτού του ενδιαφέροντος. Το μάθημα στηριζόμενο κυρίως στη δύναμη της εικόνας δημιουργεί ζωντανές παραστάσεις στο μαθητή, γίνεται περισσότερο κατανοητό σ' αυτόν και κρατάει αμείωτο το ενδιαφέρον του. Συγχρόνως, οι γνώσεις που παίρνει ο μαθητής ύστερα από μια "ζωντανή" διδασκαλία, διατηρούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στη μνήμη του απ' ό,τι αν διδασκόταν μόνο προφορικά. Τα οπτικοακουστικά μέσα επίσης, δίνουν κίνητρο ώστε οι μαθητές να διατηρούν την προσοχή τους στη διάρκεια της διδασκαλίας και να επιτυγχάνουν μεγαλύτερη πνευματική συγκέντρωση, πράγμα που οδηγεί σε μεγαλύτερες επιδόσεις. Εξουδετερώνεται έτσι το μειονέκτημα της μονότονης προφορικής παράδοσης του μαθήματος που δημιουργεί αισθήματα αποστροφής των διδασκόμενων προς το σχολείο και την εκπαίδευση.

Αν δεχτούμε ότι η μάθηση είναι προϊόν όλων των αισθήσεων, τότε η προφορική διδασκαλία που απευθύνεται σε μια μόνο αίσθηση, την ακοή, φαντάζει τουλάχιστον ανεπαρκής. Από την άλλη πλευρά εξασφαλίζεται η αυτενέργεια του μαθητή καθώς ο ίδιος δεν παραμένει παθητικός δέκτης των γνώσεων αλλά συμμετέχει ενεργά για την απόκτησή τους. Με τα οπτικοακουστικά μέσα αφυπνίζονται πολλές δυνατότητες των μαθητών: συναίσθημα, παρατήρηση, προσοχή, αντίληψη, κριτική ικανότητα στις οποίες βασίζεται η αυτενέργεια. Την ίδια στιγμή διευκολύνεται η προσαρμογή της διδασκαλίας στον ατομικό ρυθμό του κάθε μαθητή, ο οποίος σχηματίζει τις απαιτούμενες παραστάσεις ανάλογα με την αφομοιωτική του ικανότητα και ανάλογα με την ατομική του ιδιοσυγκρασία. Ακόμα, με τα οπτικοακουστικά μέσα εξοικονομείται πολύτιμος χρόνος, η γνώση μεταδίδεται γρήγορα και η διδασκαλία εκσυγχρονίζεται. Το ζητούμενο για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα είναι το κατά πόσο το σχολείο συμβαδίζει με το κοινωνικό περιβάλλον και "συλλαμβάνει" τα μηνύματα των καιρών.

Η χρήση των υπολογιστών και άλλων σύγχρονων τεχνολογικών και οπτικοακουστικών μέσων από τον μαθητή, καθιστά τη διδασκαλία επίκαιρη καθώς εξοικειώνεται με τις απαιτήσεις της καθημερινής ζωής και παίρνει τα εφόδια που θα του χρειαστούν μελλοντικά για την επαγγελματική του σταδιοδρομία. Έτσι ο εκσυγχρονισμός του σχολείου γίνεται πράξη εφ' όσον το σχολείο είναι "συνδεδεμένο με τη ζωή". Τα οπτικοακουστικά μέσα βοηθούν γενικότερα στον προγραμματισμό και στην στρατηγική

της οργάνωσης του μαθήματος αλλά δεν αποτελούν ‘‘πανάκεια’’ για τα προβλήματα της παιδείας. Χρειάζεται η αρμονική συνύπαρξή τους με τον διδάσκοντα και κατά δεύτερο λόγο η θετική στάση των διδασκόμενων απέναντι τους. Το βασικότερο ζήτημα είναι ο εκπαιδευτικός να μπορέσει ν’ ανταποκριθεί στο νέο του ρόλο. Γι’ αυτό είναι απαραίτητη η συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τα οπτικοακουστικά μέσα και τα πλεονεκτήματα που έχουν.

Είναι ανάγκη να γίνει κατανοητό και με την κατάλληλη συνδρομή της Πολιτείας ότι τα σύγχρονα μέσα σε καμία περίπτωση δεν υποκαθιστούν την προσωπικότητα του εκπαιδευτικού μετατρέποντας τη διδασκαλία σε απρόσωπη επικοινωνία με τους μαθητές. Αντίθετα, μπορούν να βοηθήσουν το σχολείο να εκσυγχρονιστεί και αυτό με τη σειρά του θα βοηθήσει τους αυριανούς πολίτες ν’ αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις του μέλλοντος.

3.2 Πλεονεκτήματα-μειονεκτήματα των οπτικοακουστικών μέσων

Η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων έχει περάσει στη διδακτική πράξη προκειμένου να διευκολύνει το έργο του εκπαιδευτικού. Η χρήση των μέσων αυτών παρουσιάζει, όπως είδαμε και παραπάνω πολλά πλεονεκτήματα αλλά ταυτόχρονα και κάποια μειονεκτήματα. Αναλυτικά:

3.2.1 Πλεονεκτήματα των οπτικοακουστικών μέσων

- Η διδασκαλία δημιουργεί στους μαθητές ισχυρές και εναργείς παραστάσεις, οι οποίες εντυπώνονται στο συνειδησιακό τους κόσμο, γιατί οι μαθητές έρχονται σε άμεση επαφή με τα ίδια τα πράγματα ή με πιστές απεικονίσεις τους. Έτσι, με τα κατάλληλα ερεθίσματα οι παραστάσεις αυτές θα μπορούν εύκολα να ανακαλούνται.
- Με τη χρήση τους εξασφαλίζεται η προσοχή των μαθητών στο μάθημα, αφού εξάπτεται το ενδιαφέρον τους γι’ αυτό.
- Οι εντυπώσεις που δημιουργούνται στους μαθητές έχουν σταθερότητα και διάρκεια.

- Οι μαθητές που παρακολουθούν μια διδασκαλία κατά την οποία χρησιμοποιούνται εποπτικά μέσα κατανοούν καλύτερα και ουσιαστικότερα το μορφωτικό αγαθό που τους προσφέρεται.
- Η μαθησιακή διαδικασία εξατομικεύεται, γιατί γίνεται χρήση πολλών τρόπων με τους οποίους οι μαθητές μπορούν να κατακτήσουν την γνώση (π.χ., ακουστική πρόσληψη και οπτική παράσταση).

3.2.2 Μειονεκτήματα των οπτικοακουστικών μέσων

- Ορισμένα οπτικοακουστικά μέσα δεν είναι εύκολα στην χρήση τους, γεγονός που σημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποκτήσει κάποιες γνώσεις γύρω από αυτά, δηλαδή απαιτούνται για την χρήση τους χρόνος και καλή προετοιμασία, κάτι που πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί δεν είναι διατεθειμένοι να πράξουν, ενώ δεν θα πρέπει να θεωρηθεί καθόλου ευκαταφρόνητο και το κόστος ορισμένων από αυτά που απαιτείται για την απόκτησή τους.
- Απαραίτητη είναι και η ορθή χρήση των οπτικοακουστικών μέσων με κατάλληλη επιλογή υλικού και καλή προπαρασκευή από την πλευρά του διδάσκοντα, ώστε να καταστεί ενεργητική η συμμετοχή και παρακολούθηση του μαθήματος από μέρους των μαθητών. Στόχος τους είναι να προκαλούν την αυτενέργεια των μαθητών, γι' αυτό το οπτικοακουστικό μέσο που θα επιλεγεί από τον εκπαιδευτικό για χρήση στη διδασκαλία του θα πρέπει να επιδειχθεί την κατάλληλη στιγμή κατά την διεξαγωγή του μαθήματος και να συνοδεύεται από τον κατάλληλο σχολιασμό του επιδεικνυόμενου θέματος.

3.3 Ποια είναι τα οπτικοακουστικά μέσα διδασκαλίας

Τα εποπτικά μέσα είναι απαραίτητα για την διδακτική – μαθησιακή διαδικασία. Ας μην ξεχνάμε ότι τον κόσμο που μας περιβάλλει τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις και κυρίως με την όραση. Ας δούμε λοιπόν, **ποια είναι αυτά:**

3.3.1 Μαυροπίνακας

Η χρήση του πίνακα εντοπίζεται ήδη στα χρόνια της αρχαιότητας και δικαίως αυτός χαρακτηρίζεται <<η ορατή φωνή του δασκάλου>>. Ο πίνακας διευκολύνει το διδακτικό έργο του εκπαιδευτικού, γιατί δίνει στον τελευταίο τη δυνατότητα να σημειώνει σε αυτόν στοιχεία σημαντικά και ουσιώδη, ώστε να στεφθεί με επιτυχία η διδασκαλία και η μάθηση να είναι αποτελεσματική και εποικοδομητική. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να σημειώσει σε αυτόν το σκελετό-δομή του μαθήματος, να αναγράψει επιστημονικούς όρους, σημαντικές χρονολογίες, τοπωνύμια, να σχεδιάσει υποτυπωδώς μια γεωγραφική περιοχή ή μια αναπαράσταση μάχης, να απεικονίσει μαθηματικά σχήματα, διάφορα σχεδιαγράμματα κ.λ.π.

Για να εξασφαλισθεί όμως, η προσοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να χρησιμοποιεί τον πίνακα με τρόπο μεθοδικό. Ορθόν είναι να αναγράφονται σε αυτόν μόνο τα ουσιώδη και να μην παρατηρείται συσσώρευση πληροφοριών. Η όλη διαδικασία πρέπει να γίνεται με τάξη και σειρά για να αποφεύγονται τραγελαφικές καταστάσεις, κατά τις οποίες ούτε ο ίδιος ο εκπαιδευτικός δεν θυμάται τι έχει γράψει και πού. Από την άλλη πλευρά, οι έγχρωμες κιμωλίες προσφέρουν στα διδάσκοντα μια πολύτιμη εξυπηρέτηση: τα στοιχεία ή τα σχήματα που αναγράφει στον πίνακα εντυπώνονται καλύτερα στη μνήμη των μαθητών.

3.3.2 Εικόνες/φωτογραφίες

Οι εικόνες – φωτογραφίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε ως ντοκουμέντα που αποδεικνύουν την ύπαρξη αυτού που απεικονίζεται είτε να αξιοποιηθούν ως έκφραση μιας μορφής εξέλιξης του πολιτισμού. Σε κάθε περίπτωση, αποτελούν σημαντικό διδακτικό βοήθημα για τον εκπαιδευτικό, γιατί λειτουργούν ως συμπλήρωμα του λόγου και ενεργοποιούν τη φαντασία των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός δύναται να αξιοποιήσει το εποπτικό αυτό μέσο με τρεις τρόπους:

α) Να περιγράφει λεπτομερώς όσα εικονίζονται σε αυτές, οπότε μιλάμε για **περιγραφική μέθοδο**.

β) Να παρουσιάζει τα κύρια σημεία της εικόνας στους μαθητές, οπότε κάνουμε λόγο για **αφαιρετική παρουσίαση** του περιεχόμενου τους.

γ) Να προσπαθεί να διεισδύει τόσο στην ψυχική κατάσταση των εικονιζόμενων προσώπων όσο και στην πνευματική, οπότε μιλάμε για **διαισθητική μέθοδο**.

Οι τρεις προαναφερόμενοι τρόποι μπορούν να χρησιμοποιηθούν είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό, όταν βέβαια κάτι τέτοιο είναι εφικτό. Κι ας μην ξεχνάμε τη γνωστή φράση που διατύπωσε ο M. Chambers: <<μία εικόνα ισοδυναμεί με χίλιες λέξεις>>.

3.3.3 Χάρτες

Οι χάρτες, καθώς ενισχύουν την εποπτικότητα της διδακτικής εργασίας, αναδεικνύονται σε ιδιαίτερα χρήσιμα μέσα διδασκαλίας. Διακρίνουμε δύο ειδών χάρτες:

α) τους γεωγραφικούς

β) τους ιστορικούς.

Στους πρώτους αποτυπώνονται γεωφυσικά στοιχεία διαφόρων χωρών ή δίνεται η πολιτική τους οργάνωση, οπότε κάνουμε λόγο για γεωφυσικούς και πολιτικούς χάρτες αντίστοιχα.

Στους δεύτερους είτε αποδίδεται μια ιστορική κατάσταση είτε μια ιστορική εξέλιξη.

Ορισμένα μαθήματα δεν μπορούν να διδαχθούν αποτελεσματικά χωρίς την χρήση χαρτών. Τέτοια μαθήματα είναι η γεωγραφία, η ιστορία, τα θρησκευτικά κ.α. Για το λόγο αυτόν, οι χάρτες είναι δυνατόν να βρίσκονται σε μόνιμη βάση αναρτημένοι στη σχολική αίθουσα ή αλλιώς να χρησιμοποιούνται μόνο κατά περίπτωση σε συγκεκριμένο μάθημα, όταν ο εκπαιδευτικός θέλει να δώσει έμφαση σε κάποια σημεία του μαθήματος αυτού.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναγιγνώσκουν σωστά τους χάρτες που χρησιμοποιούν, ιδίως όταν έχουν να κάνουν με μαθητές μικρών τάξεων, για την αποφυγή παρανοήσεων που οφείλονται στην μη ανάπτυξη κατά την ηλικιακή αυτή φάση της αφαιρετικής σκέψης. Δηλαδή, να φροντίζουν να μην δημιουργούνται στους μαθητές εσφαλμένες εντυπώσεις όσον αφορά τα πραγματικά μεγέθη των χαρτογραφούμενων εδαφών και τη σφαιρική πραγματικότητα του πλανήτη μας που στους χάρτες αποδίδεται επίπεδη.

3.3.4 Σχεδιαγράμματα/ιχνογραφήματα

Τα σχεδιαγράμματα και τα ιχνογραφήματα δεν είναι τίποτε άλλο παρά απλά σχήματα, τα οποία αποδίδουν με συνοπτικό τρόπο και πολύ παραστατικό τα κύρια και πιο ουσιώδη σημεία του μαθήματος, που πολλές φορές δεν μπορούν να αποδοθούν τόσο αποτελεσματικά ούτε με τον περιγραφικό λόγο. Σημαντικά είναι τα σχεδιαγράμματα που χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό κατά επανάληψη – ανακεφαλαίωση των πιο βασικών εννοιών του μαθήματος. Σύμφωνα με την **Ψυχολογία της Μορφής (Gestaltpsychologie)**, <<η γνώση πρέπει να οργανώνεται σε δομικά σύνολα, τα οποία να αντιστοιχούν σε υπάρχοντα πρωταρχικά σχέδια και σχήματα που βρίσκονται μέσα στον πνευματικό οργανισμό του ανθρώπου>>. Για το λόγο αυτό, διάφορες καταστάσεις και πράγματα γίνονται εύληπτα από τους μαθητές όταν σχεδιάζονται με εύστοχο τρόπο από τον εκπαιδευτικό.

3.3.5 Διασκόπια

Με τον όρο <<διασκόπια>> νοούνται τα μικρά μηχανήματα προβολής μεμονωμένων εικόνων (γνωστά ως slides) ή σειράς σταθερών εικόνων (γνωστά ως film-strips), οι οποίες μπορεί να έχουν την μορφή κειμένου, διαγραμμάτων, σχεδίου, σχήματος, πίνακα κ.λ.π. Το θετικό στοιχείο στη χρήση των διασκοπίων είναι ότι δεν χρειάζεται η αίθουσα να έχει χαμηλό φωτισμό ή να είναι σκοτεινή, καθώς η εικόνα που προβάλλεται από αυτά είναι ευδιάκριτη, ακόμα και όταν αυτή προβάλλεται στην επιφάνεια του τοίχου, ενώ επίσης διαθέτουν και τηλεχειριστήριο που επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να κινείται μέσα στην αίθουσα κατά την διάρκεια της προβολής και να μη χάνει την επαφή του με όλους τους μαθητές. Τα <<διασκόπια>> δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολα στο χειρισμό και δεν είναι βαριά και ογκώδες. Κατά την χρήση τους μπορεί να γίνει συνδυασμός με ήχο και συνδυασμός πολλών διασκοπίων ώστε να δοθεί έτσι η αίσθηση της κίνησης, το λεγόμενο διαπόραμα, κάτι που σίγουρα θα κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον του μαθητή ώστε να διατηρηθεί η προσοχή του στο μάθημα.

3.3.6 Αναπλαστικός προβολέας (overhead projector)

Είναι ένα εκπαιδευτικό μέσο αρκετά αποτελεσματικό και προσιτό στην τιμή. Είναι ένας προβολέας ιδιαίτερα εύκολος στη χρήση, γι' αυτό και χρησιμοποιείται εκτεταμένα στην εκπαίδευση ως υποστηρικτικό μέσο της διδασκαλίας. Αποτελείται από μια γυάλινη επιφάνεια, πάνω στην οποία τοποθετούνται διαφάνειες, το είδωλο των οποίων αντανακλάται σε μια οθόνη, από τον διακόπτη, την βαθμίδα προβολής, τον διακόπτη εστίασης και την κεφαλή. Με τον αναπλαστικό προβολέα υποστηρίζεται ο προφορικός λόγος του εκπαιδευτικού, καθώς ο τελευταίος τοποθετεί, οπότε το κρίνει απαραίτητο, στη γυάλινη επιφάνεια του προβολέα τις διαφάνειες, μέρος των οποίων έχει την δυνατότητα να επικαλύπτει και να παρουσιάζει στους μαθητές την κατάλληλη στιγμή κατά την πορεία της διδασκαλίας. Μπορεί επίσης να προβάλλεται σε μεγάλες αίθουσες και με φως ημέρας, δεν είναι ιδιαίτερα βαρύ ούτε ογκώδες και δεν απαιτεί πολλές τεχνικές γνώσεις για την χρήση του. Ο καθηγητής δεν είναι ανάγκη να στρέφει την πλάτη του στο ακροατήριο και με την χρήση του εξοικονομείται χρόνος για τον εκπαιδευτικό κάνοντας πιο αποτελεσματική την διδασκαλία η την παρουσίαση.

3.3.7 Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές (Η/Υ)

Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές συμπεριλαμβάνονται στην ειδική κατηγορία των Νέων Τεχνολογιών που περιλαμβάνει επίσης και το διαδίκτυο(internet).Οι Νέες Τεχνολογίες περιλαμβάνουν τα μέσα εκείνα που έχουν τα εξής τρία χαρακτηριστικά:

1. Τη μεγάλη ανάπτυξη της ταχύτητας και της ικανότητας ηχογράφησης, αποθήκευσης και παρουσίασης οπτικών ή ηχητικών δεδομένων εξαιτίας της ικανότητας μεγάλης χωρητικότητας και δυνατότητας μεταφοράς.
2. Την άμεση επεξεργασία των δεδομένων και την δυνατότητα της διαδικασίας της αλληλεπιδραστικότητας (intractive).
3. Την δυνατότητα εύκολης και γρήγορης μεταφοράς των δεδομένων σε μεγάλες αποστάσεις.

Η σημαντικότερη διαφορά των Νέων Τεχνολογιών με τα κλασικά οπτικοακουστικά μέσα είναι η δυνατότητα αλληλεπίδρασης των Νέων Τεχνολογιών. Στην <<παθητική στάση>> του χρήστη για παράδειγμα μπροστά στην τηλεόραση, οι Νέες Τεχνολογίες, προτείνουν ένα χρήστη με πρωτοβουλίες όπως στην περίπτωση του βιντεοδίσκου όπου μπορεί να

επιλέξει εικόνες. Η αλληλεπίδραση που προσφέρουν οι Νέες Τεχνολογίες επιτρέπουν την συζήτηση ανάμεσα στον άνθρωπο και στην μηχανή.

Σύμφωνα με τον **Αντ. Κ. Δανασσή – Αφεντάκη** (Εισαγωγή στην Παιδαγωγική, τ. Γ', Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής, σελ. 275 κ.ε., β' έκδοση, Αθήνα 1997), <<...ηλεκτρονικός υπολογιστής ονομάζεται το μηχάνημα ή καλύτερα η συσκευή, η οποία επιλύει προβλήματα με την εφαρμογή προκαθορισμένων λειτουργιών πάνω σε στοιχεία πληροφορίας ή δεδομένα τα οποία εισάγονται σε αυτήν, δεδομένα τα οποία αυτή επεξεργάζεται με απόλυτη ακρίβεια και ταχύτητα, χωρίς την ανάγκη ανθρώπινης παρέμβασης“ ...Η διδασκαλία με Η/Υ είναι ένας τρόπος εξατομικευμένου μοντέλου μαθησιακής διαδικασίας, ο οποίος προσαρμόζεται στην προσωπικότητα του μαθητή, ακόμα και αυτού που οι ρυθμοί του είναι αργοί και του επιτρέπει την εμπέδωση του παρεχόμενου μαθησιακού υλικού υπό συνεχή διόρθωση λαθών και καθοδηγητική ανατροφοδότηση απαντήσεων. Η μάθηση με Η/Υ προσφέρει γνώση δομημένη και ανάλογη του προσωπικού ρυθμού και των ιδιαίτερων αναγκών του ατόμου ανεξάρτητα από ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, δείκτη ευφυΐας. Ενισχύει παλιές γνώσεις και εμπειρίες, καλύπτει κενά με την επανάληψη ασκήσεων και δίδει κίνητρα για νέα παιδευτικά ενδιαφέροντα μέσω της αυτενεργού μάθησης>>.

Οι Η/Υ, επομένως, με τις ποικίλες δυνατότητες τους αξιοποιούνται ιδιαίτερα στο χώρο της εκπαίδευσης. Έτσι, ένας Η/Υ μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην εκπαιδευτική πράξη ως:

- **Προσωπικός εκπαιδευτής**, οπότε καθοδηγεί τους μαθητές, ώστε οι τελευταίοι να εκτελέσουν τα προγράμματα εκείνα που έχουν προγραμματιστεί για τις ανάγκες συγκεκριμένων μαθημάτων.
- **Εργαλείο μάθησης**, οπότε αξιοποιούνται από τους μαθητές διάφορες εφαρμογές του (π.χ., σχεδίαση, ζωγραφική, συγγραφή κειμένου, εκτέλεση μαθηματικών πράξεων κ.λ.π.).
- **Εκπαιδευόμενος**, οπότε ο μαθητής τον προγραμματίζει ανάλογα με τις δικές του ανάγκες και, στην περίπτωση αυτή, περνάμε από τη διαδικασία κατάκτησης της γνώσης σε εκείνη της απόκτησης.

- **Μέσο ταξινόμησης των σχολικών στοιχείων**, καθώς με τον Η/Υ οργανώνονται τα αρχεία του σχολείου (απουσιολόγιο, βαθμολογίες μαθητών, αποτελέσματα εξετάσεων κ.λ.π.).

Τα πλεονεκτήματα από τη χρήση των Η/Υ είναι πολλά και η χρησιμότητά τους μεγάλη, γι' αυτό και επιβάλλεται η αξιοποίηση τους στην εκπαίδευση. Κατ' αρχάς, τα περισσότερα σύγχρονα επαγγέλματα απαιτούν από τον υποψήφιο εργαζόμενο βασικές γνώσεις πάνω σε διάφορα προγράμματα Η/Υ. Έπειτα, οι νέες τεχνολογίες των Επικοινωνιών και της Πληροφορικής έχουν κυριαρχήσει στην καθημερινή κοινωνική ζωή του ανθρώπου, σε όλη την έκταση του κοινωνικού χώρου, δημοσίου και ιδιωτικού, όπου μετά τη φοίτηση στο σχολείο θα ενταχθούν οι μαθητές ως ενεργοί πολίτες.

Ζούμε σε μια εποχή όπου η γνώση ρέει ταχύτητα και παράγεται με ιλιγγιώδεις ρυθμούς κατακλύζοντας κάθε γωνιά του πλανήτη. Οι Η/Υ δίνουν στους μαθητές μέσω του Διαδικτύου (Internet) τη δυνατότητα να αναζητούν τη γνώση, να μαθαίνουν περισσότερα μέσα σε λιγότερο χρόνο και να εξασκούν την κριτική τους σκέψη. Αυτό κάνει τη διαδικασία περισσότερο ενδιαφέρουσα.

Από τη μελέτη ερευνητικών δεδομένων εξάγεται το συμπέρασμα ότι, όταν ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί συμπληρωματικά στη διδασκαλία του τους Η/Υ, τότε τα αποτελέσματα της μάθησης είναι σαφώς καλύτερα, ιδιαίτερα όταν η χρήση τους γίνεται σε μαθήματα γλωσσικού τύπου και στα μαθηματικά. Ο ρόλος του ίδιου του εκπαιδευτικού διευρύνεται: λειτουργεί πια και ως σύμβουλος των μαθητών. Κέντρο της διδακτικής πράξης δεν είναι ούτε ο εκπαιδευτικός ούτε όμως ο μαθητής, αλλά οι σχέσεις των μαθητών τόσο μεταξύ τους όσο και με τον εκπαιδευτικό, ο οποίος στο πλαίσιο της ενίσχυσης και της ενθάρρυνσης των μαθητών του δεν παύει να τους παρέχει αμοιβές και επαίνους (ο Η/Υ είναι άψυχο αντικείμενο).

Σε κάθε περίπτωση, τη γνώση των Η/Υ οι μαθητές πρέπει να τη λαμβάνουν κατά την διάρκεια της φοίτησης τους στο σχολείο, για να μπορούμε να λέμε ότι το σχολείο λαμβάνει υπόψη του και ικανοποιεί τις ανάγκες των μαθητών, οπλίζοντας τους με τα απαραίτητα γνωστικά εφόδια πριν δοκιμαστούν στη σημερινή απαιτητική και ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Ας μην ξεχνάμε και τα λόγια του Ellis: <<Η σκέψη και η ενασχόληση σχετικά με τον ρόλο των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ) στην εκπαίδευση δεν σημαίνει ενασχόληση με τους Η/Υ, αλλά σημαίνει σκέψη και ενασχόληση με την εκπαίδευση>>.

3.3.8 Σχολικό εγχειρίδιο

Το διδακτικό βιβλίο που κρατούν στα χέρια τους τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί είναι ένα πολύ σημαντικό μέσο για την επιτυχία του διδασκαλικού έργου. Είναι χρήσιμο για το διδάσκοντα, γιατί του δίνει τη δυνατότητα να οργανώνει κατάλληλα τη σχολική ύλη, να επιλέγει τη μέθοδο διδασκαλίας και να σχεδιάζει την πορεία που θα ακολουθήσει για την παροχή της γνώσης στους μαθητές. Προσφέρει πολύτιμο πληροφοριακό υλικό στον εκπαιδευτικό που θα το χρησιμοποιήσει (πληροφορίες, εικόνες, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα, ερωτήσεις, ασκήσεις, πίνακες κ.λ.π.). Το σχολικό βιβλίο βοηθά όμως και το μαθητή να εμπεδώσει, κατά τη μελέτη στο σπίτι, την ύλη που διδάχθηκε στο σχολείο.

Προκειμένου να ελκύει την προσοχή, να διεγείρει το ενδιαφέρον και να ικανοποιεί τις ανάγκες των μαθητών (πνευματικές και ψυχολογικές), το διδακτικό εγχειρίδιο πρέπει να είναι εύληπτο, γραμμένο σε ζωντανή γλώσσα, εικονογραφημένο, με ποικιλία χρωμάτων και να προσαρμόζεται στην αντιληπτική ικανότητα των αναγνωστών του. Αναφορικά, με το εγχειρίδιο που προορίζεται για χρήση από τον εκπαιδευτικό, πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει πλούσια και ποικίλη βιβλιογραφία (ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση), ώστε να παρέχει στο διδάσκοντα τη δυνατότητα να προσεγγίζει πολύπλευρα το θέμα που θα διδάξει στους μαθητές του και να μη στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στο ένα σχολικό βιβλίο. Με τον τρόπο αυτόν αποκτάται η γνωστική υπεροχή του διδάσκοντα, η οποία θεμελιώνει την αυθεντία του.

Το σχολικό βιβλίο δεν μπορεί να καταργηθεί, γιατί αποτελεί το σπουδαιότερο μέσο μάθησης. Στις σελίδες του καταγράφεται κωδικοποιημένη η γνώση και με τον τρόπο αυτό μεταδίδεται από γενεά σε γενεά, πλουτίζοντας τον αναγνώστη του με πνευματικές εμπειρίες και καθιστώντας τον σοφό με το πέρασμα του χρόνου.

3.3.9 Ραδιόφωνο

Το ραδιόφωνο εντάσσεται στα μέσα που υποβοηθούν ακουστικά τη διδακτική διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει τα ενημερωτικά – εκπαιδευτικού περιεχομένου προγράμματα διαφόρων ραδιοφωνικών σταθμών, ώστε να καλύψει σφαιρικά το γνωστικό του αντικείμενο. Μεγάλη αποτελεσματικότητα έχει η χρήση αυτού του μέσου στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Ανάμεσα στα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει το άκουσμα ραδιοφωνικών εκπομπών είναι ότι: ο λόγος των ομιλουμένων μεταδίδεται και αναπαράγεται με φυσικότητα και ζωντάνια, οι μαθητές ενημερώνονται γύρω από ποικίλα επιστημονικά θέματα και η κοινωνική πραγματικότητα παρουσιάζεται παραστατικά και ρεαλιστικά. Το μόνο μειονέκτημα τους είναι ότι θα πρέπει να συμπέσει χρονικά η εκπομπή τους με τη διδακτική ώρα κατά την οποία θα μεταδοθούν.

Όταν ο εκπαιδευτικός αποφασίσει να παρουσιάσει στους μαθητές του μια μορφωτική ραδιοφωνική εκπομπή, αυτό θα πρέπει να γίνει αφού πρώτα επιλέξει προσεχτικά την συγκεκριμένη εκπομπή. Έπειτα, θα πρέπει να προετοιμάσει τους μαθητές του για τη ακρόαση που θα ακολουθήσει και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες ώστε οι μαθητές να την ακούσουν πολύ προσεχτικά, ενώ μετά το τέλος της ακρόασης θα πρέπει να επεξεργαστούν από κοινού με το διδάσκοντα και να αναλύσουν τις πληροφορίες που μεταδόθηκαν, αφιερώνοντας ακόμα και μία ολόκληρη διδακτική ώρα για την επεξεργασία αυτή, όταν το θέμα είναι μεγάλης σπουδαιότητας.

3.3.10 Μαγνητόφωνο

Η χρήση του μαγνητοφώνου είναι ιδιαίτερα συχνή στη διδακτική πράξη, κι αυτό γιατί το περιεχόμενο της ηχογράφησης είναι εκ των προτέρων γνωστό στον εκπαιδευτικό, ο οποίος έχει με τον τρόπο αυτόν τη δυνατότητα να το αξιοποιήσει κατά το δοκούν, ώστε να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα στη διδασκαλία του.

Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να διακόψει τη μετάδοση του ηχογραφημένου κειμένου σε κάποιο σημείο της διδασκαλίας του και έπειτα να επιτρέψει την επανεκκίνηση της μετάδοσης από το σημείο όπου την είχε διακόψει, κάνοντας στα μεσοδιαστήματα τις δικές του παρεμβάσεις ή προκαλώντας συζητήσεις εποικοδομητικού χαρακτήρα μεταξύ των μελών της σχολικής τάξης. Έχει ακόμη τη δυνατότητα να επαναλαμβάνει όσες φορές κρίνει αναγκαίο ένα συγκεκριμένο κομμάτι από το ηχογραφημένο κείμενο,

προκειμένου να επιτύχει την εμπέδωση της ύλης του, στην οποία ενδεχομένως θέλει να δώσει ξεχωριστή έμφαση.

Τέλος, το μαγνητόφωνο χρησιμεύει και για την αξιολόγηση του ίδιου του εκπαιδευτικού, όταν σ' αυτό καταγράφει τη δική του παρουσίαση κατά την διδασκαλία (περίπτωση διάλεξης – επίδειξης αλλά και διαλογικής διδασκαλίας), ώστε μετά να προβεί στον έλεγχο της, στην επισήμανση πιθανών διδακτικών σφαλμάτων και να οδηγηθεί με τον τρόπο αυτόν στη προσωπική του βελτίωση.

3.3.11 Τηλεόραση

Η τηλεόραση είναι το διδακτικό εκείνο μέσο που συνδυάζει ταυτόχρονα ήχο και εικόνα, δηλαδή κεντρίζει την ακοή και την όραση, και γι' αυτό χαρακτηρίζεται ως το κατεξοχήν οπτικοακουστικό μέσο υποστήριξης της διδασκαλίας. Η χρήση της τηλεόρασης στα σχολεία κάνει τη διδασκαλία περισσότερο ενδιαφέρουσα και προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να <<γευθούν>> οπτικά ένα αυθεντικό υλικό, το οποίο ενδεχομένως παρουσιάζεται από ειδικούς επιστήμονες. Η μόνη δυσκολία που πρέπει να αντιμετωπιστεί, κατά το εγχείρημα παρακολούθησης μιας ζωντανής – απευθείας μεταδιδόμενης τηλεοπτικής εκπομπής με μορφωτικό περιεχόμενο, είναι να συμπέσει η μετάδοση της επιλεγμένης εκπομπής με τη ώρα του μαθήματος.

Όπως και στην περίπτωση του ραδιοφώνου, έτσι και εδώ ο εκπαιδευτικός πρέπει να προετοιμάσει κατάλληλα τους μαθητές πριν από την προβολή τη εκπομπής, να φροντίσει ώστε να διασφαλιστεί η απρόσκοπτη προσοχή τους κατά την παρακολούθησή της και, στο τέλος της προβολής, να ακολουθήσει επεξεργασία από όλη την τάξη του θέματος που αναπτύχθηκε στη συγκεκριμένη εκπομπή. Ο εκπαιδευτικός, προκειμένου να ελέγξει τα μαθησιακά αποτελέσματα από την προβολή αυτή, μπορεί να απευθύνει μερικές ερωτήσεις στους μαθητές που να αφορούν το περιεχόμενό της και να οργανώσει σχετική συζήτηση.

Η τηλεόραση δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο προκειμένου να ξεφύγει η διδασκαλία τη ρουτίνα και να αποκτήσει με τεχνητό τρόπο ενδιαφέρον. Επίσης, η τηλεοπτική μετάδοση δεν πρέπει να παρασύρει τους μαθητές στην αδράνεια και στην παθητικότητα.

3.3.12 Μαγνητοσκοπιο (video)

Τα πλεονεκτήματα του βίντεο είναι ανάλογα με εκείνα του μαγνητόφωνα, μόνο που εδώ μιλάμε για θέαση και εκεί για ακρόαση: εύκολος χειρισμός, μετάδοση της μαγνητοσκοπημένης εκπομπής κατά βούληση του εκπαιδευτικού, δυνατότητα διακοπής της μετάδοσης σε οποιοδήποτε σημείο της εκπομπής για ανάπτυξη σχολίων – παρεμβολή παρατηρήσεων ή για εξηγήσεις και για υποβολή σύντομων ερωτήσεων, επανάληψη της μετάδοσης κρίσιμων σημείων της εκπομπής κατά την κρίση του διδάσκοντα ή σύμφωνα με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των διδασκόμενων κ.λ.π. Το υλικό των εκπομπών μένει ως πολύτιμη παρακαταθήκη στη βιβλιοθήκη του σχολείου, προσφερόμενο για χρήση οποτεδήποτε στο μέλλον.

Η αποδοτικότητα και ωφελιμότητα του μαγνητοσκοπίου εξαρτάται από την σωστή προετοιμασία των μαθητών και του υλικού, την προσεκτική παρακολούθηση τού υπό ανάλυση θέματος και την τελική επεξεργασία της προβαλλόμενης ύλης από τους μαθητές σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό.

Τέλος, σε κάποιο μάθημα ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναθέσει σε μια ομάδα μαθητών ή σε ολόκληρη την τάξη των μαθητών να ετοιμάσουν οι ίδιοι το μαγνητοσκοπημένο υλικό που θα προβληθεί στη συνέχεια κατά την διάρκεια του μαθήματος, ώστε να κινητοποιηθούν οι μαθητές σε μια δημιουργική δραστηριότητα και να κατακτήσουν μόνοι τους την γνώση, αφού αναζητήσουν, εντοπίσουν, συλλέξουν, συνθέσουν και προβάλλουν το πληροφοριακό υλικό, με τον εκπαιδευτικό να κρατά απλώς το ρόλο του καθοδηγητή και επόπτη.

Παρατηρούμε λοιπόν, διαβάζοντας τα παραπάνω πως η ωφελιμότητα από την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων είναι μεγάλη και η αποδοτικότητα τους εξαρτάται, κατά κύριο λόγο από την σωστή χρησιμοποίηση τους από τους εκπαιδευτικούς, έτσι ώστε να επέλθουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, που δεν είναι άλλα παρά να γίνει το μάθημα πιο κατανοητό και ενδιαφέρον.

Παρακάτω λοιπόν, παραθέτουμε ποιος είναι ο ρόλος των οπτικοακουστικών μέσων και πόσο σημαντικό είναι να χρησιμοποιούνται κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης και της μάθησης. Αναλυτικά:

3.4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΣΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΜΑΘΗΣΗ

3.4.1 Προκαλούν το ενδιαφέρον και την προσοχή των μαθητών

Οι μαθητές έχουν μεγαλώσει και ζουν σε ένα κόσμο όπου η επικοινωνία με σύμβολα και εικόνες κυριαρχεί και τείνει να αντικαταστήσει την επικοινωνία με τις λέξεις, τις προτάσεις, κ.λ.π. Οι μαθητές αυθόρμητα στρέφουν την προσοχή τους στις εικόνες (στατικές ή κινούμενες) και όταν αυτές χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία, τότε την θεωρούν <<σύγχρονη>>. Η προβολή μιας εικόνας, μιας διαφάνειας, κ.λ.π. προκαλεί ένα βιολογικό αντανακλαστικό, σύμφωνα με το οποίο το μάτι και η προσοχή στρέφονται προς τα πλέον φωτεινά σημεία ή τις εναλλαγές της φωτεινότητας και των χρωμάτων. Τα άναμμα για παράδειγμα, του προβολέα των διαφανειών προκαλεί αυτόματα την στροφή του ματιού προς την επιφάνεια που γίνεται η προβολή και η προσοχή προσανατολίζεται προς το προβαλλόμενο. Μειώνεται συνεπώς η συχνότητα των εκκλήσεων προς τους μαθητές να προσέξουν στον πίνακα ή να ακούσουν προσεκτικά αυτά που θα πούμε. Επίσης αποδεσμευόμαστε από το σχολικό βιβλίο και δεν είμαστε υποχρεωμένοι να τους καλούμε να το ανοίξουν και να παρατηρήσουν μια εικόνα ή ένα διάγραμμα ενώ εμείς θα την περιγράψουμε και θα την εξηγήσουμε. Όταν οι μαθητές ανοίγουν το βιβλίο για να μελετήσουν μια εικόνα ένα διάγραμμα κ.λ.π., τίποτα δεν εξασφαλίζει ότι δεν θα στρέψουν την προσοχή τους σε κάποιο άλλο κείμενο, μια άλλη εικόνα κ.λ.π. Αν οι εικόνες και τα διαγράμματα προβληθούν στην οθόνη, τότε όχι μόνο οι μαθητές στρέφουν την προσοχή τους προς αυτό που προβάλλεται, αλλά έχουμε την δυνατότητα να καθοδηγήσουμε τον τρόπο μελέτης της εικόνας, του διαγράμματος κ.λ.π.

3.4.2 Συμβάλλουν σημαντικά στη μάθηση

Από τη δεκαετία του 1950 έχει προσδιοριστεί από πλήθος εμπειρικών δεδομένων και στις επόμενες ερμηνεύτηκε θεωρητικά, ο σημαντικός ρόλος των εποπτικών μέσων στη μάθηση στις σχολικές τάξεις. Αν και οι θεωρίες, για την μάθηση έχουν εξελιχθεί προσφέροντάς μας καλύτερες ερμηνείες του φαινομένου και καινοτόμες προτάσεις για την διδασκαλία, δεν αμφισβητήθηκε η συμβολή των οπτικοακουστικών στη διδασκαλία. Η έμφαση μεταφέρθηκε στο ότι πρέπει να αυξηθεί με ποικίλους τρόπους η εμπλοκή των μαθητών με αυτά που υποβάλλονται και ότι θα

πρέπει η χρήση του οπτικοακουστικού μέσου να επιλέγεται σύμφωνα με ένα σχέδιο διδακτικής στρατηγικής. Η στρατηγική αυτή εκτός από το στόχο οφείλει να αναγνωρίζει και να σέβεται την αρχική γνώση των μαθητών, τις δυσκολίες τους στη μάθηση και να μεγιστοποιεί την ενεργό τους συμμετοχή σε κάθε στάδιο της διδασκαλίας. Επίσης προτάθηκαν αποτελεσματικότεροι τρόποι κωδικοποίησης και οργάνωσης του μηνύματος που θα εκπεμφθεί από το οπτικοακουστικό μέσο, ώστε να διευκολύνεται ο αποδέκτης του μηνύματος στην αποκωδικοποίηση και στην συγκράτηση πληροφοριών. Διαχωρίστηκε η πληροφόρηση από την μάθηση και προτάθηκαν διαδικασίες μετουσίωσης των πληροφοριών σε γνώσεις.

3.4.3 Βοηθούν στην συλλογή και στην συγκράτηση των πληροφοριών στη βραχυπρόθεσμη μνήμη

Η καλή οργάνωση του περιεχομένου του προβαλλόμενου υλικού, ο χρονισμός της παρουσίασης, η παράλληλη αφήγηση από τον διδάσκοντα ή η παρουσίαση του προβαλλόμενου υλικού, κ.λ.π., βοηθούν τη συλλογή και τη συγκράτηση των πληροφοριών στη βραχυπρόθεσμη μνήμη. Η μνήμη αυτή έχει περιορισμένη χωρητικότητα και για το λόγο αυτό θα πρέπει οι βιντεοταινίες να προβάλλονται τμηματικά, τα slides να προβάλλονται σε μικρές ομάδες, οι διαφάνειες να μην είναι πολύπλοκες, οι προσομοιώσεις να προβάλλονται σταδιακά ή αν είναι σύντομης διάρκειας να προβάλλονται μια και δύο φορές κ.λ.π. Η συγκράτηση των πληροφοριών διευκολύνεται όταν πριν από την προβολή έχει προηγηθεί μια φάση κατά την οποία οι μαθητές θα προσανατολίσουν το ενδιαφέρον τους, θα ανακαλέσουν στην μνήμη τους γνώσεις, θα διεγερθεί η περιέργεια τους για αυτό που θα δουν, κ.λ.π. Μια ερώτηση που τους απευθύνουμε και η οποία μπορεί να αναγραφεί στον πίνακα ή να περιέχεται στο φύλλο εργασίας βοηθάει σημαντικά. Στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως <<προκαταβολικός οργανωτής>> και έχει αποδειχθεί εμπειρικά και εξηγηθεί θεωρητικά η λειτουργία του. Επειδή οι νεοεισερχόμενες πληροφορίες θα απομακρυνθούν από την βραχυπρόθεσμη μνήμη αυτές που ήδη υπάρχουν σε αυτή, θα πρέπει οι μαθητές να έχουν στη διάθεση τους χαρτί και μολύβι για να κρατούν σημειώσεις.

3.4.4 Παρέχουν Πληροφορίες και όχι Γνώσεις ώστε να αναπτύσσεται η κριτική σκέψη των μαθητών και να συμμετέχουν ενεργά για την απόκτησή της

Τα οπτικοακουστικά μέσα εκπέμπουν πληροφορίες και όχι γνώσεις, ώστε να αναπτύσσεται η κριτική σκέψη των μαθητών να συμμετέχουν ενεργά για την απόκτησή της και να μην παραμένουν παθητικοί δέκτες αυτής. Παρόλο που το προβαλλόμενο υλικό μπορεί να έχει

σχεδιαστεί στη βάση σύγχρονων απόψεων για την επικοινωνία και την κατανόηση, οι πληροφορίες δεν μετατρέπονται αυτόματα σε γνώσεις στο νου των μαθητών. Η μετουσίωση της πληροφορίας σε γνώση γίνεται με τις νοητικές και πρακτικές δραστηριότητες των μαθητών στις οποίες αυτοί χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που συλλέγουν. Οι μαθητές πρέπει να συσχετίσουν ή να συγκρίνουν τις νέες πληροφορίες με αυτά που ξέρουν, να τις χρησιμοποιήσουν για να επικοινωνήσουν με άλλους, να γράψουν κείμενα, να κάνουν περιλήψεις για αυτά που είδαν ή άκουσαν, να κάνουν σχέδια με βάση όσα είδαν, να κάνουν προβλέψεις κ.λ.π. Οι διαδικασίες αυτές ενεργοποιούνται και κατευθύνονται από τον εκπαιδευτικό και για την πραγματοποίησή τους πρέπει οι μαθητές να έχουν στη διάθεσή τους χαρτί και μολύβι, να υπάρχει χρόνος για να σκεφθούν, να συζητήσουν με τους συμμαθητές τους, να γράψουν περιλήψεις κ.λ.π. Η μετουσίωση των πληροφοριών σε γνώσεις δεν αρκεί για να χρησιμοποιηθούν αυτές από τους μαθητές στη μελέτη των βιβλίων τους ή για να απαντήσουν σε ερωτήσεις που ελέγχουν γνώσεις. Θα πρέπει συνεπώς, ανάλογα με τη φάση που χρησιμοποιούνται τα οπτικοακουστικά μέσα και το σκοπό που υπηρετούν, οι μαθητές να καλούνται μέσω ερωτήσεων να βρουν τη σχέση που έχουν οι γνώσεις που απέκτησαν από την διδασκαλία με χρήση οπτικοακουστικού με τα κείμενα του βιβλίου τους, τις εικόνες, που αυτό έχει, τις ερωτήσεις που περιέχει κ.λ.π. Οι απόψεις αυτές δικαιολογούν εν μέρει τη διστακτικότητα των εκπαιδευτικών να χρησιμοποιήσουν οπτικοακουστικά μέσα μιας και δεν διαπίστωσαν βελτίωση των γνώσεων των μαθητών τους όταν τα χρησιμοποίησαν. Αυτό οφείλεται μάλλον στο ότι τα χρησιμοποίησαν με τη νοοτροπία του <<μηχανικού προβολής>> και επέτρεψαν στο μέσο και στο μήνυμα που αυτό εκπέμπει να κυριαρχήσουν. Δεν δίδαξαν με τη βοήθεια του μέσου αλλά υποκαταστάθηκαν ανεπιτυχώς από αυτό.

3.4.5 Ενώνουν το σχολείο με τη ζωή

Τα οπτικοακουστικά μηνύματα με τα οποία έρχονται σε καθημερινή επαφή οι μαθητές για παράδειγμα, μέσα από τα ΜΜΕ μπορούν να γίνουν εργαλεία δουλειάς, εργαλεία ανάλυσης και σύνθεσης στο σχολείο. Έτσι η σχολική τάξη γίνεται επίκαιρη, ανοίγεται στον έξω κόσμο, ασχολείται με τα προβλήματα του κόσμου που είναι και τα προβλήματα των μαθητών.

3.4.6 Μπορούν να δημιουργήσουν μια διαφορετική ατμόσφαιρα στην σχολική αίθουσα

Ο γραπτός λόγος και το βιβλίο παύουν να είναι οι μοναδικές πηγές γνώσης. Μαθητές και δάσκαλοι απευθύνονται σε νέες πηγές. Η αφίσα, το βίντεο, τα κόμιξ, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο,

κτλ προκαλούν το ενδιαφέρον, αναπτύσσουν την περιέργεια και δημιουργούν μια παιδαγωγική ατμόσφαιρα πιο πρωτότυπη και πιο δημιουργική.

3.4.7 Αλλάζουν τη σχέση μαθητή/δασκάλου αλλά και την σχέση μαθητή με τη γνώση

Τα οπτικοακουστικά μέσα δεν αμφισβητούν εντελώς την παντοδυναμία του δασκάλου αλλά ο δάσκαλος δεν αποτελεί πλέον το κέντρο και την πηγή της γνώσης. Οι μαθητές δεν αποτελούν <<αποθήκες>> γνώσεων. Η διδασκαλία γίνεται μαθητοκεντρική. Ο δάσκαλος γίνεται τώρα πια μεσολαβητής της γνώσης που με την βοήθεια της τεχνολογίας ανοίγει δρόμους στον μαθητή να ανακαλύψει μόνος του την γνώση. Όταν για παράδειγμα ο μαθητής δημιουργήσει ένα φωτογραφικό ρεπορτάζ με θέμα την μόλυνση του περιβάλλοντος στην περιοχή του, η εργασία απαιτεί:

- α) μια έρευνα πάνω στα κριτήρια που καθορίζουν την μόλυνση.
- β) μια έρευνα για το αν υπάρχει μόλυνση στην περιοχή.
- γ) μια έρευνα για το ποιες είναι οι αιτίες και εστίες μόλυνσης.
- δ) γνώση του κώδικα λειτουργίας της εικόνας.
- ε) γνώση οργάνωσης του ρεπορτάζ.

Ένας τέτοιος τρόπος δουλειάς στο σχολείο αναπτύσσει την κριτική σκέψη των μαθητών.

3.4.8 Τα οπτικοακουστικά μέσα βοηθούν στην ανάπτυξη της εργασίας με ομάδες μέσα στην τάξη

Η εργασία με ομάδες στην τάξη δίνει την δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να εμπλουτίσει τις εμπειρίες του, τις γνώσεις του αλλά και αυτές των μαθητών του. Η εργασία με ομάδες μέσα στην τάξη θέτει τις συνθήκες μιας πλάγιας επικοινωνίας ανάμεσα στους μαθητές. Τους κάνει να μιλούν και να συμμετέχουν. Επιπλέον αλλάζει η σχέση με τη γνώση που έχει ο δάσκαλος και ο μαθητής. Σ' ένα παραδοσιακό μάθημα ο δάσκαλος είναι η μοναδική πηγή γνώσης. Στην ομαδική δουλειά ο δάσκαλος γίνεται μεσάζων, αυτός που βοηθάει τους μαθητές να επαναθέσουν το πρόβλημα, να ορίσουν τα καθήκοντα, να ψάξουν πληροφορίες, να τεθούν οι δομές μιας παιδαγωγικής σωστής δουλειάς. Έτσι ο μαθητής επωφελείται μιας διπλής μεσιτείας για την γνώση αυτής του δασκάλου αλλά και αυτής των μαθητών.

3.5 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών σε σχέση με τα οπτικοακουστικά μέσα

Είναι γνωστό σε όλους, ότι ο ρόλος των οπτικοακουστικών μέσων είναι πολύ σημαντικός για την εκπαίδευση, και αυτό είναι λογικό και αυτονόητο γιατί όσο πιο πολλές αισθήσεις συμμετέχουν στην μάθηση τόσο πιο αποτελεσματική γίνεται. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται με την σωστή χρησιμοποίηση των μέσων αυτών από τους εκπαιδευτικούς. Είναι σίγουρο ότι μόνα τους τα οπτικοακουστικά μέσα δεν αποτελούν ενεργητικές μεθόδους διδασκαλίας. Δεν θα πρέπει κανείς να τα δει εξ ορισμού και ανεξάρτητα από το υπόλοιπο πλαίσιο λειτουργίας της εκπαίδευσης γιατί από μόνα τους δεν επαρκούν για να εξασφαλίσουν μια σύγχρονη παιδαγωγική. Η παιδαγωγική σ' αυτά τα μέσα επιβάλλεται ώστε να αποκτήσει η χρήση τους αποτελεσματικότητα. Γι' αυτόν τον λόγο λοιπόν, είναι απαραίτητη η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών προς μια οπτικοακουστική αγωγή που φυσικά θα βοηθήσει να λυθούν πολλά προβλήματα.

Στο σημείο αυτό λοιπόν είναι απαραίτητα να δούμε πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών και ποια θα πρέπει να είναι η σχέση τους με τα οπτικοακουστικά μέσα.

Για μια επιτυχημένη χρησιμοποίηση των οπτικοακουστικών μέσων, έτσι ώστε οι μαθητές να επωφεληθούν πραγματικά απ' αυτά, θα πρέπει πάνω απ' όλα να δώσουμε σημασία στο πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού.

Ο εκπαιδευτικός λοιπόν, θα πρέπει να είναι αυτός που επαγρυπνεί ώστε να μην χαθεί ο στόχος τη διδασκαλίας προς όφελος του μέσου. Είναι πολύ εύκολο με την τεχνολογία να ξεστρατίσει η διαδικασία της διδασκαλίας και να κυριαρχήσει το θέαμα σε βάρος του διδακτικού σκοπού. Ο δάσκαλος είναι αυτός που θα διδάξει τον κώδικα οπτικοακουστικής επικοινωνίας στους μαθητές που θα χρησιμοποιήσουν τα νέα οπτικοακουστικά μέσα κάποια από τα οποία είναι νέα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τα οπτικοακουστικά μέσα είναι μέσα έκφρασης και δημιουργίας. Ο δάσκαλος είναι αυτός που θα εξασφαλίσει μια άνετη επικοινωνία ανάμεσα στην ελεύθερη έκφραση των μαθητών και σ' αυτό που θα δημιουργήσουν. Ο δάσκαλος έτσι γίνεται μεσολαβητής της γνώσης.

Η χρήση ενός οπτικοακουστικού προϊόντος μέσα στην τάξη π.χ. μιας τηλεοπτικής εκπομπής ή ενός φιλμ σημαίνει ενεργοποίηση του δασκάλου και όχι φυγοπονία. Ένας δάσκαλος ο οποίος χρησιμοποιεί τα οπτικοακουστικά μέσα θα πρέπει να έχει δει εκ των προτέρων το προϊόν και να

το έχει επεξεργαστεί, να έχει ένα στόχο που να είναι συναφής με το στόχο του μαθήματος, να θέτει ερωτήματα στους μαθητές που σχετίζονται με αυτό που θα δουν και ερωτήματα που σχετίζονται με την οπτικοακουστική φόρμα, να αξιολογεί μαζί με τους μαθητές την αισθητική του προϊόντος και να τους ευαισθητοποιεί στο να διαβάζουν τα οπτικοακουστικά μηνύματα με μεγαλύτερη προσοχή. Αυτές είναι κάποιες από τις υποχρεώσεις και τους ρόλους των εκπαιδευτικών σε σχέση με τα οπτικοακουστικά μέσα, οι οποίες φυσικά και δεν σταματούν εδώ. Αν σ' όλα τα παραπάνω δεν δοθεί ιδιαίτερη προσοχή εκ μέρους των καθηγητών, τότε ίσως η χρησιμότητα των μέσων αυτών δεν αποβεί ωφέλιμη για τους μαθητές και όντως πέσει στην παγίδα να κυριαρχήσει το θέαμα αντί του διδακτικού σκοπού.

Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που θα παίξει τον κύριο λόγο στη μεταφορά της τεχνογνωσίας και στην προώθηση της καινοτομίας, ερευνώντας από πριν ο ίδιος τις επιπλέον δυνατότητες που παρέχει στο μαθητή η τεχνολογία. Αυτή είναι η βασική ιδέα: ότι η χρήση ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή για παράδειγμα, δεν μπορεί να αντικαταστήσει το δάσκαλο και το βιβλίο, αλλά μπορεί συμπληρωματικά με την κλασική διδασκαλία να κινητοποιήσει τη φαντασία του μαθητή, τις αισθήσεις του, να τον κάνει να συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία. Άρα ο εκπαιδευτικός πρέπει να εξοικειωθεί σταδιακά μ' ένα σύνολο από υπολογιστικά και δικτυακά γνωστικά εργαλεία, με τον κατάλληλο συνδυασμό διδακτικών και παιδαγωγικών δραστηριοτήτων και να οργανώσει μια ποικιλία παιδαγωγικών στρατηγικών με έμφαση στο ρόλο του ως βοηθού, συμβούλου, οργανωτή και διαπραγματευτή της γνώσης. Πρέπει να εξοικειωθεί με τις νέες θεωρίες της γνώσης σύμφωνα με τις οποίες η οργάνωση της μάθησης προσανατολίζεται στην κατασκευή της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές, με την ενεργό αλληλεπίδραση τους σε ανοιχτά μορφωτικά περιβάλλοντα.

Ο ρόλος ενός σωστού εκπαιδευτικού σε σχέση με τα οπτικοακουστικά μέσα είναι φυσικά να γνωρίζει **που-πότε** και **πώς** πρέπει να τα χρησιμοποιεί, πρέπει οπωσδήποτε να γνωρίζει ότι μια οπτικοακουστική παρουσίαση απαιτεί μια μακρά προετοιμασία. Για την αποτελεσματικότητα τους λοιπόν, η χρήση τους θα πρέπει να περνάει από τις εξής πέντε φάσεις:

Πρώτη φάση:

Η επιλογή του προϊόντος

Ο εκπαιδευτικός οφείλει να έχει σαφή κριτήρια επιλογών των οπτικοακουστικών προϊόντων. Τα κριτήρια μπορεί να είναι με βάση την αισθητική, το περιεχόμενο, το κοινό, αλλά και το στόχο του μαθήματος. Είναι υποχρεωμένος αν πρόκειται για προϊόν ανάλυσης (π.χ. ένα φιλμ) να το έχει δει πολλές φορές και να το έχει επεξεργαστεί πριν το παρουσιάσει.

Δεύτερη φάση:

Η προετοιμασία

Είναι η φάση κατά την οποία ο μαθητής συλλέγει πληροφορίες, ερευνά και ψάχνει τις πηγές του με την βοήθεια ή χωρίς του δασκάλου, μέσα ή έξω από το σχολείο.

Τρίτη φάση:

Η δημιουργία

Είναι η φάση κατά την οποία η προηγούμενη φάση, η προετοιμασία σχηματοποιείται παίρνει σάρκα και οστά. Είναι τότε που **μαθαίνει κανείς πώς να μαθαίνει**, αποκτά αυτονομία, οργανώνεται και επεξεργάζεται την πληροφορία. Η παρουσία του δασκάλου σ' αυτή την φάση είναι ιδιαίτερα σημαντική. Είναι αυτός που καθοδηγεί, διορθώνει και εστιάζει το ενδιαφέρον στο στόχο, δεν επιτρέπει τις παρεκτροπές, οργανώνει την τάξη ή τις ομάδες, παρεμβαίνει εκεί όπου τον ζητούν, εξασφαλίζει την αξιοπιστία του οπτικοακουστικού προϊόντος.

Τέταρτη φάση:

Η παρουσίαση

Είναι η φάση κατά την οποία δομείται το οπτικοακουστικό προϊόν για να παρουσιαστεί, γίνονται κάποιες ιεραρχήσεις και υπογραμμίζονται όσα ταυτίζονται με τον στόχο του προϊόντος. Η παρουσίαση απαιτεί καθαρότητα και ακρίβεια στον στόχο και στον τρόπο. Σ' αυτήν την φάση επιβάλλεται η ανάπτυξη της ικανότητας έκφρασης των μαθητών.

Πέμπτη φάση:

Η αξιολόγηση

Είναι η φάση της επανατροφοδότησης (feed back) η φάση κατά την οποία ένα προϊόν οπτικοακουστικών μέσων κρίνεται για το αν εκπλήρωσε τους στόχους για τους οποίους δημιουργήθηκε. Είναι μια κρίσιμη και απαραίτητη διαδικασία για να μπορέσει κανείς να αξιολογήσει την παιδαγωγική αποτελεσματικότητα του οπτικοακουστικού προϊόντος. Η έλλειψη οπτικοακουστικής αγωγής, η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής, ο φόβος για το καινούργιο, η μεγάλη προετοιμασία πριν από κάθε χρήση των οπτικοακουστικών μέσων, η έλλειψη εμπειρίας, είναι μερικές από τις αιτίες που τα οπτικοακουστικά δε βρήκαν ακόμα τη θέση που τους αξίζει στην εκπαίδευση.

Η προετοιμασία μιας οπτικοακουστικής παρουσίασης για να είναι επιτυχημένη, έτσι ώστε οι μαθητές πραγματικά να επωφεληθούν από αυτήν, κατά ένα μεγάλο ποσοστό εξαρτάται από τον εκπαιδευτικό, του οποίου οι υποχρεώσεις είναι πολλές, όσες και οι απαιτήσεις που έχει μια οπτικοακουστική παρουσίαση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε σχέση με τα οπτικοακουστικά μέσα, είναι να φροντίζει ακόμα μέχρι και τις τεχνικές απώλειες, που ίσως προκύψουν κατά την διάρκεια χρησιμοποίησης κάποιου οπτικοακουστικού μέσου, (π.χ. καμένες λυχνίες, καμένες ασφάλειες κ.τ.λ.). Ρόλος του είναι επίσης να μπορεί να διευθετήσει την αίθουσα έτσι ώστε να ευνοείται η εργασία με ομάδες,

όπου ο δάσκαλος δε διδάσκει από καρέκλα αλλά εργάζεται μαζί με τις ομάδες και ο ρόλος του είναι μεσολαβητικός. Θα πρέπει να γνωρίζει πώς να τοποθετεί σωστά τα οπτικοακουστικά μέσα ώστε να είναι προσιτά στον μαθητή αλλά και στον ίδιο τον δάσκαλο. Και φυσικά μετά το τέλος μιας οπτικοακουστικής παρουσίασης επιβάλλεται να γνωρίζει πως πρέπει και πώς να κάνει μια ανάλυση του οπτικοακουστικού προϊόντος. Όταν ένα οπτικοακουστικό προϊόν δεν έχει αναλυθεί και δεν έχει συζητηθεί δεν έχει παιδαγωγική αξία.

Ο δάσκαλος λοιπόν, πρέπει να γνωρίζει που στοχεύει και που πηγαίνει παιδαγωγικά αλλά και πως θα πετύχει τον στόχο του, που δεν είναι άλλος από το να καταφέρει να μην προσφέρει μόνο θέαμα και ψυχαγωγία από την χρησιμοποίηση των μέσων αυτών αλλά πάνω απ' όλα να καταφέρει να διδάξει σωστά τους μαθητές του. Ενεργητικοί τρόποι διδασκαλίας γίνονται μόνο όταν τα συγκεκριμένα μέσα χρησιμοποιούνται κατάλληλα από δασκάλους καταρτισμένους παιδαγωγικά και τεχνικά.

Ο σημερινός ρόλος του εκπαιδευτή είναι να μπορεί να επιφορτισθεί ακόμα και με το καθήκον να κάνει την εικόνα εργαλείο χρήσιμο για το παιδί, γιατί είναι γενικά παραδεχτό ότι σήμερα ο πολιτισμός μας θεωρείται πολιτισμός της εικόνας και τα σημερινά παιδιά, παιδιά της εικόνας. Αυτό σημαίνει ότι ο εκπαιδευτικός οφείλει να εντάξει το παιδί σ' ένα σύστημα επικοινωνίας που θα το κάνει ικανό να αφομοιώσει όλα τα είδη των πληροφοριών.

Όπως προαναφέραμε, ο ρόλος και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών είναι πολύ σημαντική και ωφελεί πολύ τους μαθητές η σωστή επιμόρφωση αυτών, σε θέματα τεχνολογίας και σε θέματα που αφορούν τα οπτικοακουστικά μέσα, έτσι ώστε να γίνεται καλύτερη και ουσιώδης η διδασκαλία μέσω αυτών. Δυστυχώς πολλές φορές η διδακτική πρακτική των οπτικοακουστικών μέσων ελλοχεύει και κάποιους κινδύνους. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι αυτά να συντελέσουν στην δημιουργία παθητικών θεατών και όχι θεατών που χρησιμοποιώντας τα να καταφέρουν να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη.

Ας δούμε λοιπόν ένα παράδειγμα, η προβολή μιας εικόνας εστιάζει την προσοχή των μαθητών μέσα στην τάξη και προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών. Υπάρχει η μαγεία της προβολής, η οποία όμως μπορεί να αποβεί σε βάρος της διδασκαλίας αν δεν συνοδεύεται από την κατάλληλη επεξεργασία από τον δάσκαλο και φυσικά τους μαθητές. Η εικόνα προκαλεί ένα συγκινησιακό σοκ μεγαλύτερο από τα λέξεις του κειμένου. Η παιδαγωγική εκμετάλλευση αυτού του συγκριτικού πλεονεκτήματος της εικόνας εξαρτάται από την δημιουργική φαντασία του δασκάλου και αυτό γιατί σε καμία περίπτωση η σχολική αίθουσα δεν πρέπει να μετατραπεί σε αίθουσα κινηματογράφου για τους μαθητές. Εδώ λοιπό φαίνεται καθαρά πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών και πόσο σημαντική είναι η παρέμβαση του. Στο σχολείο μαθαίνει κανείς ενώ στον κινηματογράφο διασκεδάζει. Αν η κινηματογραφική αίθουσα μετατραπεί σε

κινηματογράφο τότε ο εκπαιδευτικός χάνει τον στόχο του. Η παιδαγωγική εκμετάλλευση ενός για παράδειγμα κινηματογραφικού έργου στο σχολείο θα αποσκοπούσε στην ανακάλυψη μιας απόλαυσης του έργου μέσα από μια βασανιστική ανάλυση κάτι που δεν μπορεί να γίνει στην αίθουσα προβολής. Το ίδιο πράγμα για παράδειγμα γίνεται μέχρι τώρα με την διδασκαλία της λογοτεχνίας. Άλλο πράγμα να διαβάζει ο μαθητής ένα λογοτεχνικό κείμενο στο σπίτι του και άλλο να το αναλύει στο σχολείο με την βοήθεια του εκπαιδευτικού. Ο δημιουργικός δάσκαλος και στις δυο περιπτώσεις είναι αυτός που θα κάνει βιωματική τη διδασκαλία του ώστε μια ανάλυση να μην καταντήσει βασανιστική αλλά απολαυστική.

Υπήρξαν εποχές που εκπαιδευτικοί έκαναν το σφάλμα να προβάλλουν π.χ. βιντεοκασέτες στο σχολείο χωρίς καμία επεξεργασία κατά την διάρκεια μιας ολόκληρης εκπαιδευτικής ώρας. Αυτή η χρήση των οπτικοακουστικών μέσων έδωσε αφορμή στους επικριτές της εικόνας να υποστηρίξουν ότι τα οπτικοακουστικά χρησιμοποιούνται από εκπαιδευτικούς φυγόπονους. **Ένα οπτικοακουστικό μέσο που αναλύεται από ένα σωστά εκπαιδευμένο δάσκαλο δίνει την δυνατότητα στον μαθητή να αποκτήσει μια κριτική στάση απέναντι σ' αυτά που βλέπει και ακούει ακόμα και στον υπόλοιπο χρόνο της ζωής του.** Το ότι η εικόνα δεν λέει πάντα την αλήθεια θα το μάθει κανείς στο σχολείο από τον καθηγητή του και αυτό αυξάνει τις αντιστάσεις του απέναντι σ' όσους πιστεύουν ότι μπορούν να τον χειραγωγήσουν.

Είναι σαφές λοιπόν πως στην **οπτικοακουστική διδασκαλία** ο μεσολαβητικός ρόλος του εκπαιδευτικού, ανάμεσα στο μήνυμα και την ομάδα των μαθητών είναι ουσιώδης. Σ' αυτόν ανήκει η αρμοδιότητα να ελέγχει την κάλυψη του μηνύματος, να το εξερευνήσει και να το επεξεργασθεί ενεργώς και επωφελώς, να εξασφαλίσει τις αναγκαίες επαναλήψεις του και να υποστηρίξει με κατάλληλες ατομικές ασκήσεις τους αδύνατους ή καθυστερημένους μαθητές.

Κυριότερο ζήτημα λοιπόν, είναι η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών να γίνει πάνω απ' όλα με σωστό τρόπο και αυτό γιατί οι εκπαιδευτικοί έχουν μορφωθεί να εργάζονται πάνω σε κείμενα και το λόγο, ενώ σήμερα θα πρέπει να μάθουν να αναλύουν, να κατανοούν και να χρησιμοποιούν παιδαγωγικά και την εικόνα. Ο ρόλος άλλωστε του σχολείου είναι να οδηγεί τους μαθητές να μαθαίνουν όλες τις «γλώσσες» έκφρασης και επικοινωνίας. Οι εκπαιδευτικοί, επομένως, οφείλουν να μάθουν τη «γλώσσα» της εικόνας και του ήχου, τη σημειολογία τους. Η οπτικοακουστική αυτή γλώσσα είναι διαφορετική από τη ρηματική, προφορική και γραπτή, που χρησιμοποιεί το σχολείο από την εποχή της δημιουργίας του. Στο σχολείο όμως, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να εκπαιδεύουν, να διδάσκουν και να μορφώνουν τους μαθητές και σε μία γλώσσα με την οποία καθημερινά βομβαρδίζονται και με της οποίας τα μηνύματα κατακλύζονται. Η μύηση των εκπαιδευτικών στην οπτικοακουστική γλώσσα, στην ανάλυση και επεξεργασία της οπτικοακουστικής πληροφορίας, η ευαισθητοποίησή τους στα προβλήματα του οπτικοακουστικού

περιβάλλοντος, που τα ερεθίσματά του κατακλύζουν τα βιώματα των παιδιών και η συνειδητοποίηση από μέρους τους των δυσκολιών μιας μάθησης που μεσολαβείτε από τα οπτικοακουστικά μέσα πρέπει να αποτελούν στοιχεία και επιδιώξεις της επαγγελματικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών.

Μια τέτοια μόρφωση θα τους κάνει ικανούς να δημιουργούν, να επιλέγουν τα κατάλληλα και να χρησιμοποιούν επωφελώς τα ποιο πρόσφορα σε κάθε διδακτική περίπτωση οπτικοακουστικά υλικά και μέσα. Θα τους κάνει ικανούς να προετοιμάζουν τους μαθητές τους να εντάσσονται αρμονικά στο σύγχρονο και αυριανό οπτικοακουστικό σύμπαν.

3.6 ΣΤΑΣΕΙΣ-ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Αυτό όμως που παρατηρείται σχετικά με τις στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στα νέα οπτικοακουστικά μέσα και την ενσωμάτωσή τους στη σχολική διαδικασία είναι μια γενική αμφιθυμία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν μεν σαφώς θετική στάση προς τις νέες εκπαιδευτικές οπτικοακουστικές τεχνολογίες, αλλά παράλληλα εκφράζουν μια σειρά από αρνητικές προσδοκίες και φόβους για το μέλλον. Σημαντικότερος παράγοντας που συμβαίνει αυτό, είναι η ανησυχία και η απειλή που βιώνουν ως προς το ενδεχόμενο ακύρωσης και αποδυνάμωσης του ρόλου τους ως καθηγητές. Αυτό το σενάριο πιέζει συναισθηματικά τους εκπαιδευτικούς και τους ωθεί να αποδώσουν αρνητικά πρόσημα σε δυνατότητες και χαρακτηριστικά των τεχνολογιών τα οποία σε γενικές γραμμές αξιολογούν ως εκπαιδευτικά χρήσιμα και ωφέλιμα. Η διείσδυση όμως των προϊόντων – μέσων αυτών στην Εκπαίδευση τρομάζει τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι είναι «γαλουχημένοι» με τα αγαθά του πολιτισμού. Οι εκπαιδευτικοί νιώθουν να απειλούνται από την ένταξη των οπτικοακουστικών μέσων στην εκπαίδευση. Τα νιώθουν σαν αντιπάλους, μπορεί κάποια στιγμή να περιορίσουν τις λειτουργίες τους, να τους υποκαταστήσουν στους ρόλους τους, να τους αφαιρέσουν «προνόμια» τους.

Παρόλο που αναγνωρίζουν την εκπαιδευτική αξία των οπτικοακουστικών μέσων, η χρήση τους δεν έχει εδραιωθεί στην επαγγελματική τους συνείδηση. Η χρήση τους παραμένει περιστασιακή και μη – συστηματική. Είναι επιφυλακτικοί ως προς ριζικές αλλαγές που θα τους ωθήσουν να διαφοροποιήσουν τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας.

Η εισαγωγή των μέσων αυτών στην εκπαίδευση είναι λογικό και επόμενο να επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο πεδίο των σχέσεων δασκάλου και μαθητών. Η άμεση επαφή μαθητή και

οπτικοακουστικών τεκμηρίων σπάζει προφανώς τη μακραίωνη παράδοση που θέλει ο δάσκαλος να παρεμβάλλεται, να ερμηνεύει και να ελέγχει ακατάπαυστα να τεμαχίζει την προσφερόμενη γνώση. Ο δάσκαλος δεν είναι πια η παρακαταθήκη της γνώσης. Γίνεται ο ενδιάμεσος μεταξύ πηγής πληροφόρησης και μαθητών. Ο ρόλος του αλλάζει εντελώς. Γίνεται κατά κάποιο τρόπο παιδαγωγός με την ετυμολογική σημασία του όρου, εκείνου δηλαδή που οδηγεί τους μαθητές προς την γνώση. Στη νέα σχέση δάσκαλος και μαθητής βρίσκονται πλάι-πλάι και μοιράζονται ο ίδιο θέμα και τις ίδιες εκπλήξεις. Δύσκολα ο δάσκαλος ξαναγίνεται αμέσως μετά την οπτικοακουστική παράσταση ο κύριος. Κι αυτό σίγουρα είναι κάτι που οι εκπαιδευτικοί δεν είναι έτοιμοι να δεχτούν ευχαρίστως. Οι εκπαιδευτικοί, σαν άνθρωποι του γραπτού λόγου, νιώθουν ένα αίσθημα αντιπαλότητας και ανασφάλειας απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα πληροφόρησης. Νιώθουν σαν να απειλούνται απ' αυτά. Τους τρομάζει η ένταξή τους στην εκπαίδευση. Οι ανησυχίες και οι φόβοι τους ως ένα βαθμό είναι κατανοητοί και δικαιολογημένοι.

Είναι αλήθεια ότι η επαγγελματική ταυτότητα του εκπαιδευτικού βρίσκεται σήμερα σε μια διελκυστίδα μεταξύ αυτού που είναι παραδοσιακά κι αυτού στο οποίο ενδέχεται να μετεξελιχθεί μελλοντικά. Ο καθηγητής είναι εξ ορισμού κάτοχος μιας *ιδιαίτερης θέσης* στην αλυσίδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τόσο από άποψη ιεραρχίας όσο και από την άποψη πραγματικής ευθύνης. Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, άφηνε το μεγαλύτερο τμήμα της λήψης αποφάσεων και πρωτοβουλιών στους καθηγητές, οι οποίοι ωστόσο ήταν και είναι μόνο <<σχετικά κυρίαρχοι>>, καθώς επηρεάζονται και προσαρμόζονται αφενός στις επιθυμίες και απαιτήσεις των μαθητών τους και αφετέρου στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Είναι αναμφίβολο ότι τα νέα δεδομένα της παιδαγωγικής επιστήμης, σε συνδυασμό με τις νέες εξελίξεις στον χώρο της τεχνολογίας αλλά και της ευρύτερης κοινωνικής δομής, προκαλούν κραδασμούς τους οποίους οι εκπαιδευτικοί έχουν αρχίσει ήδη να υφίστανται. Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί έχουν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι χρειάζεται να ανακατασκευάσουν εν μέρει την επαγγελματική τους ταυτότητα και να μετασχηματίσουν τον ρόλο τους ώστε να προσαρμοστούν στα νέα εκπαιδευτικά δεδομένα.

Με την εισαγωγή και ευρεία χρήση των τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, *η αίσθηση ελέγχου όπως την βιώνουν οι εκπαιδευτικοί αλλάζει*. Νέα γνωστικά αντικείμενα και μέσα, όπως για παράδειγμα ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, εμφανίζονται, τα οποία στην πλειονότητα τους δεν γνωρίζουν αλλά δεν έχουν άλλη επιλογή παρά να μάθουν. Κατανοούμε πόσο <<ταράζονται τα νερά>>, πόσο διακυβεύεται το προνόμιο του ελέγχου πάνω στην γνώση, όταν ο εκπαιδευτικός, ο κάτοχος και μεταδότης της γνώσης, αίφνης βρίσκεται μπροστά σε μια κατάσταση που τον εξωθεί να μάθει εκ νέου ένα γνωστικό αντικείμενο και να το χρησιμοποιήσει στην καθημερινή του δραστηριότητα. Η ανάπτυξη για παράδειγμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή και κυρίως η

εντυπωσιακή τελειοποίηση των μηχανημάτων, έχει προκαλέσει μια ευρεία συζήτηση για το μέλλον της εκπαίδευσης και για το μέλλον του καθηγητή ειδικότερα. Ένα από τα επιχειρήματα που ακούγονται συχνότερα είναι αυτό περί επικείμενης εξαφάνισης του καθηγητή, όταν πλέον αυτός θα έχει καταστεί “άχρηστος” από τα πολυδύναμα μηχανήματα της σύγχρονης τεχνολογίας. Η *αίσθηση απειλής* είναι διάχυτη κι όταν δεν εκφράζεται ρητά υπονοείται και εκδηλώνεται ποικιλοτρόπως. Οι εκπαιδευτικοί και ιδιαίτερα αυτοί που δεν έχουν επαρκή γνώση και εμπειρία στις νέες τεχνολογίες, διακατέχονται από *αβεβαιότητα* και *άγχος* ως προς τις νέες τεχνολογίες γι’ αυτό και συχνά δεν είναι σίγουροι για το *πότε* και *πώς* πρέπει να επέμβουν. Αυτό, όπως είναι φυσικό, δημιουργεί στον εκπαιδευτικό μια αίσθηση μη *χρησιμότητας* και *αναποτελεσματικότητας*. Οι πρώιμες έρευνες δείχνουν ότι αυτό ίσως να οφείλεται στο ότι η σχέση μαθητή – δασκάλου τροποποιείται με την εισαγωγή της τεχνολογίας και των οπτικοακουστικών μέσων. Οι νέες τεχνολογίες θεωρούνται από ορισμένους ως στοιχεία τα οποία θα διασαλεύουν τον *έλεγχο της τάξης* που έχει ο καθηγητής. Ο έλεγχος είναι η θεμέλιος λίθος της αυτοεικόνας του εκπαιδευτικού, επομένως η πιθανή απώλεια ή αμφισβήτηση του ενδέχεται να καθιλώσει τον καθηγητή σε θέση αδυναμίας και αναποτελεσματικότητας. Η εκδήλωση ανησυχίας και φόβου εκ μέρους των καθηγητών θεωρείται φυσιολογική και αναμενόμενη, δεδομένης της έλλειψης επαρκούς γνώσης και εξοικείωσης που τους χαρακτηρίζει, αλλά και των κλυδωνισμών που συνεπάγεται μια θεμελιώδης αλλαγή ενός περιβάλλοντος μάθησης και μιας παιδαγωγικής σχέσης που υπάρχει εδώ και δεκαετίες. Πρόκειται για μεγάλες αλλαγές, που όπως κάθε ανατροπή, απειλούν την αίσθηση ελέγχου και δημιουργούν ανασφάλεια. Αυτή η καινούργια λοιπόν, διαδικασία μεταβολής, ως ένα καινούργιο και υπό ανάδυση φαινόμενο, είναι φυσικό και αναπόφευκτο να ξενίζει και να φοβίζει τον καθηγητή.

3.7 ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ

Μια λύση λοιπόν, σ’ όλα τα παραπάνω είναι οι εκπαιδευτικοί να καταλάβουν το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος τους για την πορεία της διδασκαλίας και πόσο μπορούν να την επηρεάσουν ανάλογα με την στάση τους θετικά ή αρνητικά. Για να είναι επιτυχημένη η διδασκαλία ώστε οι μαθητές να επωφεληθούν απ’ αυτήν, θα πρέπει οι καθηγητές να παραμερίσουν τον φόβο τους και να αντιληφθούν πόσο ανάγκη τους έχει η εκπαίδευση και πόσο δύσκολο είναι να λειτουργήσει αποτελεσματικά χωρίς αυτούς, ακόμα και αν τα οπτικοακουστικά

μέσα εξελιχθούν περισσότερο απ' όσο είναι σήμερα εξελιγμένα. Τα σχολεία φυσικά και χρειάζονται την βοήθεια των οπτικοακουστικών μέσων αλλά πάνω απ' όλα χρειάζονται την βοήθεια των εκπαιδευτικών.

Στόχος τους λοιπόν θα πρέπει να γίνει να μπορέσουν να συνυπάρξουν με τα οπτικοακουστικά μέσα για να μπορέσουν να προσφέρουν ότι καλύτερο στους μαθητές. Πάνω απ' όλα θα πρέπει να έχουν στο μυαλό τους πόσο σημαντικό είναι να εκπαιδευτούν κατάλληλα έτσι ώστε να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν τα οπτικοακουστικά αυτά μέσα προς όφελος των μαθητών τους αλλά και των ίδιων.

Φυσικά για να πραγματοποιηθεί η αγωγή και η εκπαίδευση τους θα πρέπει να παρέχονται τα κατάλληλα μέσα σε εκείνους που τις ασκούν. Κάθε παιδαγωγική πράξη έχει ανάγκη υλικής υποστήριξης. Η νέα Τεχνολογία αλλά και οι απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας έχουν δημιουργήσει νέες ανάγκες για την εκπαίδευση. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί οι οποίοι ψάχνουν τρόπους να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, αλλά η προσπάθεια τους αυτή δυσχεραίνει από πολλούς παράγοντες. Σίγουρα τα σχολεία μας δεν είναι πλούσια, δεν είναι άριστα εξοπλισμένα, είναι φτωχά σε απαραίτητα μέσα, αλλά σίγουρα δεν γίνεται σωστή ή καθόλου χρήση των μέσων που υπάρχουν. Συχνά υπάρχει άφθονο οπτικοακουστικό υλικό, αλλά δεν χρησιμοποιείται ή χρησιμοποιείται λιγότερο απ' όσο θα έπρεπε.

Ωστόσο η έλλειψη μέσων δεν πρέπει να αποτελεί ένα άλλοθι για την παιδαγωγική στασιμότητα που συχνά παρατηρείται. Οι εκπαιδευτικοί συχνά οχυρώνονται πίσω από την δικαιολογία ότι δεν κάνουν πολλά πράγματα, γιατί δεν έχουν τα μέσα, εφόσον δεν έχουν τα πάντα. Διακηρύσσουν την προοδευτικότητά τους, αλλά δεν την εφαρμόζουν από έλλειψη επάρκειας υλικών μέσων. Πρέπει, ωστόσο οι εκπαιδευτικοί να έχουν το θάρρος και να παραδεχτούν ότι πολύ κρύβουν το συντηρητισμό τους πίσω από τις διακηρύξεις των υλικών ελλείψεων.

Εάν οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τις δυνατότητες των σύγχρονων εκπαιδευτικών τεχνολογιών και τον κατάλληλο τρόπο αξιοποίησής τους για διδακτικούς σκοπούς, τότε η προσπάθεια διάδοσης αυτών σε σχολεία θα ακολουθεί πολύ αργούς ρυθμούς ενώ τα αποτελέσματα της ενσωμάτωσής τους θα είναι αμφίβολα. Με την χρησιμοποίηση των νέων μέσων θα διαπιστώσουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πως είναι εσφαλμένη και αβάσιμη η γνώμη όσων νομίζουν ότι είναι δύσκολη ή απειλητική η χρήση των μέσων αυτών και θα κατανοήσουν ότι ο ρόλος του καθηγητή στο μέλλον όχι μόνο δεν θα απαξιωθεί, αλλά θα έχει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί και να γίνει ουσιαστικότερη.

Το αίσθημα απειλής επηρεάζει σημαντικά τις στάσεις και τα συναισθήματα τους απέναντι στις νέες τεχνολογίες, καθώς και την ετοιμότητα της εμπλοκής τους σε μια διαδικασία

εξοικείωσης. Ο συσχετισμός μεταξύ αισθήματος απειλής και ευμενούς ή δυσμενούς στάσης είναι ιδιαίτερα ισχυρός. Όσο περισσότερο φοβάται και ανησυχεί ένας καθηγητής το σενάριο απαξίωσης του ρόλου του τόσο δυσμενέστερη είναι η στάση που εκδηλώνει απέναντι στις νέες τεχνολογίες. Το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται αυτή τη μεταβολή ως συρρίκνωση και όχι ως ενδυνάμωση του ρόλου τους είναι ενδεικτικό του αισθήματος άγχους και απειλής το οποίο αισθάνονται μπροστά στο ενδεχόμενο ευρείας χρήσης της τεχνολογίας και των οπτικοακουστικών μέσων στα σχολεία.

Πραγματική Παιδεία όμως δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τον καθηγητή, χωρίς την προσωπική και ζωντανή σχέση επικοινωνίας και αγάπης που αυτός εγκαθιδρύει με τους μαθητές του.

Η προσωπική επαφή του καθηγητή με τον μαθητή εμπεριέχει συναίσθημα, ενθάρρυνση είναι ανθρώπινη και δεν μπορεί να αντικατασταθεί εύκολα, τα άλλα είναι βοηθητικά μέσα. Πολλά παιδιά νοιώθουν ότι αν δεν πάνε σχολείο είναι αποτυχημένα τα ίδια. Ο ρόλος του καθηγητή είναι σαφώς της ενθάρρυνσης. Ενθάρρυνση βέβαια ως αποτέλεσμα, γιατί πολλές φορές οι καθηγητές αναγκάζονται να τα σταματούν η ακόμα και να τα επιπλήττουν, είναι μια συνεχής διαδικασία με απώτερο σκοπό να προχωρήσουν, κάνοντας τα παιδιά να αναπτύξουν το δυναμικό τους, ότι δυναμικό έχει το καθένα. Και γι' αυτό ο ρόλος του καθηγητή έχει ένα ιδιαίτερο βάρος και είναι απαραίτητος στην εκπαίδευση.

Δεν μπορεί να υπάρξει σχολείο χωρίς καθηγητή, όπως δεν μπορεί να υπάρξει σχολείο χωρίς μαθητές.

Η παρουσία των καθηγητών μέσα στην τάξη είναι αυτή που θα δώσει στα παιδιά αξίες.

Ο ρόλος του καθηγητή είναι να μαγνητίσει τα παιδιά, να τα γοητεύσει και να τους δημιουργήσει λατρεία προς την γνώση, να τους διδάξει πράγματα και πέρα από τις γνώσεις που παρέχουν τα διάφορα βιβλία, να τους διδάξει, αν θέλετε και ήθος και συμπεριφορά και αρχές και πολλά άλλα, κάτι το οποίο είναι αδύνατον να καταφέρουν από μόνοι τους τα οπτικοακουστικά μέσα.

Ο ρόλος του καθηγητή στην όλη διαδικασία ενσωμάτωσης των τεχνολογιών σε σχολεία είναι ο σημαντικότερος παράγοντας που θα καθορίσει και την τελική έκβαση της προσπάθειας αυτής. Αν υπάρχει ο δάσκαλος ο οποίος κατανοεί τον τρόπο λειτουργίας και τις δυνατότητες που έχουν τα οπτικοακουστικά μέσα, τότε θα μπορέσει να δώσει πολύ περισσότερα, να πολλαπλασιάσει την μεταδοτική του ικανότητα. Αν βέβαια αυτό δεν μπορεί να το καταλάβει, δεν

μπορεί να το χειριστεί ή να το κατανοήσει, τότε ίσως το πολύ απαραίτητο να μην είναι και τόσο σημαντικό γιατί «ακυρώνεται».

Χωρίς την γνώση και την καθοδήγηση του δασκάλου δεν μπορούν να λειτουργήσουν τα οπτικοακουστικά μέσα αλλά και τίποτα στο σχολείο. Τα περισσότερα οπτικοακουστικά μέσα είναι μηχανές όχι νοήμονες όπως ο άνθρωπος τα οποία δεν έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν πρωτοβουλίες ή να δημιουργήσουν γνώσεις. μπορεί βέβαια τα εργαλεία αυτά να βοηθούν τον καθηγητή ή κάποιες φορές ακόμα να του δίνουν μέχρι και κάποιες πειστικές απαντήσεις στο επάγγελμα του αλλά δεν μπορούν να τον αντικαταστήσουν. Ο καθηγητής είναι άνθρωπος, το ανθρώπινο στοιχείο της εκπαίδευσης, η αμεσότητα, η ζεστασιά, ο λόγος, η επικοινωνία η προσωπική και συναισθηματική σχέση. Ο καθηγητής είναι φορέας μιας άλλης ποιότητας γνώσης, της οποίας η αξία έγκειται στον ηθικό, συναισθηματικό, και ευρύτερα διαπαιδαγωγικό χαρακτήρα. Αυτήν την αξία δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να ενσαρκώσει ένα, <<άψυχο μηχάνημα>>, όσο ισχυρό και έξυπνο να είναι αυτό.

Ο ρόλος των οπτικοακουστικών μέσων χωρίς τον ανθρώπινο παράγοντα δεν μπορεί να αποβεί ωφέλιμος για την παιδεία αυτό θα πρέπει να εδραιωθεί στο μυαλό των καθηγητών ώστε να έχουν μια στάση πιο θετική απέναντι σ' αυτά και αντί να καθησυχάζονται, στους φόβους και στις ανησυχίες τους, να προτείνουν λύσεις, όπως αποκατάσταση των προβλημάτων υποδομής με τον πλήρη εξοπλισμό των σχολείων με κατάλληλα οπτικοακουστικά μέσα και αιτήματα επιμόρφωσης τους σε θέματα τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗΝ ΓΕΝΙΚΗ

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ & ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1 Στόχος της έρευνας

Σκοπός της έρευνας που παρουσιάζεται στην συνέχεια είναι να διερευνηθούν οι στάσεις των μαθητών και των καθηγητών της Γενικής Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα. Η έρευνα έχει ως στόχο να διερευνήσει το βαθμό και τις διαδικασίες ενσωμάτωσης αυτών των μέσων στην Γενική Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, το ποσοστό

κατά το οποίο χρησιμοποιούνται από διδάσκοντες και διδασκόμενους και φυσικά πόσο σημαντικό ρόλο παίζουν στην διαδικασία της Εκπαίδευσης.

4.2 Η μεθοδολογία της έρευνας

4.2.1 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Για την προσέγγιση και την ανάλυση των στάσεων των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευόμενων απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα χρησιμοποιήσαμε την τεχνική του ανώνυμου ερωτηματολογίου (ένα που απευθυνόταν σε μαθητές και ένα που απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς) με 10 ερωτήσεις το καθένα για καθεμία από τις οποίες οι ερωτηθέντες καλούνται να δείξουν τον βαθμό αποδοχής τους απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα και κατά πόσο τα γνωρίζουν. Πιο συγκεκριμένα, εξετάσαμε τις αντιλήψεις που έχουν για την θετική ή αρνητική επίδραση αυτών των μέσων στην μορφωτική διαδικασία για την αναγκαιότητα και για την χρησιμότητα τους.

Η έρευνα διεξήχθη κατά τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του Σχολικού Έτους 2008-2009 σε 3 Γυμνάσια (5ο Γυμνάσιο Αιγάλεω-9ο Γυμνάσιο Αιγάλεω – 4^ο Γυμνάσιο Αιγάλεω) σε 2 Λύκεια (4^ο Ενιαίο Λύκειο Περιστερίου – 6^ο Περιστερίου) και στο Α.Τ.Ε.Ι. Αθήνας.

Όσον αφορά το δείγμα των μαθητών, καλούνται να διαβάσουν κάθε ερώτηση και να δηλώσουν αν συμφωνούν ή αν διαφωνούν, σημειώνοντας δίπλα σε κάθε πρόταση στο ανάλογο τετραγωνάκι το οποίο αντιστοιχούσε σε μια από τις 2 επιλογές :

«ΝΑΙ»

«ΟΧΙ»

Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε αυτοπροσώπως στους μαθητές με επίσκεψη στον χώρο του σχολείου. Η συμπλήρωση του έγινε κατά την διάρκεια της διδακτικής ώρας έπειτα από συνεννόηση με τον αρμόδιο καθηγητή. Αρχικά οι μαθητές ενημερώνονταν για τον σκοπό της έρευνας και στην συνέχεια τους δίνονταν ο απαιτούμενος χρόνος για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου συλλογή γινόταν αμέσως μετά την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από όλους τους μαθητές. Δεν υπήρξαν περιπτώσεις μαθητών που αρνήθηκαν να

συμμετάσχουν στην έρευνα. Επιδόθηκαν και απαντήθηκαν σε κάθε σχολεία και στο Α.Τ.Ε.Ι. ξεχωριστά περίπου 120 ερωτηματολόγια σε μαθητές και των έξι τάξεων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς οι ερωτηθέντες καλούνται να διαβάσουν κάθε πρόταση και να δηλώσουν την συμφωνία ή την διαφωνία τους, σημειώνοντας δίπλα σε κάθε πρόταση μία από τις εξής τέσσερις δυνατότητες:

«ΘΕΤΙΚΗ»

«ΑΡΝΗΤΙΚΗ»

«ΝΑΙ»

«ΟΧΙ»

Η διανομή έγινε αυτοπροσώπως στους καθηγητές οι οποίοι, αφού ενημερώνονταν σχετικά με τους στόχους της έρευνας και τον φορέα υλοποίησης της, συμπλήρωναν το ερωτηματολόγιο και το επέστρεφαν αμέσως εξαιτίας του σύντομου χρονικού διαστήματος που απαιτούνταν για την συμπλήρωση του. Υπήρξαν ελάχιστες περιπτώσεις που οι εκπαιδευτικοί, κυρίως λόγω έλλειψης χρόνου, ζήτησαν και τους δόθηκε η δυνατότητα να επιστρέψουν το ερωτηματολόγιο την επόμενη μέρα. Δεν υπήρξαν αρνήσεις συμμετοχής. Επιδόθηκαν και απαντήθηκαν 45 με 55 ερωτηματολόγια σε κάθε σχολείο και στο Α.Τ.Ε.Ι. ξεχωριστά. Συγκεκριμένα στο δείγμα συμπεριλήφθηκαν εκπαιδευτικοί όλων των ειδικοτήτων που υπηρέτησαν στα συγκεκριμένα σχολεία.

4.2.2 Στατιστική Επεξεργασία

Τα δεδομένα των ερωτηματολογίων τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών εισήχθησαν σε Η/Υ και αναλύθηκαν με το πρόγραμμα EXCEL.

4.3 Ανάλυση Επεξεργασία Δεδομένων – Διαπιστώσεις Έρευνας

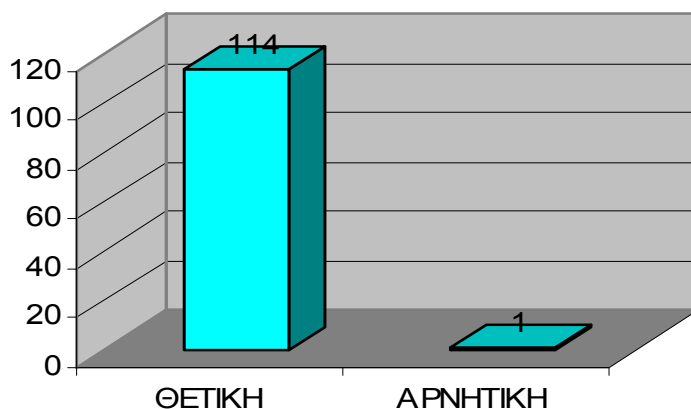
Μετά την ανάγνωση των ποσοστών απαντήσεων των ερωτηθέντων οδηγηθήκαμε στις παρακάτω διαπιστώσεις:

4.3.1 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων (Εκπαιδευτικοί)

Όσον αφορά τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών οι διαπιστώσεις μας έχουν ως εξής:

Η άποψη των εκπαιδευτικών της έρευνας μας για τα οπτικοακουστικά μέσα είναι θετική

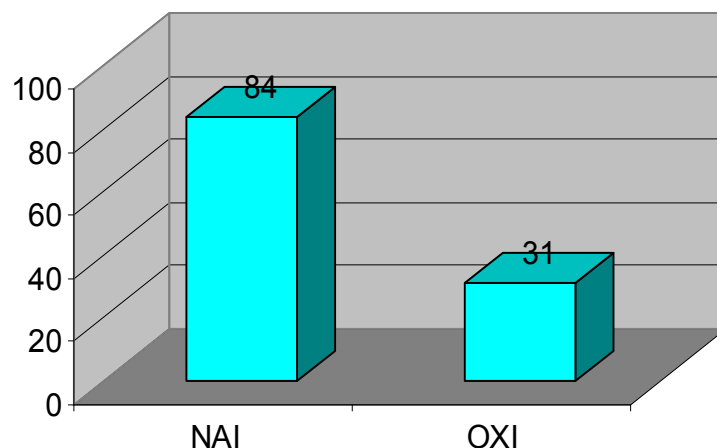
Από την στατιστική ανάλυση προέκυψε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών έχει θετική άποψη για τα οπτικοακουστικά μέσα (99%) και μόνο το (1%) αυτών απάντησε αρνητικά.

Διάγραμμα 4.1. Απαντήσεις των εκπαιδευτικών στην ερώτηση «Ποια είναι η άποψη σας για τα Οπτικοακουστικά μέσα»

Τα οπτικοακουστικά μέσα είναι ένα μέρος της εκπαίδευσης των καθηγητών

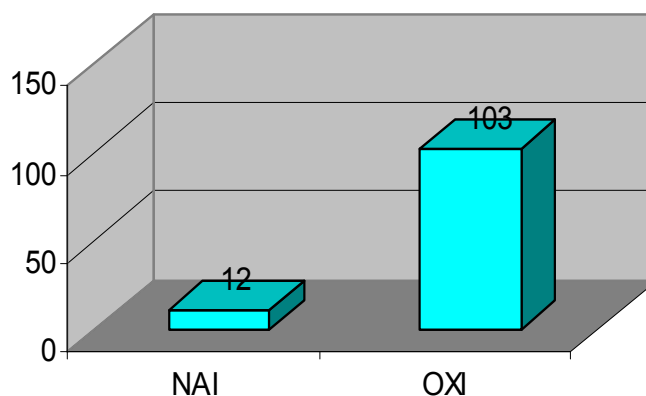
Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών συμπεραίνεται ότι ένα ποσοστό αρκετά αξιόλογο έχει διδαχθεί μέσω των οπτικοακουστικών μέσων κατά την εν γένει εκπαίδευση του (73%). Δεν είναι όμως και μικρό το ποσοστό αυτών που δεν έχουν διδαχθεί (27%). Όπως έχουμε προαναφέρει για να είναι επιτυχημένη και ωφέλιμη η εκπαιδευτική διαδικασία κυρίως όταν χρησιμοποιούνται τα οπτικοακουστικά μέσα θα πρέπει να υπάρχει η σωστή και η κατάλληλη επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών, οι οποίοι είναι και οι σημαντικότεροι παράγοντες για να επιτύχει αυτός ο σκοπός.

Διάγραμμα 4.2. Απαντήσεις των εκπαιδευτικών στην ερώτηση αν έχουν διδαχθεί με οπτικοακουστικά μέσα

Τα μηνύματα των εκπαιδευτικών δεν μπορούν να μεταδοθούν μόνο με τον προφορικό λόγο

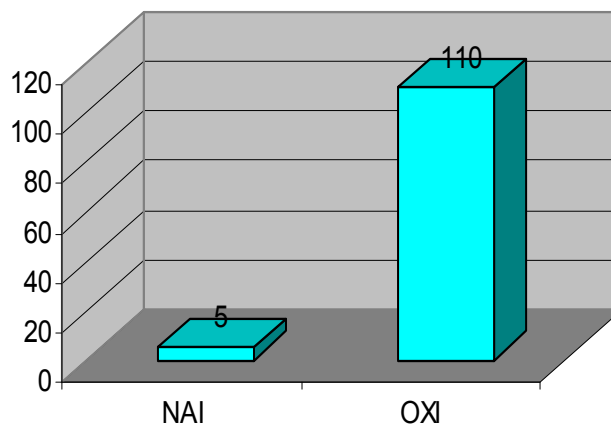
Συντριπτική είναι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών οι οποίοι δεν θεωρούν τον προφορικό λόγο ως τον μοναδικό τρόπο διδασκαλίας (90%) αφού το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων θεωρεί ότι δεν μπορεί να μεταδώσει τα μηνύματα του μόνο με αυτόν. Ενώ μόνο (10%) αυτών πιστεύει πως κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει εφικτό.

Διάγραμμα 4.3. Η άποψη των εκπαιδευτικών για το αν τα μηνύματα τους μπορούν να μεταδοθούν μόνο με τον προφορικό λόγο

Μόνο τα οπτικοακουστικά μέσα δεν αρκούν ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να μεταδώσουν τα μηνύματα τους στους εκπαιδευόμενους

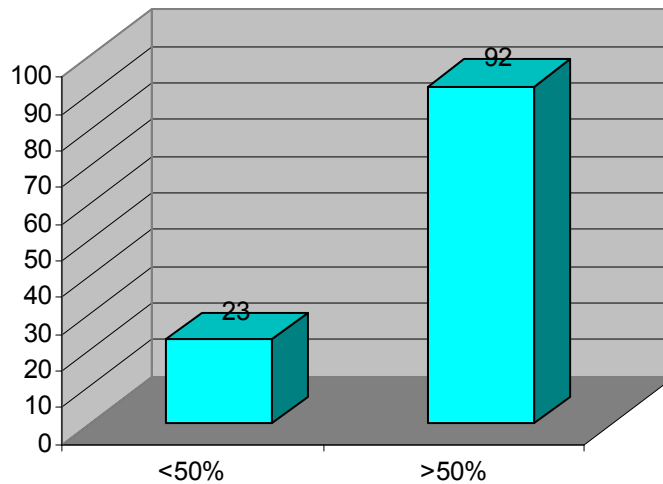
Το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών (96%) συμφώνησε με την άποψη ότι στην αίθουσα διδασκαλίας η χρησιμοποίηση των οπτικοακουστικών μέσων και μόνο δεν είναι δυνατόν να συμβάλει στην επίτευξη του σκοπού τους, που δεν είναι άλλος από το να καταφέρουν να μεταδώσουν γνώσεις στους εκπαιδευόμενους όσο το δυνατόν καλύτερα. Το ποσοστό των εκπαιδευτικών το οποίο συμφώνησε με το αντίθετο είναι μόλις (4%).

Διάγραμμα 4.4. Η άποψη των εκπαιδευτικών για το αν τα μηνύματα τους μπορούν να μεταδοθούν μόνο με τα οπτικοακουστικά μέσα

Ο προφορικός λόγος, το βασικότερο μέσο για τους εκπαιδευτικούς κατά την διαδικασία της διδασκαλίας

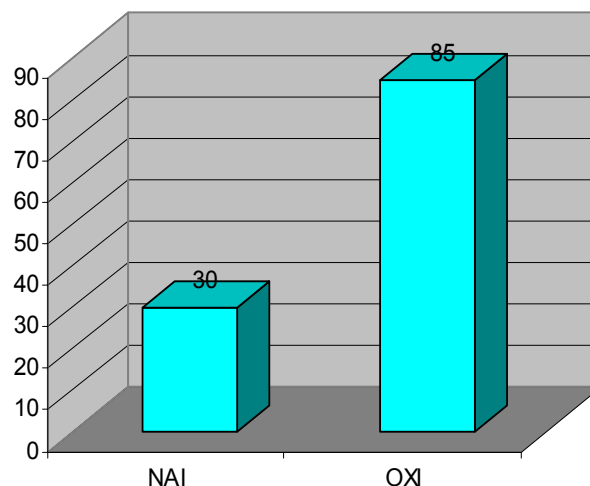
Όσον αφορά την χρήση του προφορικού λόγου κατά την διάρκεια της διδασκαλίας, ιδιαίτερα υψηλό κρίνεται το ποσοστό το οποίο χρησιμοποιεί (80%), γεγονός που μπορεί να αποδοθεί στο ότι πολλοί από τους εκπαιδευτικούς προτιμούν να έχουν σαν βασικό μέσο εκπαίδευσης τον προφορικό λόγο καθώς αρκετοί διακατέχονται από το φόβο ως προς το ενδεχόμενο αντικατάστασης τους από τα οπτικοακουστικά μέσα στο μέλλον ή δεν έχουν την κατάλληλη τεχνολογικά υποδομή ώστε να διδάξουν με αυτά. Μόνο το 20% των εκπαιδευτικών χρησιμοποιούν τον προφορικό λόγο για ίσο ή λιγότερο από το μισό του συνολικού χρόνου διδασκαλίας τους.

Διάγραμμα 4.5. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για το ποσοστό που χρησιμοποιούν τον προφορικό λόγο κατά την διάρκεια της διδασκαλίας

Δεν υπάρχει κατάλληλη υποδομή για την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων στην διδασκαλία

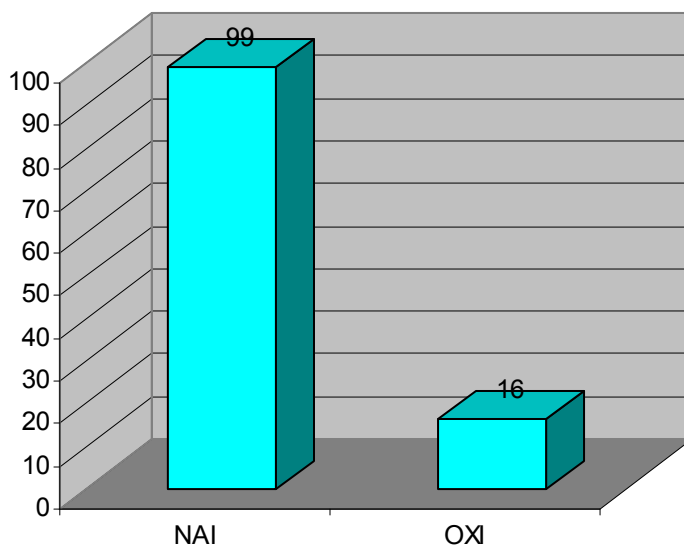
Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό των διδασκόντων που συμφωνεί με το γεγονός ότι δυστυχώς δεν προσφέρεται σε αυτούς η κατάλληλη υποδομή, κυρίως από τα σχολεία, ώστε να κάνουν ωφέλιμη και αποτελεσματική την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων (74%).Ενώ μόνο το (26%) διαφωνεί και υποστηρίζει ακριβώς το αντίθετο.

Διάγραμμα 4.6. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για το αν υπάρχει η κατάλληλη υποδομή για την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων στις αίθουσες

Οι διδάσκοντες γνωρίζουν τι παρέχει η τεχνολογία έτσι ώστε να κάνουν καλύτερα την διδασκαλία τους

Όσο πιο πολλές αισθήσεις συμμετέχουν στην μάθηση τόσο πιο αποτελεσματική γίνεται. Η σημερινή τεχνολογία ανατρέπει τις παραδοσιακές δομές της διδασκαλίας (προφορικός λόγος) και συμβάλει στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης παρέχοντας στους εκπαιδευόμενους, αλλά και στους εκπαιδευτικούς, όλα εκείνα τα μέσα που είναι κατάλληλα ώστε να ενεργοποιήσουν όλα τα αισθητήρια όργανα του μαθητή και να μπορέσουν να τον βοηθήσουν στην προαγωγή της μάθησης. Αυτό είναι κάτι το οποίο γνωρίζουν καλά οι εκπαιδευτικοί και το διακρίνουμε παρατηρώντας το ποσοστό των απαντήσεων (86%). Ενώ από το αποτέλεσμα της στατιστικής ανάλυσης στην συγκεκριμένη ερώτηση παρατηρείται ένα ποσοστό (14%) το οποίο παραδέχεται ότι δεν γνωρίζει τι ακριβώς παρέχει η τεχνολογία σήμερα.

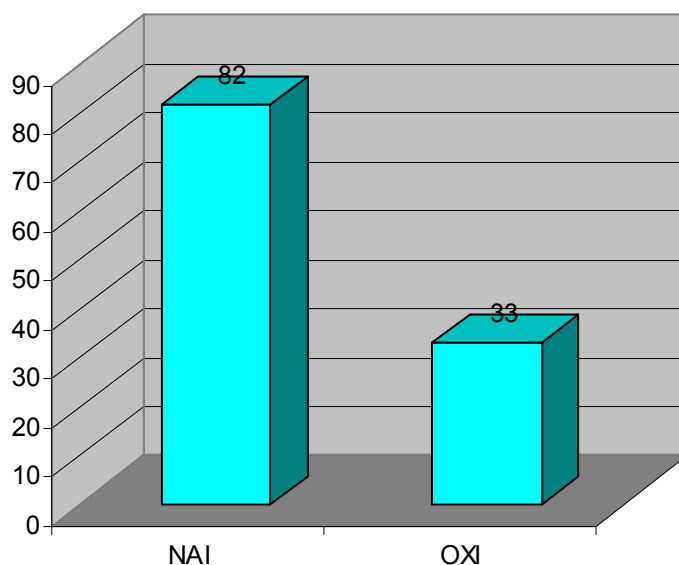

Διάγραμμα 4.7. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για το αν γνωρίζουν τι παρέχει σήμερα η τεχνολογία ώστε να κάνουν καλύτερη την διδασκαλία τους

Ένα αξιόλογο ποσοστό εκπαιδευτικών έχει παρακολουθήσει σεμινάριο ή άλλο τύπο εκπαίδευσης περί των οπτικοακουστικών μέσων.

Σύμφωνα με το δείγμα μας διακρίνουμε ένα μεγάλο ποσοστό το οποίο έχει παρακολουθήσει ένα είδος εκπαίδευσης που αφορά τα οπτικοακουστικά μέσα (71%), δυστυχώς όμως δεν είναι καθόλου μικρό το ποσοστό αυτών που δεν έχει

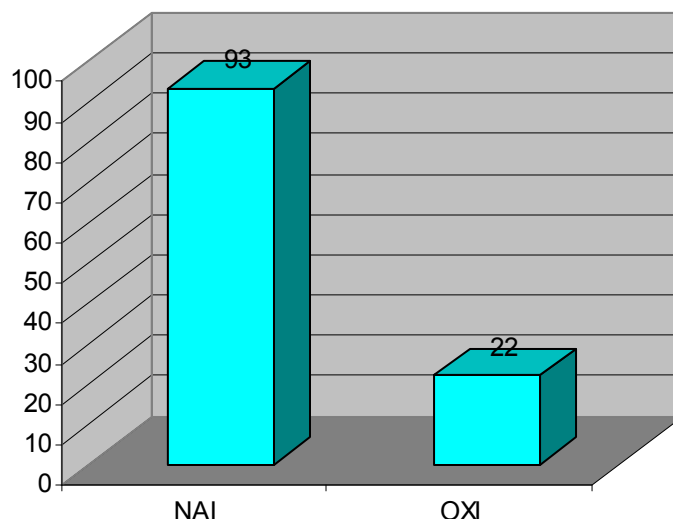
παρακολουθήσει κάτι παρόμοιο (29%). Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι πολύ σημαντικός στην διαδικασία της εκπαίδευσης. Μόνο με την σωστή χρησιμοποίηση των οπτικοακουστικών μέσων από τους εκπαιδευτικούς οι μαθητές θα καταφέρουν να επωφεληθούν. Για να είναι λοιπόν, ουσιαστική η διδασκαλία των μέσων αυτών θα πρέπει να υπάρχει πρώτα απ'όλα σωστή επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών, θα πρέπει και οφείλουν να μάθουν να χρησιμοποιούν σωστά την γλώσσα της εικόνας και του ήχου.

Διάγραμμα 4.8. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για το αν έχουν παρακολουθήσει σεμινάριο ή άλλο τύπο εκπαίδευσης περί των οπτικοακουστικών μέσων

Η επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους όταν χρησιμοποιούνται τα οπτικοακουστικά μέσα γίνεται καλύτερη

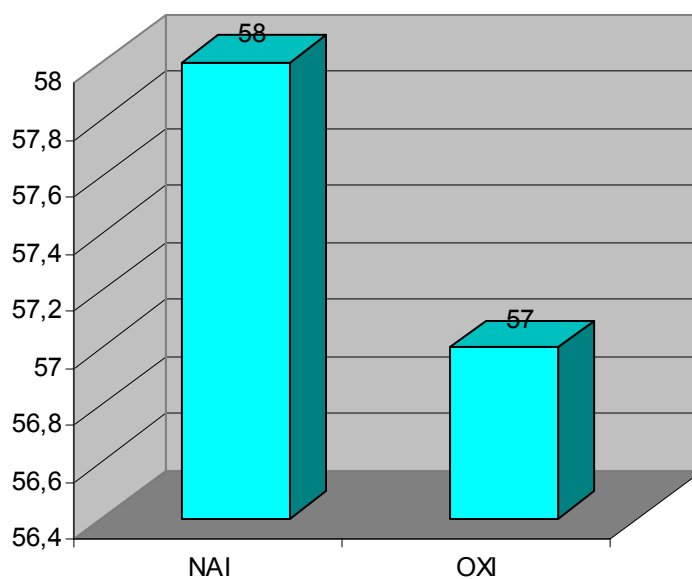
Το (81%) των απόψεων των εκπαιδευτικών θεωρεί, πως η επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους γίνεται καλύτερη και είναι επιτυχημένη όταν χρησιμοποιούνται τα οπτικοακουστικά μέσα κατά την διαδικασία της διδασκαλίας. Από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών επιβεβαιώνεται η σπουδαιότητα των μέσων αυτών και το πόσο αποτελεσματικά συμβάλουν στα πλαίσια της εκπαίδευσης αφού μόνο, το (19%) διαφωνεί και δήλωσε ότι δεν έχει καλύτερη επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους όταν τα χρησιμοποιεί.

Διάγραμμα 4.9. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για το αν υπάρχει καλύτερη επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους όταν χρησιμοποιούνται οπτικοακουστικά μέσα στην διδασκαλία

Ταυτόχρονα με την διδασκαλία μέσω των οπτικοακουστικών μέσων, παρέχονται στους εκπαιδευόμενους και γνώσεις περί αυτών

Οι μισοί από τους εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι είναι εφικτό κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας μέσω των οπτικοακουστικών μέσων να παρέχονται στους εκπαιδευόμενους και γνώσεις περί αυτών (50%). Οι υπόλοιποι μισοί το θεωρούν απίθανο και διαφωνούν (50%).

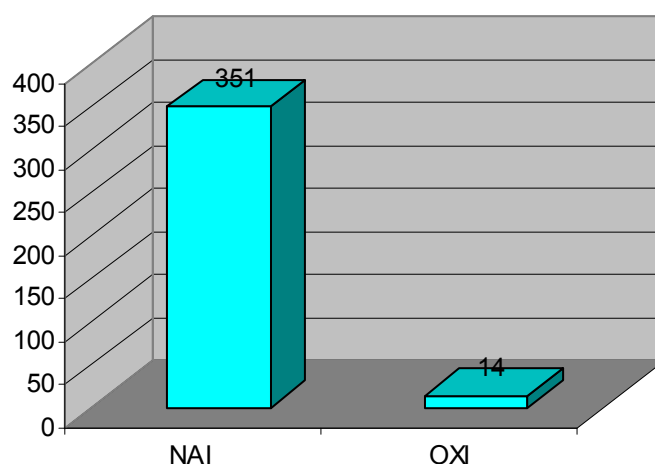
Διάγραμμα 4.10. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών για το αν μεταδίδονται γνώσεις για τα οπτικοακουστικά μέσα κατά την διάρκεια διδασκαλίας με αυτά

4.3.2 Παρουσίαση Αποτελεσμάτων (Εκπαιδευόμενοι)

Όσον αφορά τους εκπαιδευόμενους οι διαπιστώσεις μας έχουν ως εξής:

Τα οπτικοακουστικά μέσα και ποια είναι αυτά, είναι γνωστά σχεδόν σε ολόκληρο το ποσοστό των ερωτηθέντων εκπαιδευόμενων

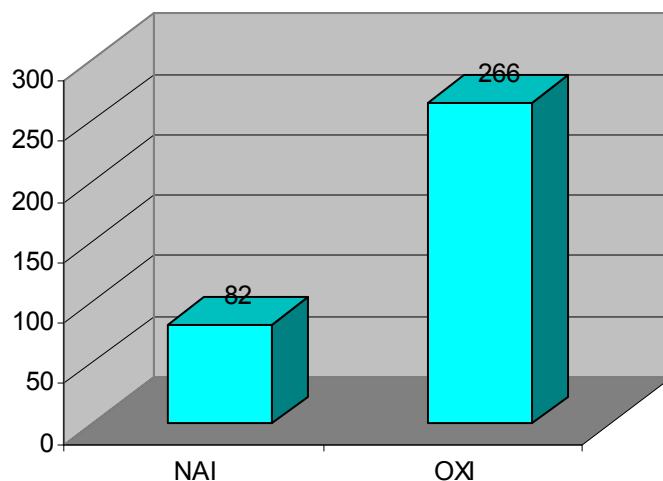
Από τις απαντήσεις των μαθητών εύκολα συμπεραίνεται ότι η πλειοψηφία γνωρίζει τι εννοούμε όταν λέμε οπτικοακουστικά μέσα και φυσικά ποια είναι αυτά(96%).Μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό (4%) έδωσε αρνητική απάντηση στην συγκεκριμένη ερώτηση.

Διάγραμμα 4.11. Οι απαντήσεις των εκπαιδευόμενων για το αν γνωρίζουν τι είναι τα οπτικοακουστικά μέσα

Τα οπτικοακουστικά μέσα δεν χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό καθ' όλη την διάρκεια της ετήσιας εκπαιδευτικής διαδικασίας

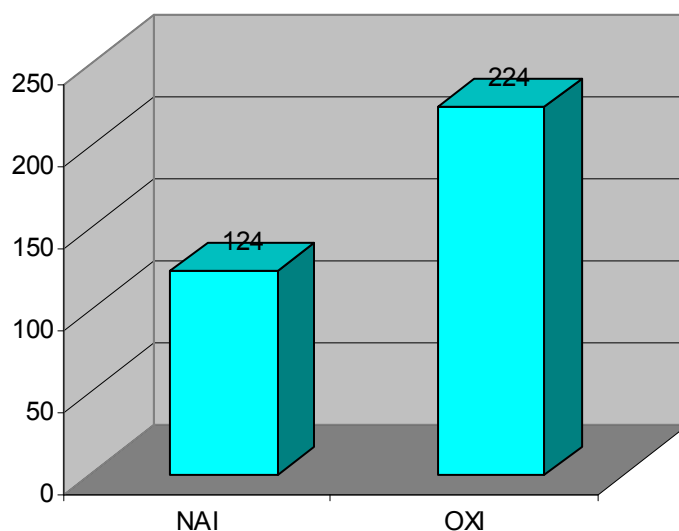
Στην συγκεκριμένη ερώτηση χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα υψηλό το ποσοστό των μαθητών που υποστηρίζει, πως οι εκπαιδευτικοί δεν χρησιμοποιούν πάντα τα οπτικοακουστικά μέσα κατά την διαδικασία της εκπαίδευσης (76%) ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν νιώθουν έτοιμοι να τα δεχτούν ακόμα γιατί παρατηρείται να διακατέχονται από ένα αίσθημα ανασφάλειας απέναντι σε αυτά. Ενώ το ποσοστό των μαθητών το οποίο συμφώνησε με την συγκεκριμένη ερώτηση ανέρχεται μόλις στο (24%) των ερωτηθέντων.

Διάγραμμα 4.12. Η άποψη των εκπαιδευόμενων για το αν οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τα οπτικοακουστικά μέσα καθ' όλη την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Για το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθημάτων δεν χρησιμοποιούνται τα οπτικοακουστικά μέσα από τον εκπαιδευτικό

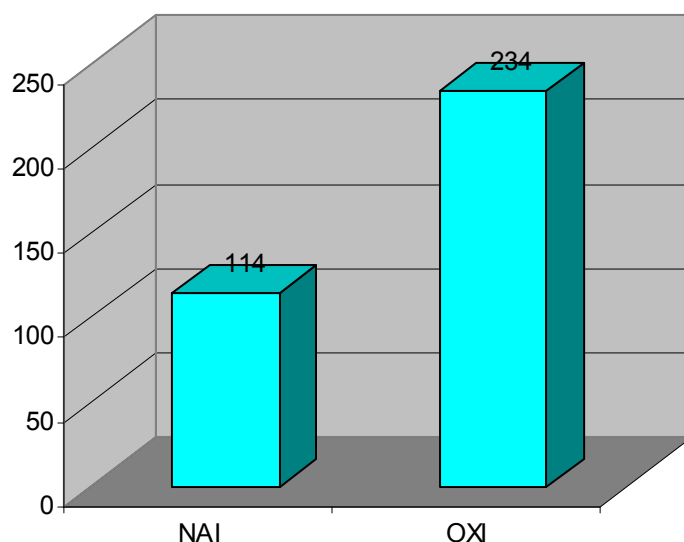
Από την στατιστική ανάλυση, προέκυψε ότι από το σύνολο των μαθητών που έλαβαν μέρος στην διαδικασία της έρευνας και απάντησαν στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο η πλειοψηφία υποστηρίζει ότι οι καθηγητές δεν χρησιμοποιούν για το μεγαλύτερο ποσοστό των μαθημάτων τα οπτικοακουστικά μέσα (64%). Αν και οι καθηγητές έχουν αναγνωρίσει την αξία των οπτικοακουστικών μέσων, ακόμα η χρήση τους φαίνεται ότι δεν αποτελεί για αυτούς σημαντικό στοιχείο στην διαδικασία της εκπαίδευσης. Σε χαμηλό επίπεδο κυμαίνεται το ποσοστό των μαθητών που υποστηρίζουν ακριβώς το αντίθετο (36%).

Διάγραμμα 4.1.3. Η άποψη των εκπαιδευόμενων για το αν οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τα οπτικοακουστικά μέσα για το μεγαλύτερο ποσοστό μαθημάτων

Τα οπτικοακουστικά μέσα δεν χρησιμοποιούνται σε μεγάλο βαθμό από τους μαθητές

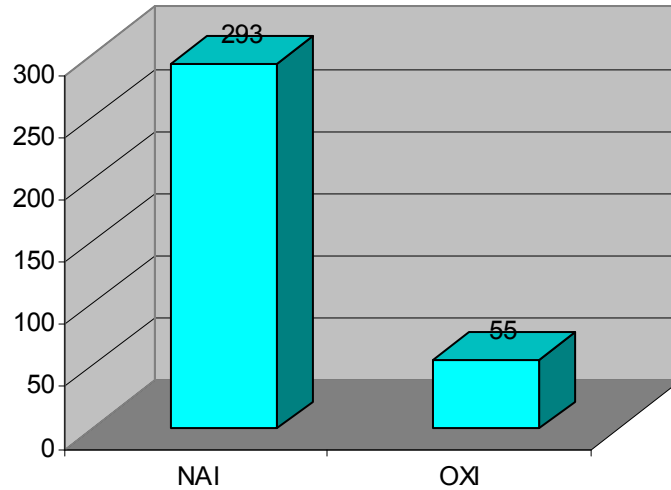
Αξιοσημείωτο είναι το ποσοστό των μαθητών που υποστηρίζει πως ούτε οι ίδιοι δεν χρησιμοποιούν τα οπτικοακουστικά μέσα σε εργασίες και σε ασκήσεις (67%). Παρατηρούμε λοιπόν πως δεν έχει δοθεί ακόμα η απαραίτητη προσοχή στα μέσα αυτά και δεν βρέθηκαν τρόποι ώστε η εμπλοκή τους με αυτά να αυξηθεί. Ενώ από την άλλη μεριά, το ποσοστό των μαθητών που δηλώνει ότι κάνει χρήση των μέσων αυτών ανέρχεται μόνο στο (33%).

Διάγραμμα 4.1.4. Η απάντηση των εκπαιδευόμενων για το αν χρησιμοποιούν τα οπτικοακουστικά μέσα για τις παρουσιάσεις των εργασιών – ασκήσεών τους

Με την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων το μάθημα γίνεται πιο ενδιαφέρον

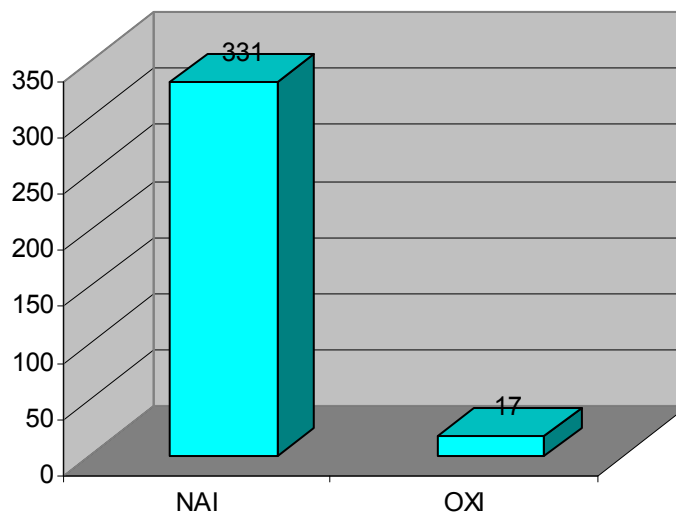
Παρατηρούμε ότι σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευόμενων έχει γίνει αντιληπτό από αυτούς η σπουδαιότητα των μέσων αυτών, αφού σύμφωνα με την έρευνα το μεγαλύτερο ποσοστό συμφωνεί με το γεγονός ότι τα συγκεκριμένα μέσα διεγείρουν το ενδιαφέρον τους και ενισχύουν την δημιουργικότητα τους (84%). Ενώ ένα πολύ χαμηλότερο ποσοστό διαφωνεί (16%).

Διάγραμμα 4.1.5. Η άποψη των εκπαιδευόμενων για το αν το μάθημα γίνεται πιο ενδιαφέρον όταν χρησιμοποιούνται οπτικοακουστικά μέσα

Με τα οπτικοακουστικά μέσα η αφομοίωση των γνώσεων γίνεται ευκολότερη

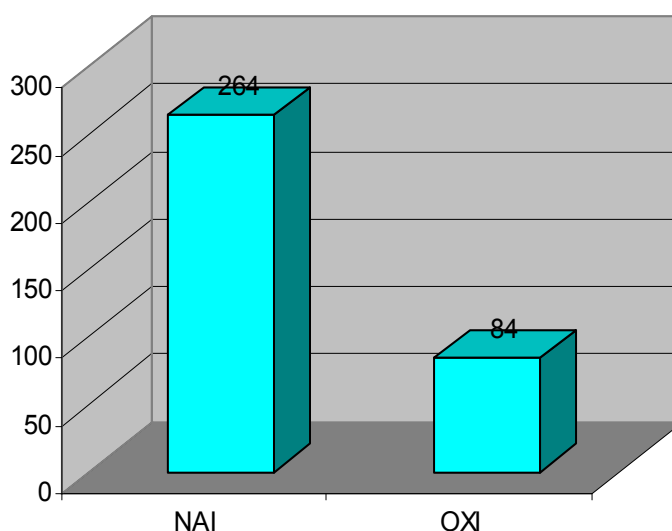
Θετική είναι η άποψη των μαθητών οι οποίοι κατά ένα μεγάλο ποσοστό (95%) υποστηρίζουν πως μέσω της χρήσης των μέσων αυτών η αφομοίωση των γνώσεων αυξάνεται, κάτι το οποίο έχει σαν συνέπεια την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας. Το (5%) μόλις των ερωτηθέντων υποστηρίζει ακριβώς το αντίθετο.

Διάγραμμα 4.1.6. Η άποψη των εκπαιδευόμενων για το αν η αφομοίωση των γνώσεων γίνεται ευκολότερη όταν χρησιμοποιούνται οπτικοακουστικά μέσα

Με την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων παράγεται ο διάλογος μεταξύ των εκπαιδευομένων και των διδασκόντων

Ενδιαφέρον φαίνεται το γεγονός ότι οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι θεωρούν τα οπτικοακουστικά μέσα σαν έναν τρόπο με τον οποίο προάγεται ο διάλογος μεταξύ αυτών και των εκπαιδευτικών (76%) κάτι πολύ σημαντικό γιατί από αυτό συνεπάγεται ότι εξασφαλίζεται η συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα εφόσον συμμετέχουν ενεργά και αυτοί, με αποτέλεσμα το μορφωτικό αυτό αγαθό να κατανοείται ουσιαστικότερα. Αντίθετοι με την άποψη αυτή είναι το (24%) των ερωτηθέντων.

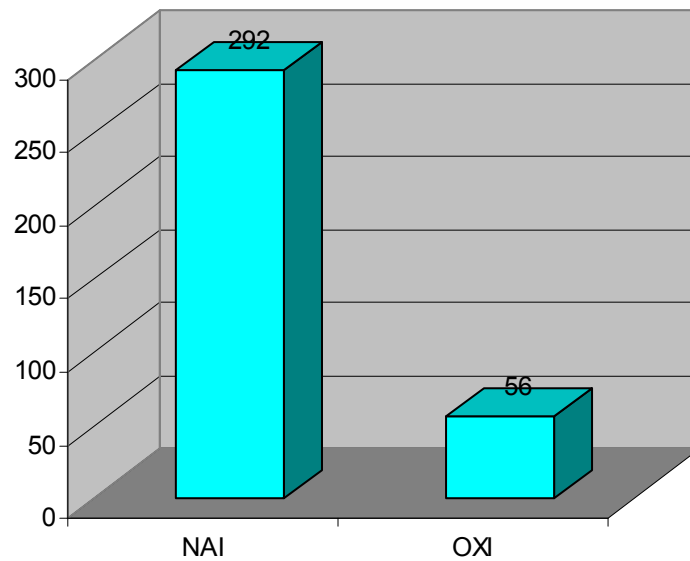

Διάγραμμα 4.1.7. Η άποψη των εκπαιδευόμενων για το αν με την χρήση οπτικοακουστικών μέσων προάγεται ο διάλογος μεταξύ εκπαιδευόμενων – διδασκόντων

Με τα οπτικοακουστικά μέσα η συμμετοχή των εκπαιδευόμενων γίνεται ουσιαστικότερη

Αξιόλογο είναι το ποσοστό των μαθητών το οποίο υποστηρίζει ότι μέσω της χρήσης των μέσων αυτών συμμετέχουν ενεργά κατά την διάρκεια της διδασκαλίας στο μάθημα (84%). Σε χαμηλά ποσοστά κυμαίνονται οι μαθητές που διαφώνησαν

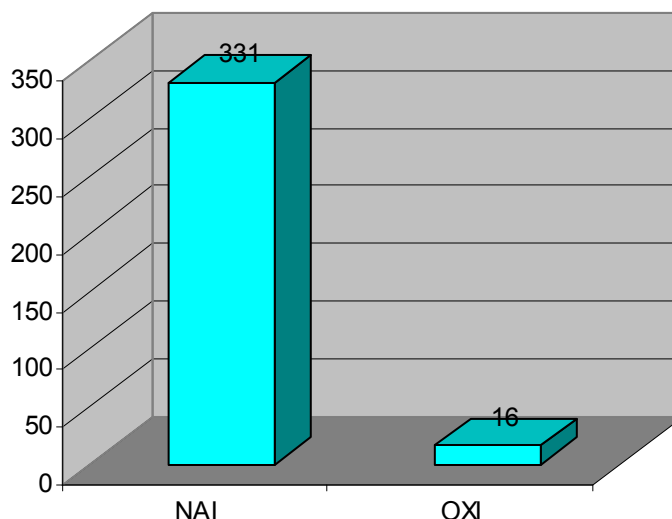
στην συγκεκριμένη ερώτηση (16%).

Διάγραμμα 4.1.8. Η άποψη των εκπαιδευόμενων για το αν με την χρήση οπτικοακουστικών μέσων προάγεται η συμμετοχή τους στην διαδικασία της διδασκαλίας γίνεται ουσιαστικότερη

Τα οπτικοακουστικά μέσα θα χρησιμοποιούνται περισσότερο αν για αυτό αποφάσιζαν οι μαθητές

Παρατηρείται ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν συνειδητοποιήσει την σπουδαιότητα της χρήσης των οπτικοακουστικών μέσων και το πόσο αποτελεσματικά συμβάλουν στην διαδικασία της εκπαίδευσης, με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (95%) να δηλώνει ότι θα τα χρησιμοποιούσε αν αποφάσιζε αυτό για την εκπαιδευτική διαδικασία. Ενώ μόνο το (5%) δηλώνει το ακριβώς αντίθετο.

Διάγραμμα 4.1.9. Η απάντηση των εκπαιδευόμενων στην ερώτηση «Αν αποφασίζατε εσείς για την εκπαιδευτική διαδικασία, θα χρησιμοποιούσατε τα οπτικοακουστικά μέσα στην διδασκαλία;»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα τελευταία χρόνια αποτελεί γενική παραδοχή το γεγονός ότι η εκπαίδευση συνεργάζεται και δέχεται την βοήθεια της νέας τεχνολογίας. Τα οπτικοακουστικά μέσα και η χρήση των υπολογιστών αποτελούν πλέον βασικό εργαλείο υποστήριξης της διδασκαλίας και της μάθησης σε όλο το φάσμα του προγράμματος των σπουδών και συμβάλουν στον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης. Με την έρευνα μας θέλαμε να διαπιστώσουμε κατά πόσο προετοιμασμένοι είναι σε αυτήν την ενσωμάτωση όλοι οι εμπλεκόμενοι της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μέσα από ποιες ενέργειες ενσωματώνονται τα συγκεκριμένα μέσα στην Εκπαίδευση, ποιές είναι οι στάσεις των καθηγητών και των μαθητών απέναντι σε αυτά και φυσικά ποια προβλήματα δημιουργούνται και ποιές οι επιπτώσεις σε διδάσκοντες και διδασκόμενους από αυτήν την ενσωμάτωση.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας τόσο οι μαθητές όσο και οι εκπαιδευτικοί επιδεικνύουν ιδιαίτερα θετική στάση απέναντι στα οπτικοακουστικά μέσα. Οι μαθητές πιστεύουν ότι τα οπτικοακουστικά μέσα διευκολύνουν τον τρόπο μάθησης, συντελούν στην απόκτηση γνώσεων και προκαλούν το ενδιαφέρον τους

κατα την διαδικασία της διδασκαλίας ενισχύοντας την έφεση τους για μάθηση. Σύμφωνα πάντα με το ερωτηματολόγιο και το ποσοστό των απαντήσεων παρατηρούμε πως οι μαθητές υποστηρίζουν πως μέσω των οπτικοακουστικών μέσων εξάπτεται το ενδιαφέρον τους με αποτέλεσμα να συμμετάσχουν και οι ίδιοι ενεργά για την απόκτηση των γνώσεων. Οι εκπαιδευτικοί από την πλευρά τους πιστεύουν ότι τα οπτικοακουστικά μέσα μπορούν να χρησιμεύσουν ως βοηθητικά μέσα για την διδασκαλία όλων των μαθημάτων υποστηρίζοντας πως βελτιώνουν την ποιότητα εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα και πάντα σε συνδυασμό με τον προφορικό λόγο παρατηρούν πως η επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους γίνεται καλύτερη.

Ωστόσο, αρκετά είναι και τα προβλήματα που προκύπτουν από την χρησιμοποίηση των μέσων αυτών. Ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών έχει επιμορφωθεί στην χρήση των οπτικοακουστικών μέσων αλλά δεν είναι αρκετό. Το βασικότερο ζήτημα είναι ο εκπαιδευτικός να μπορέσει να ανταποκριθεί επάξια στον νέο του ρόλο και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την σωστή επιμόρφωση των καθηγητών. Για να είναι λοιπόν, ουσιώδης η χρησιμοποίηση των μέσων αυτών θα πρέπει η επιδίωξη της επαγγελματικής κατάρτισης όλων όμως, των εκπαιδευτικών και όχι ενός μέρους αυτών, να είναι η συνειδητοποίηση της σωστής επιμόρφωσης τους. Άλλο ένα πρόβλημα παρατηρούμε πως είναι το γεγονός ότι τα οπτικοακουστικά μέσα δεν χρησιμοποιούνται συστηματικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ένας από τους λόγους είναι η ανεπάρκεια των γνώσεων των εκπαιδευτικών, όπως προαναφέραμε και φυσικά ο φόβος και η ανησυχία τους που όπως είναι φυσικό οποιαδήποτε αλλαγή και ανατροπή προκαλεί.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που προέκυψε από την έρευνα είναι η έλλειψη κατάλληλης υποδομής για την χρησιμοποίηση των οπτικοακουστικών μέσων στην διδασκαλία.

Η αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων αποτελεί επιτακτική ανάγκη ώστε τα οπτικοακουστικά μέσα να ενσωματωθούν ουσιαστικά στα πλαίσια της εκπαίδευσης κάτι το οποίο θα έχει σίγουρα θετικά αποτελέσματα. Το μειονέκτημα της μονότονης προφορικής παράδοσης θα εξουδετερωθεί από την χρήση αυτών των μέσων και τα αισθήματα αποστροφής προς το μάθημα που υπάρχει μέχρι τώρα θα μετατραπεί σε αίσθημα συγκέντρωσης αφυπνίζοντας πολλές από τις δυνατότητες των μαθητών.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω θα πρέπει η κοινωνία να ενεργήσει

αποτελεσματικά και να παρέχει στα σχολεία όλα όσα απαιτούνται ώστε η χρησιμοποίηση των μέσων αυτών να είναι επιτυχής και ουσιώδης. Αναφερόμαστε πάντα στην κατάλληλη υποδομή και στον σωστό εξοπλισμό των σχολείων. Επίσης οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αποβάλουν τον φόβο τους και το αίσθημα απειλής που νιώθουν προς αυτά και να τα αντιμετωπίσουν σαν ένα βοηθητικό μέσο που δεν θα τους αντικαταστήσει αλλά θα τους βοηθήσει ώστε να επιτύχουν αποτελεσματικότερα τον στόχο τους, που δεν είναι άλλος από την επωφελή μετάδοση γνώσεων στους μαθητές. Τέλος αλλά όχι τελευταίο ως προς την σπουδαιότητα του είναι το γεγονός ότι θα πρέπει η επιμόρφωση των διδασκόντων να αποτελέσει θέμα πρωταρχικής σημασίας.

Βιβλιογραφία

Βοσνιάδου Σ., 2006, *Παιδιά, σχολεία και υπολογιστές: προοπτικές, προβλήματα και προτάσεις για την αποτελεσματικότερη χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Διαμαντάκη Κ., Ντάβου Μ., Πανούσης Γ., 2001, *Νέες Τεχνολογίες και παλαιοί φόβοι στο σχολείο: Αναπαραστάσεις και στάσεις Εκπαιδευτικών ως προς την χρήση Νέων Τεχνολογιών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Τσογιάννη Γ., 2004, *Ο ρόλος του δασκάλου στην είσοδο των Νέων Τεχνολογιών στο σχολείο*, εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Σοφία Γ. Ασλανίδου, 2000, *Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Οπτικοακουστική αγωγή*, εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

Χαράμης Νικήτας, 2001, *Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών / Στο σχολείο με τις Νέες τεχνολογίες*, Ίδρυμα μελετών Λαμπράκη, Αθήνα.

Ζωγόπουλος Ε., 2001, *Νέες Τεχνολογίες και μέσα επικοινωνίας στην εκπαιδευτική διαδικασία*, εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα.

Επιμ. Αργύρης Κυρίδης, Βαγγέλης Δρόσος, Ελένη Τσακιρίδου *Ποιος φοβάται τις νέες τεχνολογίες : Οι απόψεις και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την εισαγωγή της Πληροφοριακής Επικοινωνιακής Τεχνολογίας στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο : Έρευνα Πεδίου*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Πηγές από το Διαδίκτυο

<http://www.clab.eduoc.gr/hy302/main.htm>

<http://www.pi-schools.gr/programs/ktp/>

<http://odysseia.cti.gr/about.htm>

<http://odysseia.cti.gr/action-epimorfosi>

<http://odysseia.cti.gr/action-logismiko>

<http://odysseia.cti.gr/action-ypodomi>

<http://eurydice.org/resources/eurydice/pdf/commonpressdos/PR048EL.pdf>

<http://pekap.gr/epypekap.htm>

http://pi-schools.gr/erga_ktp/page2.html

http://pi-schools.gr/erga_ktp/page3.html

http://pi-schools.gr/erga_ktp/page4.html

<http://pi-schools.gr/programs/ktp/>

<http://pi-schools.gr/programs/ktp/genika.html>

[\[type/html/user/anon/page/default.psml/js_pane/200\]\(http://www.sch.gr/portal/media-type/html/user/anon/page/default.psml/js_pane/200\)](http://www.sch.gr/portal/media-</p></div><div data-bbox=)

http://www.ypepth.gr/docs/leitourg_ergastirion.doc

http://www.ypepth.gr/el_ec_page2095.htm

<http://www.ypepth.gr/ktp/home/htm>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Α (ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ)

Παρακαλούμε όπως συμπληρώσετε το παρακάτω ερωτηματολόγιο :

1. Με δεδομένο ότι είμαστε στην εποχή της εικόνας, η άποψη σας για τα Οπτικοακουστικά Μέσα είναι θετική ή αρνητική;

ΘΕΤΙΚΗ

ΑΡΝΗΤΙΚΗ

2. Κατά την εν γένει εκπαίδευσή σας, έχετε διδαχθεί μέσω των Οπτικοακουστικών Μέσων;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

3. Πιστεύετε ότι στην αίθουσα διδασκαλίας μπορείτε να μεταδώσετε τα μηνύματα στους εκπαιδευόμενους μόνο με τον προφορικό λόγο;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

4. Πιστεύετε ότι στην αίθουσα διδασκαλίας μπορείτε να μεταδώσετε τα μηνύματα στους εκπαιδευόμενους μόνο με τα Οπτικοακουστικά Μέσα?

ΝΑΙ

ΌΧΙ

5. Σε τι ποσοστό χρησιμοποιείτε τον προφορικό λόγο κατά την διάρκεια της διδασκαλίας;

< 50%

> 50%

6. Έχετε την κατάλληλη υποδομή για την χρήση των Οπτικοακουστικών Μέσων στη διδασκαλία σας;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

7. Γνωρίζετε τι παρέχει σήμερα η τεχνολογία ώστε να κάνετε καλύτερα την διδασκαλία σας;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

8. Έχετε παρακολουθήσει σεμινάριο ή άλλο τύπο εκπαίδευσης περί των Οπτικοακουστικών Μέσων;

ΝΑΙ ΟΧΙ

9. Έχετε καλύτερη επικοινωνία με τους εκπαιδευόμενους όταν χρησιμοποιείτε Οπτικοακουστικά Μέσα ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

10. Ταυτόχρονα με την διδασκαλία μέσω των Οπτικοακουστικών Μέσων, παρέχονται στους εκπαιδευόμενους και γνώσεις περί αυτών (των Οπτικοακουστικών Μέσων);

ΝΑΙ ΟΧΙ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Β (ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ)

Παρακαλούμε όπως συμπληρώσετε το παρακάτω ερωτηματολόγιο :

11. Γνωρίζετε τι εννοούμε όταν λέμε Οπτικοακουστικά Μέσα;

ΝΑΙ ΟΧΙ

12. Αν ναι, αναφέρατε ενδεικτικά 2 (πλην των υπολογιστών).

α).....

β).....

13. Τα Οπτικοακουστικά Μέσα χρησιμοποιούνται από τον εκπαιδευτικό σας, καθ' όλη τη διάρκεια της ετήσιας εκπαιδευτικής διαδικασίας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

14. Στις αίθουσες διδασκαλίας και για το μεγαλύτερο ποσοστό μαθημάτων, χρησιμοποιούνται Οπτικοακουστικά Μέσα από τον εκπαιδευτικό σας;

ΝΑΙ ΟΧΙ

15. Εσείς σε εργασίες – ασκήσεις κλπ χρησιμοποιείτε Οπτικοακουστικά Μέσα για την παρουσίασή τους;

ΝΑΙ ΟΧΙ

16.Γίνεται πιο ενδιαφέρον το μάθημα με τη χρήση των Οπτικοακουστικών Μέσων;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

17.Θεωρείτε ότι η αφομοίωση των γνώσεων γίνεται ευκολότερη με τη χρήση των Οπτικοακουστικών Μέσων;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

18.Με τη χρήση των Οπτικοακουστικών Μέσων θεωρείτε ότι προάγεται ο διάλογος μεταξύ εκπαιδευόμενων – διδασκόντων;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

19.Η συμμετοχή σας, κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας με δεδομένο τη χρήση των Οπτικοακουστικών Μέσων, είναι ουσιαστικότερη;

ΝΑΙ

ΌΧΙ

20.Αν αποφασίζατε εσείς για την εκπαιδευτική διαδικασία, θα χρησιμοποιούσατε τα Οπτικοακουστικά Μέσα στη διδασκαλία;

ΝΑΙ

ΌΧΙ